

Nationella riktlinjer för ekologisk produktion

Version 5, 2019-09-13

Denna version av Nationella riktlinjer – version 5, 20190913 – har tagits fram genom att utgå ifrån tidigare version, alltså version 4, 20171220, av Nationella Riktlinjer, och ta in ändringar:

- som gjorts i förordningarna (EG) nr 889/2008 och (EG) 1235/2008 sedan dess.
- som gjorts i Statens jordbruksverks föreskrift (SJVFS 2015:29) om ekologisk produktion och kontroll av ekologisk produktion.
- som framkommit genom beslut på myndigheternas och certifieringsorganens kalibreringsmöten under 2018, om de varit entydiga.
- Som framkommit genom entydiga beslut från Jordbruksverkets referensgrupp för ekologisk produktion, under 2018.
- Ett fåtal andra punkter där Jordbruksverket respektive Livsmedelsverket informerat om ändringar.
- Ett fåtal andra korrigeringar som vi uppmärksammas på.

Ändringarna har samlats i en särskild fil, som skickats på en kort remiss till olika branschföreträdare mellan 190326 och 190410, tillsammans med en ”remissversion” av Nationella riktlinjer, med ändringarna införda.

Efter Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets granskningar och korrigeringar enligt dem publiceras nu version 5 av Nationella riktlinjer för ekologisk produktion.

Introduktion

De Nationella riktlinjerna är branschens tolkning av hur EU:s lagstiftning för ekologisk produktion ska tillämpas i svenska förhållanden. Riktlinjerna sammanför de mest aktuella reglerna från olika delar av förordningarna till en samlad och översiktlig beskrivning. De är skrivna som ett stöd främst för den som producerar, hanterar, förädlar eller handlar med ekologiska livsmedel men kan givetvis också användas av rådgivande organisationer, intresseorganisationer och certifieringsorgan med flera.

Syftet med dokumentet är att i ett lättillgängligt format återge lagstiftningen för ekologisk produktion och hur den ska tillämpas i Sverige.

De Nationella riktlinjerna utgår från följande tre förordningar för ekologisk produktion:

- Rådets förordning (EG) nr 834/2007 av den 28 juni 2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av förordning (EEG) nr 2092/91
- Kommissionens förordning (EG) nr 889/2008 av den 5 september 2008 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter med avseende på ekologisk produktion, märkning och kontroll
- Kommissionens förordning (EG) nr 1235/2008 av den 8 december 2008 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 834/2007 vad gäller ordningen för import av ekologiska produkter från tredjeländer

I vissa fall är kraven i de Nationella riktlinjerna striktare än förordningarna för ekologisk produktion eftersom det finns svensk nationell lagstiftning som exempelvis djurskydds- och/eller miljölagstiftning som kan ställa högre krav. I de delar där det finns striktare krav i andra regelverk, till exempel rörande gödselhantering eller djurskydd, så anges även de reglerna i riktlinjerna.

Det är alltid den ekologiska aktörens ansvar att hålla sig underrättad om de regler som gäller för verksamheten.

Mer information om EU-förordningar och ekologisk produktion

Utöver de tre ovanstående förordningarna för ekologisk produktion, finns andra lagar och föreskrifter som hanterar ändringar och tillägg till de tre ovanstående. Lagstiftningen för ekologisk produktion ändras och utvecklas fortlöpande. Därmed tillkommer ny lagstiftningstext ett antal gånger per år.

Referenser

I referenserna i de Nationella riktlinjerna finns i första hand huvudförordningen angiven som referens, även om den ändrats genom en senare ändringsförordning.

På Jordbruksverkets och Livsmedelsverkets webbplatser finns länkar till EU-förordningarna för ekologisk produktion. Samtliga EU-förordningar går att hitta på webbsidan EUR-lex ingång till EU-rätten (<http://eur-lex.europa.eu/sv/index.htm>).

Tänk på att hemsidor görs om och att sökvägar därför kan förändras och länkar som finns i de Nationella riktlinjerna kan vara brutna. Vi har ändå skrivit ut ett relativt stort antal länkar för att göra det enkelt att hitta till angivna dokument.

Arbetet med de Nationella riktlinjerna

Nationella riktlinjer för ekologisk produktion togs fram i en första version 2013, genom ett projekt finansierat av Jordbruksverket. Under 2017 förvaltades de nationella riktlinjerna gemensamt av LRF, KRAV och Ekologiska Lantbrukarna.

I åtgärdsplanen för ökad ekologisk produktion, konsumtion och export som Jordbruksverket tog fram med branschens hjälp och som blev klar i februari 2018, pekas Nationella Riktlinjer för ekologisk produktion ut som en viktig del för att få fram långsiktiga spelregler. Den som håller på med eller är intresserad av ekologisk produktion ska veta vad som gäller.

KRAV har tillsammans med Ekologiska Lantbrukarna och LRF sökt och i oktober 2018 fått medel för att driva projektet under 2018, 2019 och 2020. Läs mer om projektet och dess olika delar på KRAVs webbplats: <https://www.krav.se/nationellariktlinjer/>

Vid en uppdatering av de Nationella riktlinjerna ses de över och regeländringar och nya tillämpningar som trätt i kraft förs in i riktlinjerna. Aktuell version publiceras på LRFs hemsida <http://www.lrf.se/nationellariktlinjer>.

Nationella riktlinjer är framtagen ur förordningarna för ekologisk produktion och svenska föreskrifter, och dels framtagen enligt processen för att ta fram nationella riktlinjer. Jordbruksverket och Livsmedelsverket har granskat riktlinjerna innan de publiceras.

Läsanvisningar

Kom ihåg att läsa allt inom ett kapitel eller avsnitt för att få med alla aspekter som rör din produktion.

Texten är uppdelad i ett antal kapitel med tabeller i bilagor och allra sist i bilaga 11 Definitioner. Kursiv text syftar på tillämpningar som inte direkt framgår ur förordningarna (EG) nr 834/2007, (EG) nr 889/2008 eller (EG) nr 1235, eller annan lagstiftning såsom Livsmedelsverkets eller Jordbruksverkets föreskrifter. Övrig text framgår direkt ur lagstiftningen. Om någon del av texten strider mot dessa förordningar eller annan lagstiftning gäller förordningarna och den aktuella lagstiftningen. Under de flesta regeltexterna finns referenser till aktuella EU-förordningar för ekologisk produktion. Så här kan det se ut: **Referens:** 889/2008 art 95.1, SJVFS 2015:29, LIVFS 2014:8

- 889/2008 art 95.1 står för att i Kommissionens förordning (EG) nr 889/2008 i artikel 95.1 finns den lagstiftningstext som är grund för texten ovanför. Står det 834/2007 så är det istället Rådets förordning (EG) nr 834/2007 som ger grunden för den aktuella regeltexten. Det finns flera lagstiftningar, alla skrivs på samma sätt. Enklaste sättet att hitta en lagstiftning är att ta nummer och årtal (t.ex. 834/2007) och söka på nätet. När vi hänvisar till EU-förordningar så är det den

senaste versionen av förordningen som avses.

- SJVFS 2015:29 står för att det är föreskrifter i Jordbruksverkets författningssamling år 2015, nummer 29 som gäller för texten ovanför. Författningssamlingarna finns publicerade på Jordbruksverkets hemsida.
- LIVFS 2014:8 står för att det är Livsmedelverkets författningssamling år 2014.

Övrigt

Livsmedelsverket håller på att ta fram nationella regler för ekologiskt på restaurang och storkök och bedömer att arbetet är klart under 2019.

Innehållsförteckning

Innehåll

Version 5, 2019-09-13	1
Introduktion	2
Innehållsförteckning	5
1 Mål och generella principer för ekologisk produktion	8
1.1 Ekologisk produktion har följande allmänna mål	8
1.2 Ekologisk produktion ska grunda sig på följande generella principer	8
1.3 Allmänna produktionsregler och regler för jordbruksproduktion	9
2 Regler för certifiering	11
2.1 Vilka företag ska vara certifierade?	11
2.2 Certifiering och certifikat	13
2.3 Åtgärder när reglerna inte följs	16
2.4 Undantag från certifieringskravet	17
2.5 Verksamheter eller produkter utanför förordningens tillämpningsområde	18
3 Växtodling	20
3.1 Specifika principer	20
3.2 Omställning	20
3.3 Samtidig ekologisk och konventionell växtodling	24
3.4 Utsäde och vegetativt förökningsmaterial	26
3.5 Jordens bördighet och växtnäringsförsörjning	32
3.6 Reglering av ogräs och skadegörare	37
3.7 Rengöring, desinfektion och bekämpning	39
3.8 Växthusodling	41
3.9 Svampodling	42
3.10 Krav på dokumentation	42
4 Vildväxande produktion	44
4.1 Insamling av ätliga växter och växtdelar	44
5 Djurhållning	45
5.1 Specifika principer	45
5.2 Omställning	45
5.3 Samtidig ekologisk och konventionell djurproduktion	48
5.4 Inköp av djur	51
5.5 Avel och fortplantning	55
5.6 Byggnader för ekologiska djur	56
5.7 Utevistelse	64
5.8 Undantag från reglerna om bete och utevistelse	69
5.9 Djurtäthet och stallgödsel	71
5.10 Foder och utfodring	73
5.11 Djurhälsa och veterinärbehandlingar	80

5.12	Rengöring, desinfektion och bekämpning	82
5.13	Operativa ingrepp	84
5.14	Identifiering	85
5.15	Transporter.....	86
5.16	Slakt	86
5.17	Dokumentation	86
5.18	Kunskapskrav	88
6	Biodling	89
6.1	Grundprinciper.....	89
6.2	Omställning	89
6.3	Parallellproduktion med ekologiska och konventionella bikupor	90
6.4	Inköp av drottningar och avläggare	91
6.5	Avel	93
6.6	Biskötsel	93
6.7	Bikupor och mellanväggar till ekologiska bin	95
6.8	Flyttning av bisamhällen, bireddskap och honung.....	95
6.9	Skörd och hantering av honung och andra biodlingsprodukter	96
6.10	Foder och utfodring av bin.....	96
6.11	Djurhälsa och veterinärbehandling	98
6.12	Veterinärbehandling	100
6.13	Vingklippning	101
6.14	Dokumentation.....	101
6.15	Kunskapskrav.....	102
7	Förädling av livsmedel	103
7.1	Specifika principer.....	103
7.2	GMO.....	105
7.3	Tillsatser, processhjälpmedel och aromer	106
7.4	Konventionella ingredienser	109
7.5	Beräkning av andel ekologiskt i produkten.....	110
7.6	Vin	112
8	Förädling av foder	114
8.1	Specifika principer	114
8.2	Foder till lantbrukets husdjur	114
8.3	Foder till sällskapsdjur.....	115
9	Import	116
9.1	Generella regler	116
10	Märkning av ekologiska produkter	121
10.1	Generella regler	121
10.2	Märkning av ingredienser I livsmedel	125
10.3	Märkning av produkter med vilt, vildfångad fisk eller vildfångade räkor	125
10.4	Märkning av ytteremballage	126
10.5	Märkning av vin och produkter framställda av vin	127
10.6	Märkning av foder	127
10.7	Märkning av tillsatser.....	129
Bilaga 1. Tillåtna gödselmedel och jordförbättringsmedel		130
Bilaga 2. Tillåtna växtskyddsmedel.....		134
Bilaga 3. Foderråvaror		137

Bilaga 4. Fodertillsatser.....	138
Bilaga 5. Produkter för rengöring och desinfektion	141
Bilaga 6. Livsmedelstillsatser inklusive bärare	142
Bilaga 7. Processhjälpmiddel och andra processtekniska hjälpmedel.....	145
Bilaga 8. Bearbetningshjälpmedel för produktion av jäst och jästprodukter	147
Bilaga 9. Produkter och ämnen som får användas eller tillsättas i vin	148
Bilaga 10. Konventionella ingredienser av jordbruksursprung	151
Bilaga 11. Definitioner	153

1 Mål och generella principer för ekologisk produktion

1.1 Ekologisk produktion har följande allmänna mål

- Ekologisk produktion ska innebära ett hållbart jordbruk respektive vattenbruk. Det ekologiska jordbruket ska respektera naturens ekosystem och olika naturliga kretslopp och sträva efter att upprätthålla och förbättra kvaliteten på jord, vatten, växternas sundhet och djurens hälsa. Balansen mellan alla beståndsdelar ska upprätthållas och helst förbättras.
- Ekologisk produktion ska bidra till en hög grad av biologisk mångfald. Den ekologiska företagaren ska använda naturresurser som vatten, jord, organiskt material och luft ansvarsfullt. Även energihushållningen på det ekologiska företaget ska vara hållbar och ansvarsfull.
- Reglerna för ekologisk djurproduktion ska bidra till att uppfylla högt ställda djurskyddskrav. Ändå kan svenska djurskyddsregler vara striktare. Ekologisk djurproduktion ska respektera varje djurarts beteendebestånd.
- Den ekologiska producenten ska sträva efter att ta fram produkter av hög kvalitet.
- Konsumenter efterfrågar varor som framställts på ett sätt som inte skadar miljö, människors hälsa, växters sundhet eller djurs hälsa och välbefinnande. Ett viktigt mål för ekologisk produktion är därför att möta konsumenternas efterfrågan på produkter.

Referens: 834/2007 art 3

1.2 Ekologisk produktion ska grunda sig på följande generella principer

- Biologiska processer ska grunda sig på val av ekologiska system med användning av systeminterna, platsgivna förutsättningar och naturresurser. Förslagsvis genom att använda metoder
 - Som utnyttjar levande organismer och mekaniska produktionsmetoder.
 - Som är markrelaterade eller överensstämmer med principen om hållbart utnyttjande av fiskeresurser som inte använder GMO och produkter som framställs av eller med GMO med undantag av veterinärmedicinska läkemedel.
 - Som grundar sig på riskbedömning och i förekommande fall på användning av försiktighetsåtgärder och förebyggande åtgärder.

- Begränsad användning av externa insatsvaror. När externa insatsvaror är nödvändiga ska de begränsas till
 - Insatsvaror från ekologisk produktion.
 - Naturliga eller naturligt härledda ämnen.
 - Mineralgödsel med låg löslighet.
- Strikt begränsning av användningen av kemiskt framställda insatsvaror, dvs. att användning endast bör ske i undantagsfall då
 - Det inte finns några lämpliga hanteringsmetoder.
 - De externa insatsvaror som avses i punkten ovan inte finns tillgängliga på marknaden.
 - Användningen av de externa insatsvaror som avses i punkten ovan bidrar till oacceptabel miljöpåverkan.
- Reglerna för ekologisk produktion kan, om så behövs, anpassas inom ramen för förordningarna, vad gäller hygien, regionala klimatskillnader, lokala förhållanden, utvecklingsstadier och särskild djurhållningspraxis.

Referens: 834/2007 art 4

1.3 Allmänna produktionsregler och regler för jordbruksproduktion

1.3.1 Hela jordbruksföretaget ska följa regelverket

Huvudregeln är att hela jordbruksföretaget ska drivas på ett sådant sätt som följer de krav som gäller för ekologisk produktion. Jordbruksföretaget får dock delas upp i olika enheter om inte alla drivs enligt reglerna för ekologisk produktion. Detta gäller till exempel för dig som har både konventionell och ekologisk produktion, eller vid produktion med olika omlägningsstatus (exempelvis om delar av din produktion är omställd och andra är under omställning). Läs mer om det i avsnitt 2.2.7 och 3.3.

Referens: 834/2007 art 11

1.3.2 GMO

Genetiskt modifierade organismer (GMO) och produkter som framställts av eller med GMO får inte användas som livsmedel, foder, växtskyddsmedel, gödselmedel, processtekniska hjälpmedel, jordförbättringsmedel, frön, vegetativt förökningsmaterial, mikroorganismer och djur i ekologisk produktion. Läs mer om GMO-frihet i avsnitt 2.2.8.

Referens: 834/2007 art 9

1.3.3 Joniserande strålning

Inte heller får användning av joniserande strålning (till exempel för behandling av ekologiska livsmedel, foder eller råvaror) förekomma. För livsmedel och livsmedelsingredienser gäller dock att kontrollinstrument där röntgenstrålar används är dock tillåtna om stråldosen inte överstiger 0,5 Gy och energinivån inte överstiger 10 MeV. Övriga undantag enligt direktiv 1999/2/EG artikel 1.2.a) är också tillåtna.

Referens: 834/2007 art 10; direktiv 1999/2/EG/. SLVFS 2000:46

1.3.4 Dokumentation

Särskilda krav på dokumentation gäller för att kunna visa att t.ex. GMO inte används eller att olika produktionsenheter hålls isär. Se 2.2.5 'Krav på dokumentation' samt respektive avsnitt för växtodling och djurhållning för mer information.

Referens: 834/2007 art 9, 10 och 11

2 Regler för certifiering

2.1 Vilka företag ska vara certifierade?

2.1.1 Företag som ska vara certifierade

I EU:s lagstiftning för ekologisk produktion används ordet aktör, som står för både företag och personer som ansvarar för att kraven i förordningen uppfylls avseende den verksamhet som bedrivs. I dessa riktlinjer skriver vi företag eftersom det är enklare och normalt är det företaget och de som ansvarar för företaget som avses. Huvudregeln är att alla företag som framställer, bereder, förvarar eller importerar produkter från ett land utanför EU och som märker eller marknadsför produkter med hänvisning till ekologisk produktion ska vara certifierade. Detta gäller även exportörer och företag som överlåter sin verksamhet till tredje part.

Också företag som köper och säljer ekologiska produkter inom EU, men inte har egna lager, ska vara certifierade.

Företag som enbart säljer direkt till slutkonsument behöver dock inte vara certifierade förutom om de ägnar sig åt näthandel/distanshandel, se också regel 2.1.3 om detaljhandel.

Referens: 834/2007 art 28.1, 5§ LIVFS 2016:1

2.1.2 Att vara certifierad

Med certifierad menas att ditt företag står under kontroll av ett certifieringsorgan som får utföra kontroll av ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter i enlighet med EU:s lagstiftning. Undantag från certifieringskravet och produkter som är undantagna och inte omfattas av reglerna tas upp under 2.4-2.5.

Referens: 834/2007 art 2.d och 28.1

2.1.3 Detaljhandel – livsmedelsbutiker och liknande verksamheter

Butiker ska vara certifierade om:

- De bereder ekologiska livsmedel i butiken. I begreppet beredning ingår att du antingen:
 - Konserverar och/eller bearbetar livsmedlet, dvs. väsentligt förändrar den ursprungliga produkten genom bland annat: värmebehandling, rökning, rimning, mognadslagring, torkning, marinering, extraktion, extrudering eller en kombination av dessa behandlingar, eller exempelvis bake-off.
 - Slaktar och/eller styckar animalieprodukter.
 - Paketerar, märker och/eller ändrar märkningen som gäller den ekologiska produktionsmetoden, exempelvis när du butikspackar köttfärs eller ost.
- De säljer ekologiska produkter via e-handel/näthandel
- De importerar ekologiska produkter från tredje land.
- De har avtal med tredje part om någon av punkterna ovan.

- **Referens:** 852/2004 art 2, 834/2007 art 28.1 5§ LIVSFS 2016:1

2.1.4 Grossister/partihandlare

Grossister/partihandlare (som inte är detaljhandelsled) som säljer vidare färdigförpackade varor ska vara anmälda och stå under ekologisk kontroll. Däremot finns inte krav på årligt fysiskt kontrollbesök, utan kontrollmetoden och antalet kontroller kan anpassas till risken för överträdelser och för att kraven i förordningen inte följs.

Referens: 834/2007 art 27.3

2.1.5 Underleverantörer, tredje part

Om ditt företag överlåter någon del av sin verksamhet till en underleverantör (betecknas i förordningarna som tredje man eller tredje part), är du ändå skyldig att anmäla verksamheten och låta den omfattas av kontroll. Det innebär alltså att underleverantören inte behöver teckna ett eget avtal med certifieringsorganet, istället är det bara den verksamhet som görs på uppdrag av ditt företag som behöver kontrolleras.

I dessa fall krävs dokumentation och avtal för att säkerställa att underleverantören omfattas av kontrollsystemet.

Referens: 834/2007 art 28.1, 889/2008 art 63 och 86

2.1.6 Kontraktsodling

Vid kontraktsodling eller arrende är det viktigt att avtalet gör klart vilket företag som gör vad och vem av förädlare och olika lantbruksföretag som är den praktiska aktören. Aktören är den som brukar marken ekologiskt, framställer, bereder, förvarar eller importerar de ekologiska produkterna och är den som ska ansvara för att reglerna följs. Om du som aktör överlåter ett kontrakt gällande någon av verksamheterna till tredje man, är det ändå du som är skyldig att anmäla verksamheten till de behöriga myndigheterna och låta ditt företag omfattas av kontroll.

Referens: 834/2007 art 2 d och 28.1

2.2 Certifiering och certifikat

2.2.1 Ansökan om certifiering

Företag som hanterar eller säljer/marknadsför ekologiska produkter ska kontakta ett certifieringsorgan för att ansöka om certifiering enligt EU:s lagstiftning för ekologisk produktion. Ett företag kan även ansöka om certifiering enligt privata standarder, men ska då ange i sin ansökan när certifieringen omfattas av kraven i förordningarna. Det är alltid det enskilda företags ansvar att anmäla sin verksamhet och ansöka om certifiering enligt EU:s lagstiftning för ekologisk produktion.

Kontrollen av ekologisk produktion på företaget är delegerad till certifieringsorganen. I Sverige är det Jordbruksverket och Livsmedelsverket som delegerar kontrollen av ekologisk produktion till privata certifieringsorgan medan det är SWEDAC som godkänner och ackrediterar dem. Vilka certifieringsorgan som är godkända framgår av SWEDAC, Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets webbplatser. Det finns tre certifieringsorgan för ekologisk primärproduktion i Sverige; SMAK Certifiering AB, Kiwa och HS Certifiering. Dessutom finns Valiguard, Prosanitas, Intertek och ControlCert Scandinavia AB som kontrollerar förädlade livsmedel och importerade produkter.

Referens: 834/2007, art 28.1, , SJVFS 2015:29

2.2.2 Certifieringsprocess

Ett godkänt certifieringsorgan ska utföra kontroll i enlighet med EU:s lagstiftning, av den ekologiska produktion/verksamhet och märkning av ekologiska produkter som ditt företag bedriver. Certifieringsprocessen innebär bland annat att certifieringsorganet:

- Får ta stickprov för att undersöka om de produktionsmetoder används bryter mot reglerna eller om ekologiska produkter är förorenade. Detta får ske vid misstanke om regelbrott, men även om det inte finns misstankar om att förordningen inte följs.
- Ska ta prover och låta göra analyser av till exempel mark eller produkter, vid misstanke om att otillåtna produkter använts eller används.
- Ska göra en utvärdering av riskerna med olika typer av företag och produktionsmetoder. Dessutom ska de göra en kontrollplan för provtagning och analyser för det kommande året. I kontrollplanen för företag som tillverkar foder ska certifieringsorganen skriva in ett lägsta antal slumpmässigt tagna prov som ska analyseras i förhållande till de förmodade riskerna.
- Ska göra en riskvärdering av anslutna företag, som underlag för att besluta om hur ofta kontroll ska göras.

Referens: 834/2007 art 27.3, 889/2008 art 65.2 och 92c 2

2.2.3 Kontrollbesök

Alla certifierade företag ska besökas av certifieringsorganet minst en gång per år men kan också få kontrollbesök oftare. Några saker som ska ingå i riskvärderingen är resultaten från

tidigare kontroller, mängden produkter och risken för att produkterna byts ut mot andra produkter. Från och med den 1 januari 2014 ska minst tio procent av alla årliga inspektioner vara oanmälda. Dessutom ska extra oanmälda stickprovsbesök, utöver det årliga fysiska besöket, genomföras hos minst tio procent av de anslutna företagen. Besöken ska främst vara hos de företag som har en hög riskklassning men en del av besöken ska ske slumpvis.

Referens: 834/2007 art 27.3, 889/2008 art 65.2, 65.4 och art 88.3, samt ändringsförordning 392/3013, art1.6

2.2.4 Certifikat

Certifieringsorganet ska utfärda ett styrkande dokument (intyg) som anger vad som står under kontroll. Dessa intyg kallas för certifikat.

Certifikatet ska innehålla ditt företags huvudsakliga verksamhet, som omfattas av certifieringen. Till exempel följande kategorier:

- Obearbetade vegetabiliska produkter (så som hos primärproducenter, d.v.s. lantbrukare m.fl.).
- Levande djur eller obearbetade animaliska produkter (så som hos primärproducenter, d.v.s. lantbrukare m.fl.).
- Vattenbruksprodukter och alger.
- Bearbetade jordbruksprodukter för foderändamål.
- Vegetativt förökningsmaterial och utsäde.
- Import av ovan nämnda varor.
- Export av ovan nämnda varor.
- Enbart hantering av produkter (d.v.s. lagring, transport, försäljning eller tillhandahållande till slutkonsumenten, och i förekommande fall märkning).

Dessutom ska den produktgrupp verksamheten omfattar anges, samt dess giltighetsperiod. Produktgrupper kategoriseras som:

- Växter och växtprodukter; odling, växthus, svampodling och vildväxande (ange vilka arter som avses).
- Djur och animalieprodukter; djurhållning, biodling och vattenbruk (ange vilka arter som avses).
- Bearbetade produkter; livsmedel och foder (ange vilka produktionsplatser och produkter som avses).

Referens: 834/2007 art 2 b och d, 28.1 och 29.1, 889/2008 art 68 och bilaga XII

Ditt företags kunder ska kunna fastställa vilka produkter eller tjänster, som du levererar, som är certifierade. Detta är det som avgör hur detaljerat certifikatet ska vara för en viss verksamhet. För spårbarhet och kontroll kan ibland ett mer detaljerat certifikat krävas.

2.2.5 Krav på dokumentation

När kontroll införs för första gången ska företaget upprätta och därefter upprätthålla en beskrivning av verksamheten och den enhet och/eller lokaler där verksamheten bedrivs. En förteckning över åtgärder för att säkerställa att reglerna för ekologisk produktion följs ska också göras, samt beskrivning av de förebyggande åtgärder som behövs för att minska risken för kontamination av otillåtna ämnen och hur rengöring av lagringsutrymmen ska ske.

Beskrivningen och åtgärderna ska ingå i en deklARATION som ska undertecknas av företagaren, där hen åtar sig att följa reglerna för ekologisk produktion.

Signeringen kan vara skriftlig eller elektronisk.

Referens: 889/2008 art 63.1 och 63.2

Lagerbokföring och ekonomisk bokföring

Lagerbokföring och ekonomisk bokföring ska alltid kunna kontrolleras av certifieringsorganet. Bokföringen ska visa balansen mellan mängden insatsvaror och mängden producerade och sålda produkter.

Bokföringen ska omfatta:

- Leverantören, eller om så förekommer, säljaren eller exportören av inköpta produkter.
- Vilken typ och mängd av de ekologiska produkter som levererats till enheten.
- Alla inköpta råvaror samt deras användning och foderblandningens sammansättning, om sådana görs.
- Dokumentation av kontroll av inköpta ekologiska produkter. För utsäde ska du dokumentera både ekologiskt och konventionellt utsäde och att det konventionella utsädet inte är behandlat med otillåtna medel.
- Vilken typ och mängd av de ekologiska produkter som lagras i lokalerna.
- Vilken typ och mängd av alla produkter som lämnat enheten eller den förste mottagarens lokaler eller lagerutrymmen, samt information om mottagarna eller, i förekommande fall, köparna (andra än slutanvändare).

Om du inte lagrar eller fysiskt hanterar ekologiska produkter ska bokföringen omfatta:

- Vilken typ och mängderna av de ekologiska produkter som köpts och sålts, vem som har varit leverantör, säljare eller exportör och vem som har varit köpare eller mottagare.

2.2.6 Leverantörens certifikat

Vid inköp av ekologiska produkter är det du som företagare som har ansvar för att ta reda på att leverantören uppfyller kraven för ekologisk produktion. Det kan du göra genom att kontrollera leverantörens certifikat.

Referens: 834/2007 art 29, 889/2008 art 66.1, 66.2 och 67.1a

2.2.7 Särhållning av produktionsenheter

Om du har ekologisk produktion med olika omläggingsstatus, ekologisk produktion samtidigt med konventionell produktion eller produktion under omställning från första och andra årets omställning, ska dessa hållas isär. Du måste också dokumentera hur du särskiljer dessa.

Referens: 834/2007 art 17.1d

2.2.8 Intyg om GMO-frihet

För att säkerställa att produkter i ekologisk produktion är fritt från GMO, ska den som köper eller använder en produkt kräva ett intyg/säljardeklaration om GMO-frihet från den som säljer produkten.

Säljardeklarationen ska utformas enligt bilaga XIII i tillämpningsförordningen 889/2008. Du ska kunna visa en säljardeklaration eller motsvarande när certifieringsorganet gör kontroll hos dig.

För GMO produkter som används som livsmedel eller foder finns särskilda lagstiftningskrav på märkning att det är framställt med GMO. I dessa fall får du förlita dig på den märkning (eller andra följedokument) som följer med livsmedlet/fodret.

Referens: 834/2007 art 9.2, 9.3, och 17 d, 889/2008 art 69, bilaga XIII

2.3 Åtgärder när reglerna inte följs

Om reglerna för ekologisk produktion inte följs, kan certifieringsorganen besluta om borttagande av märkning som betyder att produkter du har framställt och tänkt saluföra som ekologiska inte får saluföras som ekologiska, eller marknadsföringsförbud (saluföringsbeslut). Utöver detta kan du också förlora rätten att sälja dina produkter som ekologiska, vid beslut om helt borttagande eller begränsning av certifikat. Certifieringsorganen får besluta om borttagande av märkning men Jordbruksverket och Livsmedelsverket beslutar om marknadsföringsförbud.

Det kan också vara aktuellt med tillfälligt borttagande av märkning eller tillfälligt saluföringsförbud. Detta kan ske om du anser eller misstänker att en produkt som du producerat, berett, importerat eller erhållits från ett annat företag inte följer reglerna för ekologisk produktion, eller om kontrollmyndigheten eller certifieringsorganet har välgrundade misstankar för att ett företag planerar att släppa ut en produkt på marknaden som inte följer reglerna för ekologisk produktion. Det tillfälliga förbudet gäller tills till dess att misstanken har undanröjts eller senast efter utgången av den fastställda tidsperioden.

Referens: 834/2007 art 30, 889/2008 art 91, 5 § förordningen (2013:1059) om kontroll av ekologisk produktion, 3 § lagen (SFS 2013:363) om kontroll av ekologisk produktion

2.4 Undantag från certifieringskravet

2.4.1 Företag som undantas kravet på certifiering

Jordbruksverket och Livsmedelsverket har beslutat att undanta vissa företag från kravet på certifiering. Undantagen är kopplade till vad företaget gör, inte företagets beteckning. Istället måste du bedöma vilken verksamhet som bedrivs inom ditt företag och sedan fatta beslut om ansökan om certifiering krävs eller inte. Företag som enbart säljer ekologiska produkter direkt till slutkonsumenter eller slutanvändare är undantagna från kravet på anmälan.

Undantaget från kravet på anmälan gäller inte i de fall företaget också:

- Producenter eller bereder ekologiska produkter,
- förvarar ekologiska produkter på annat ställe än i anslutning till försäljningsplatsen,
- importerar sådana produkter från tredjeland, eller
- har lagt ut verksamhet som avses i första, andra eller tredje punkten (ovan) på kontrakt till tredje man (SJVFS 2017:10).

Med slutkonsumenter menas fysiska personer som köper sådana produkter huvudsakligen i egenskap av privatperson. Med slutanvändare menas företag som köper sådana produkter för att använda i sin yrkesmässiga verksamhet utan att sälja dem vidare.

Referens: 834/2007, art 28.2, SJVFS 2015:29 1 kap 7 §

2.4.2 Exempel på företag som undantas kravet på certifiering

Detaljhandel - butiker och liknande verksamheter:

- Företag som säljer produkter direkt till slutkonsumenter, under förutsättning att de uppfyller kraven i 2.4.1.
- Företag som bara säljer färdigpackade varor direkt till konsument.
- Butiker som tjänar som underleverantör till ett certifierat företag. Då räknas den överlåtna verksamheten som en certifierad produktionsplats, vilken det certifierade företaget, alltså företaget som äger varorna, ansvarar för att anmäla och låta omfattas av kontroll. Exempel på detta är när fiskdisk eller butiksbageri sköts av ett separat certifierat företag.
- Torghandel eller företag som enbart säljer färdigförpackade ekologiska produkter, dvs. utan att bereda ekologiska livsmedel.
- Centrallager som är separata företag och endast fungerar som terminaler, dvs. inte äger varorna, med spårbarhetssystem för varorna, men utan egen bokföring över de ekologiska varorna. Dokumentation och avtal ska finnas så att varorna omfattas av kontrollsystemet. Det är alltså företaget som äger varorna som står under ekologisk kontroll.

Partihandlare:

- Företag som säljer direkt till ”slutanvändare” (till exempel partihandlare) som enbart säljer ekologiska produkter vidare (utan förädling). Med slutkonsumenter menas fysiska personer som köper sådana produkter huvudsakligen i egenskap av privatperson. Med slutanvändare menas företag som köper sådana produkter för att använda i sin yrkesmässiga verksamhet utan att sälja dem vidare.

Referens: 834/2007 art 28.2, SJVFS 2015:29 1 kap 7 §

Det kan t.ex. röra produkter som utgör råvara för förädling, men där köparen använder produkten på ett vis som liknar en slutkonsument och där slutprodukten inte blir ekologisk.

Lagerhotell, transportörer och liknande verksamheter:

- Företag som enbart upplåter lokal åt eller transporterar ekologiska varor som de själva inte äger, bereder eller märker som ekologiska behöver inte själva vara certifierade och stå under direkt kontroll. Däremot ska lagret eller varorna som transporteras omfattas av den kontroll som företaget som äger produkterna genomgår.

Referens: 834/2007 art 28.1

Exempel på detta kan vara lagerhotell, frysar, alkoholupplag med flera typer av företag eller rena transportföretag. Observera att det är företaget som äger produkterna (dvs. den som anlitar denna typ av tjänster av lagerhotell, transportörer eller liknande verksamheter), som ansvarar för att anmäla produkten och se till att verksamheten (lagret eller produkterna som transporteras) omfattas av kontroll. Det ansvariga företaget måste dessutom säkerställa, genom dokumentation och avtal, att kontroll kan utföras vid behov.

Förmedlare av affärer:

- Förmedlare av affärer, så kallade agenter (t.ex. vissa spannmålshandlare, vissa potatisförmedlare, olika konsulter i importsektorn) behöver inte stå under kontroll förutsatt att de varken äger eller hanterar varorna.

Referens: 834/2007 art 28.1

Spårbarhet ska dokumenteras och upprätthållas mellan säljare och köpare enligt 834/2007 art 27.13 med agentens dokumentation endast som förmedlande mellanled. Det innebär att vid revision ska köparen kunna uppvisa dokumenterad spårbarhet enligt 834/2007 art 29 mer än ett led tillbaka samt visa att "förmedlaren/agenten" inte haft möjlighet att packa om varorna

2.5 Verksamheter eller produkter utanför förordningens tillämpningsområde

2.5.1 Företag som inte omfattas av förordningen

Företag som bedriver verksamhet inom jordbruks- eller livsmedelssektorn inom områden som inte omfattas av förordningen får inte använda begreppet "ekologiskt" i sin marknadsföring.

Referens: 834/2007 art 1.2

2.5.2 Exempel på verksamheter och produkter som inte får marknadsföras som ekologiska

Storkök

Storköksverksamhet omfattas inte av EU:s lagstiftning för ekologisk produktion eftersom det saknas regler i förordningarna. Med storköksverksamhet menas beredning av ekologiska produkter på restauranger, i caféer, i skolkök, eller liknande företag som serverar direkt till konsumenter eller enbart levererar till matsalar och serveringar. Däremot får ett storkök tala om att man serverar ekologiska produkter som har beretts av andra certifierade företag. För livsmedel som tillreds på restaurang får man säga att de ingående ingredienserna är ekologiska, som exempelvis att köttfärsen är ekologisk i en hamburgare (Hamburgare med ekologisk köttfärs).

Dokumentation som styrker att produkter eller ingredienser är ekologiska ska finnas.

Detta kontrolleras av den ordinarie livsmedelskontrollen.

Referens: 834/2007 art 1.3

Produkter från djur som inte omfattas av förordningen

Produkter från jakt på vilda djur eller fiske efter viltlevande arter omfattas i begränsad omfattning i förordningen och får inte marknadsföras som ekologiska produkter. Även djurslag som kanin, hjort, struts, vaktel och sniglar omfattas inte av förordningen och kan inte märkas som ekologiska.

Referens: 834/2007 art 1.2

Tillsvidare kan dessa produkter enbart certifieras enligt olika privata standarder, som då har särskilda regler för hur produkterna ska märkas. Bearbetade produkter som innehåller vilt, vildfångad fisk eller vildfångade räkor, kan dock under vissa villkor få hänvisas till ekologisk produktion. Det ska då göras i ingrediensförteckningen och i samma synfält som varubeteckningen. Observera att det är de bearbetade produkterna som kan hänvisas till ekologiskt, och inte själva viltet eller de vilda produkterna. Läs mer om det under avsnittet 10.3 om märkning av produkter med vilt, vildfångad fisk eller vildfångade räkor

2.5.3 Snus och tobaksfria ersättningsprodukter

Endast bearbetade jordbruksprodukter som är avsedda för livsmedelsändamål omfattas av förordningens tillämpningsområde. Därför omfattas inte snus vilket helt eller delvis tillverkats av tobak. Snus får därför inte märkas eller i övrigt säljas med hänvisning till ekologisk produktion med stöd av EU:s lagstiftning.

Referens: 834/2007, art 2 j och 23, och 178/2002, art 2 f

Tobaksfria snusersättningsprodukter är livsmedel. Därför är det möjligt att märka sådana produkter som ekologiska ifall de uppfyller förordningens regler.

3 Växtodling

3.1 Specifika principer

Utöver de generella principerna för ekologisk produktion ska växtodlingen grunda sig på följande specifika principer:

- Marklivet och jordens naturliga bördighet, jordens stabilitet och biologiska mångfald ska bevaras och förstärkas. Jordpackning och jorderosion ska förebyggas och motarbetas och växternas näring ska främst komma från markens ekosystem.
- Användningen av energikällor som inte kan förnyas och insatsvaror som inte kommer från jordbruksföretaget ska minimeras.
- Avfall och biprodukter av vegetabiliskt och animaliskt ursprung ska återanvändas som insatsvara i växt- och djurproduktion.
- Vid produktionsbeslut ska hänsyn tas till den lokala eller regionala ekologiska balansen.
- Växtskydd ska säkerställas genom förebyggande åtgärder, så som att välja lämpliga arter och sorter som är motståndskraftiga mot skadegörare och sjukdomar, lämpligt växelbruk, mekaniska och fysiska metoder och genom att skydda skadegörarens naturliga fiender.

Referens: 834/2007 art 5 a-d och f

3.2 Omställning

3.2.1 Start av omställningen

Innan du får sälja ekologiska produkter ska din produktion genomgå omställning. Under omställningstiden ska du följa reglerna för ekologisk produktion. Den tid som löper från det att omställningen påbörjas till dess att produkter från den omlagda marken får märkas och säljas som ekologiska, kallas omställningstid.

Referens: 834/2007 art 17.1 a, 889/2008 art 63

3.2.2 Omställningstidens längd

Omställningstiden startar tidigast när anmälan sker till ett certifieringsorgan. I Sverige startar omställningstiden tidigast när det undertecknade avtalet finns hos certifieringsorganet med beskrivning av företag och verksamhet samt förteckning över dess skiften.

Omställningstiden ska pågå, på dagen, minst:

- Två år före sådd för ettåriga grödor.
- Två år före skörd/bete på vall eller fleråriga foderväxter.
- Tre år före skörd av fleråriga grödor (till exempel frukt och bär).

Se tabell 1 under 3.2.4.

Referens: 834/2007 art 17, 889/2008 art 36.1

3.2.3 Produkter från mark under omställning

Efter 12 månader av omställningstiden får du sälja produkter som ”produkter producerade under omställning till ekologiskt jordbruk”. Det gäller dock endast produkter som innehåller en enda ingrediens av jordbruksursprung och produkterna ska då vara märkta enligt förordningens anvisningar med uppgiften ”producerad under omställning till ekologiskt jordbruk” samt med certifieringsorganets kodnummer och uppgift om ansvarig producent.

Du kan också sälja produkterna som omställningsfoder. Observera att det endast gäller foder som produceras under andra omställningsåret (se 3.2.4.2).

Referens: 889/2008 art 62 a-d

3.2.4 Foder från mark under omställning

3.2.4.1 Foder från mark under första omställningsåret

Redan under första året av omställningen kan foder från beten, fleråriga foderväxter eller proteingrödor¹ från din egen gård användas till gårdens egna djur. Djurens foderintag får dock maximalt utgöras av 20 procent av detta foder. Vad gäller proteingrödor ska du ha sått dem efter det att omläggningen har påbörjats. Se tabell 1.

3.2.4.2 Foder från mark under andra omställningsåret - Omställningsfoder

Under det andra året av omställningen (d.v.s. tidigast 12 månader efter påbörjad omställning) är det också möjligt att skörda och sälja eller använda fodergrödor odlade på omställningsmark, som omställningsfoder. Foderblandningen i foderransonerna får i genomsnitt innehålla högst 30 % omställningsfoder. Omställningsfoder som produceras på ditt egna företag kan användas till 100 procent till djur under omställning och till redan omställda djur. Se tabell 1.

Referens: 889/2008 art 21.1-3, 1254/2008 art 1.2

¹ Som proteingrödor räknas: Trindsäd och proteingrödor: ärter (utom konservärter), åkerbönor (som här likställs med bonbönor och hästbönor), sötlupiner (som får ge högst 5 procent bittra frön), vicker och soja. Du har möjlighet att ha blandningar med spannmål där utsädet vikt består av mer än 50 procent proteingrödor. Grödorna kan skördas gröna, som helsädesgröda.

Referens: 889/2008 art 2 i, 889/2008 art 21. Eurostat riktlinjer för statistik om ekologisk produktion, Tabell 2. Grödkod C_102

Tabell 1: Omställningstider för grödor och foder i ekologisk produktion - översikt

Gröda	Omställd gröda	Omställningsgröda/foder
Ettåriga grödor (spannmål, proteingrödor, majs- och helsädesensilage etc.)	Omställning påbörjad minst 24 månader före sådd av grödan	Omställning påbörjad innan sådd och minst 12 månader före skörd av grödan
Fleråriga foderväxter (vall och bete på åkermark)	Omställning påbörjad minst 24 månader före skörd av grödan	Omställning påbörjad minst 12 månader före skörd av grödan
Andra fleråriga grödor än foderväxter (frukt och bär)	Omställning påbörjad minst 36 månader före skörd av grödan	Omställning påbörjad minst 12 månader före skörd av grödan
Betesmarker för idisslare	Omställning påbörjad minst 24 månader före att marken betas	
Betesmark och rastgårdar för svin o fjäderfä	Omställning påbörjad minst 12 månader före att marken betas. Kan förkortas till 6 månader om marken skötts ekologiskt* det senaste året	

* inte har varit behandlad med medel som är otillåtna i ekologisk produktion.

Referens: 889/2008 art 36.1, 2 i, och 21. Eurostat riktlinjer för statistik om ekologisk produktion, Tabell 2. Grödkod C_102

3.2.5 Kortare omställningstid vid vetenskapliga försök och obligatoriska behandlingar

Om ekologisk mark eller mark under omställning behandlats med ett otillåtet medel pga. vetenskapliga försök eller om marken behandlats efter att en myndighet föreskrivit en obligatorisk behandling så kan omställningstiden förkortas. I dessa fall krävs godkännande av Jordbruksverket. Blankett finns på Jordbruksverkets webbsida:

<http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/v130a.html>

Referens: 889/2008 art 36.4

3.2.6 Samtidig omställning av växtodling och djurhållning

Företag med både växtodling och djurhållning måste ta hänsyn till både reglerna för omställning av marken och reglerna för omställning av djuren och tänka på de separata omställningstiderna för mark och djur. Flera faktorer såsom självförsörjningsgrad på foder och andelen tillåtet omställningsfoder har betydelse för hur omställningen kan göras. Läs mer om det under avsnitten 5.2 (omställning i djurhållningen) och 5.10.6 (foder från mark under omställning).

Företag med både växtodling och djurhållning måste ta hänsyn till både reglerna för omställning av marken och reglerna för omställning av djuren och tänka på de separata omställningsperioderna för mark och djur. Flera faktorer såsom självförsörjningsgrad på foder och andelen tillåtet omställningsfoder har betydelse för hur omställningen kan göras. Läs mer

om det under avsnitten 5.2 (omställning i djurhållningen) och 5.10.6 (foder från mark under omställning).

Du kan ställa om din växtodling och djurhållning samtidigt om djuren utfodras huvudsakligen (mer än 50 procent) med produkter från din egen gård och om djuren fanns på gården vid början av omställningsperioderna eller är födda där under omställningstiden.

Vid samtidig omställning är omställningstiden 24 månader för mark och djur. Under omställningstiden får du använda befintligt konventionellt foder om det är skördat på den egna produktionsenheten. Om foder köpts in måste det vara ekologiskt. Observera att det inte finns ekologiska produkter från odlingen direkt efter 24 månader eftersom godkända ettåriga grödor ska ha såtts efter omställningsperioden tagit slut (tabell 1). Se reglerna för omställning i avsnitt 3.2.

Referens: 889/2008 art 36.1, 38.1 och 38. 2

3.2.7 Retroaktiv omställning

Omställningstiden för växtodling får i vissa fall räknas retroaktivt. Godkännandet av arealer retroaktivt sker på två olika sätt. I de fall arealerna har ingått i ett åtagande för miljöersättning har Jordbruksverket beslutat att omställningstiden kan räknas från ett tidigare datum.

-

Du kan få undantag för skiften där du hade åtaganden för miljö- och klimatvänligt jordbruk under programperioden 2014-2020 och fick ersättning för:

- Omställning till ekologisk produktion.
- Ekologisk produktion.
- Fäboddar.
- Restaurering av betesmarker och slåtterängar.
- Betesmarker och slåtterängar.
- Skötsel av våtmarker och dammar.
- Skydds zoner som gränsar till mark i ekologiska produktionsformer.

2 kap 6 § SJVFS (2015:29))

Du ska ha fått ersättningen under minst 24 månader före sådd av en ettårig gröda, under minst 24 månader för skörd av en flerårig fodergröda eller minst 36 månader före skörd av en annan flerårig gröda.

För arealer som inte ingår, eller inte har ingått, i ett åtagande för miljöersättning enligt ovan måste ansökan lämnas till Jordbruksverket för ett individuellt beslut. Ansökningsblankett finns på Jordbruksverkets webbsida:

<http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/v14a.html>

Referens: 889/2008 art 36.2, SJVFS 2015:29 2 kap 6 §

När arealerna ingår i ett åtagande för ersättning har certifieringsorganet ansökningsblanketter, sköter handläggningen och kontrollerar att ett åtagande har funnits för de år som krävs för omställning. I de fall då arealer inte ingår i ett åtagande för ersättning, gör certifieringsorganet en utredning och lämnar ett underlag tillsammans med ansökan till Jordbruksverket som beslutar. En oberoende person som känner till förhållandena på företaget och de aktuella skiftena ska intyga att inga otillåtna medel har använts på skiftena under den period om minst tre år som ansökan gäller.

3.2.8 Kortare omställningstid för betesmarker och rastgårdar för enkelmagade djur

Omställningstiden för betesmarker och rastgårdar för fjäderfä, svin och andra enkelmagade djur är normalt ett år. Kan du bevisa att marken det senaste året endast har behandlats med produkter som är godkända för ekologisk produktion kan omställningstiden minskas till sex månader (tabell 1). Läs mer om detta i 5.2.7.

Referens: 889/2008 art 37.2

3.3 Samtidig ekologisk och konventionell växtodling

3.3.1 Om ekologisk och konventionell odling sker på samma jordbruksföretag

Huvudprincipen är att hela jordbruksföretaget ska drivas med ekologisk produktion. Om samma företagare bedriver både ekologisk och konventionell växtodling på olika produktionsenheter, ska både de konventionella och ekologiska produktionsenheterna genomgå kontroll. Det samma gäller om produktionsenheterna tillhör olika företag men där företagaren är verksam i de olika företagen.

Begreppet produktionsenhet omfattar alla tillgångar som används inom enheten så som produktionslokaler, skiften, betesmark, byggnader avsedda för djur, lagerlokaler för växter, växtprodukter, animalieprodukter, råvaror och alla andra insatsvaror som är relevanta för just den enheten.

Om ekologisk och konventionell odling sker på samma jordbruksföretag är grundregeln att de ekologiska produktionsenheterna, inklusive de delar som omfattas, ska hållas åtskilda från de enheter som är konventionella. Du måste även föra lämpliga register som visar hur åtskiljandet upprätthålls.

Referens: 834/2007 art 11, 889/2008 art 2 f, och 73

Produktionsenheter som tillhör olika företag och där företagaren är verksam i de olika företagen bör, förutom de ekonomiska skillnader som finns mellan de olika företagen, även

drivas separat. T.ex. på ett sådant sätt som normalt kan finnas vid samarbeten eller mellan grannar. Ett exempel som är tillåtet är maskinsamverkan.

3.3.2 Parallellodling – odling av snarlika sorter är inte tillåten

Du får inte bedriva parallellodling d.v.s. odla ”snarlika” sorter som är svåra att skilja från varandra, på ekologiska och konventionella produktionsenheter. Det betyder att samma gröda (art) inte får odlas på båda produktionsenheterna, om de inte är lätt åtskiljbara.

Referens: 834/2007 art 11

Det ska vara lätt att kunna se skillnad mellan det som odlas ekologiskt och det som odlas konventionellt även om man inte är fackman. I jordbruksproduktion ger, till skillnad från produktion av bearbetade livsmedel, förordningen endast stöd till rumslig uppdelning. Förordningen ger inte stöd för att odla ekologiska och konventionella kulturer i omgångar efter varandra på samma golvyta i växthus, även om odlingen sker i substrat i avgränsad bädd.

Exempel på sorter som inte kan odlas samtidigt på den ekologiska och konventionella enheten, på grund av att de är svåra att särskilja, är vårvete och höstvete, frön av raps och rybs, korn till mognad och korn som skördas grönt som foder, korn i renbestånd och korn med insådd. Genom att blanda in en annan gröda (minst 10 procent) i utsädet kan du underlätta särskiljning. Det innebär att du kan odla t.ex. korn med ärt respektive korn i renbestånd, gräs eller klöver i renbestånd respektive blandning klöver/gräsvall. Det behöver inte vara olika gräsarter i renbestånd och i blandning. Gräsvall i renbestånd (men med olika arter för ekologisk och konventionell produktionsenhet) ger dock inte tillräcklig åtskillnad.

3.3.3 Undantag från kravet att odla olika sorter

Snarlika eller samma sorter får odlas i följande fall:

- I produktionsenheter som delvis bedriver ekologisk produktion och delvis håller på att ställas om till ekologisk produktion och där produkterna hålls åtskilda.
- Vid odling av fleråriga grödor (exempelvis frukt, bärbuskar, rabarber, vin och humle).
- I forsknings- och utbildningssammanhang.
- Vid produktion av utsäde och annat förökningsmaterial.
- På betesmark som bara används till bete och aldrig kommer ifråga som åkermark t.ex. naturbetesmark, slätterängar, skogsbeten, fäbodsbeten och alvarbeten.

När snarlika eller samma sorter odlas ställs också krav på följande kontrollåtgärder (förutom för bete, då inga villkor ställs):

1. Om du odlar fleråriga grödor ska det finnas en omlägningsplan för den aktuella produktionen. Det innebär att du förbinder sig att snarast möjligt (under alla omständigheter senast inom fem år) påbörja omläggningen av den sista delen av arealerna i fråga.

2. Lämpliga åtgärder har vidtagits för att garantera att produkterna från var och en av de aktuella enheterna hela tiden hålls åtskilda.
3. Certifieringsorganet har underrättats om skörden av var och en av de berörda produkterna minst 48 timmar i förväg.
4. Omedelbart efter skörden ska du meddela certifieringsorganet de exakta mängder som skördats på respektive enhet samt eventuella särskiljande egenskaper. Du ska intyga de åtgärder som gjorts för att garantera att produkterna hålls åtskilda.
5. Omlägningsplanen och kontrollåtgärder har godkänts av Jordbruksverket. Detta godkännande ska bekräftas varje år då snarlika grödor odlas.

Kontrollåtgärderna enligt punkt 2 och 5 ovan, samt övriga kontrollåtgärder som är relevanta för parallellodlingen, ska dokumenteras av certifieringsorganet och dokumentationen ska inlämnas tillsammans med en ansökan till Jordbruksverket. Om ansökan gäller fleråriga grödor ska även omställningsplanen bifogas ansökan. Ansökningsblankett finns på Jordbruksverkets webbsida: <http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/v117a.html>
Referens: 834/2007 art 17.1 d, 889/2008 art 40.1

3.4 Utsäde och vegetativt förökningsmaterial

I följande avsnitt används ordet förökningsmaterial. Med förökningsmaterial menar vi i texten sådant som gäller både utsäde och vegetativt förökningsmaterial, om inte det ena eller andra specifikt anges.

3.4.1 Ekologiskt utsäde och vegetativt förökningsmaterial för produktion av livsmedel, foder eller andra jordbruksprodukter

Du ska alltid använda ekologiskt förökningsmaterial för produktion av livsmedel, foder eller andra jordbruksprodukter om det finns. Plantor för utplantering av ettåriga växter ska alltid vara ekologiskt odlade. Följande krav gäller för att ett förökningsmaterial ska vara ekologiskt:

- För ettåriga växter innebär det att utsädet, eller föräldragenerationens planta vid vegetativ förökning, ska komma från växter som odlats ekologiskt i minst en generation.
- För fleråriga växter ska utsädet eller det vegetativa förökningsmaterialet komma från en växt som odlats ekologiskt i minst två odlingssäsonger.
- Ekologiskt utsäde får inte vara framställt av eller med GMO.

Referens: 834/2007 art 9 och 12.1 i

3.4.2 Undantag från kravet att använda ekologiskt förökningsmaterial

Under vissa förutsättningar kan du få använda icke-ekologiskt förökningsmaterial som inte är kemiskt behandlat. Jordbruksverket fattar beslut om generellt undantag från kravet att använda ekologiskt förökningsmaterial inför varje växtsäsong. Beslutet grundas på en

bedömning av tillgången på ekologiskt förökningsmaterial, d.v.s. vilka arter, grödor och sorter samt vilka volymer som finns tillgängliga på svenska marknaden, bland annat utifrån det som anmäls till den svenska databasen, organicXseeds – Sverige (<https://se.organicxseeds.com/>).
Referens: 889/2008 art 45.1.b, 45.8, Jordbruksverkets årliga beslut

3.4.2.1 Var framgår om det finns ekologiskt förökningsmaterial?

Jordbruksverket beslutar varje år i vilka fall du måste använda ekologiskt förökningsmaterial och i vilka fall du får använda icke-ekologiskt förökningsmaterial. Bland annat beroende på tillgång till ekologiskt förökningsmaterial beslutar Jordbruksverket om grödkrav, sortkrav eller allmänt undantag för användning av icke-ekologiskt förökningsmaterial. Jordbruksverket ställer också krav på andel ekologiskt utsäde i blandningar. Läs mer om vad kraven innebär i avsnitten 3.4.3 - 3.4.5.

Tillgängligt ekologiskt förökningsmaterial finns registrerat i den svenska databasen, organicXseeds – Sverige (<https://se.organicxseeds.com/>). Där framgår även de villkor som gäller enligt Jordbruksverkets årliga beslut. Du får även använda ekologiskt förökningsmaterial som inte finns registrerat i organicXseeds.
Referens: 834/200712.1 i, 889/2008 art 45.8, 48 och 49.2 och Jordbruksverkets årliga beslut

Observera att du själv måste försäkra dig om att företaget som packar och säljer förökningsmaterialet står under kontroll av ett godkänt kontrollorgan samt att utsädet är certifierat om det rör sig om arter reglerade i utsädeslagstiftningen.

3.4.2.2 När icke-ekologiskt förökningsmaterial används

Kontrollera alltid i organicXseeds om det finns ekologiskt förökningsmaterial av den sort du önskar använda. Finns sorten registrerad i organicXseeds som ekologiskt förökningsmaterial, är det inte tillåtet att använda icke-ekologiskt förökningsmaterial. Ekologiskt förökningsmaterial av den sort du önskar använda kan finnas på den svenska marknaden även om sorten inte är registrerad i organicXseeds.

I de fall du använder icke-ekologiskt förökningsmaterial, ska du kunna visa för ditt kontrollorgan att du inte har kunnat få tag på ekologiskt förökningsmaterial av lämplig sort från någon leverantör och att undantag beslutats av Jordbruksverket.
Referens: 889/2008 art 45.1.b, 48 och 49.2, Jordbruksverkets årliga beslut

3.4.2.3 Allmänt undantag

Du får använda icke-ekologiskt förökningsmaterial som inte är kemiskt behandlat, av arter som inte finns med i organicXseeds. Det finns dock begränsningar och villkor för undantaget, se avsnitt 3.4.3 Begränsningar och villkor för undantag.
Referens: 889/2008 art 45.1.b och 45.8. a, Jordbruksverkets årliga beslut

3.4.2.4 Grödkrav och undantag från det

Grödkrav innebär att du måste använda ekologiskt förökningsmaterial av någon av de sorter som finns registrerade i organicXseeds för den aktuella grödan, grödgruppen eller arten. Grödkraven framgår av Jordbruksverkets årliga beslut.

Om det finns tillgängligt förökningsmaterial men du ändå vill odla en annan sort, som det bara finns icke-ekologiskt förökningsmaterial av, måste du ansöka om undantag för din egen odling. Du har möjlighet att söka undantag från grödkravet för användning av icke-ekologiskt förökningsmaterial om:

- Du har beställt förökningsmaterial i rimlig tid men inget företag som säljer förökningsmaterialet kan leverera det i tid för sådd eller plantering.
- Förökningsmaterial av sorten du vill få tag på inte finns registrerad i databasen och du kan visa att ingen av de sorter som finns att få tag på är lämpliga för din användning.
- Du vill testa någon eller några sorter i småskaliga fältförsök. Du kan då ansöka om testodling till Jordbruksverket. Testodlingen ska utgöra högst 10 % av den areal du normalt odlar av arten.
- Vill odla en bevarandesort, som det inte finns ekologiskt förökningsmaterial av.

Jordbruksverket får endast ge undantag till enskilda odlare och endast för en säsong i taget. Du måste göra ansökan på Jordbruksverkets blankett som finns på Jordbruksverkets webbsida: <http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/v38a.html>. Du måste söka om undantag i så pass god tid så att Jordbruksverket hinner fatta beslutet före det datum du sår eller planterar. Du får endast använda icke-ekologiskt förökningsmaterial om Jordbruksverket utfärdat dispensen innan utsädet sås eller förökningsmaterialet planteras.

Om det inte finns någon sort registrerad i den aktuella grödgruppen i organicXseeds får du använda icke-ekologiskt förökningsmaterial som är kemiskt obehandlat. Se 3.4.4 för godkända behandlingar av förökningsmaterial. Se särskilda villkor i avsnitt 3.4.3.1 för vegetativt förökningsmaterial.

Referens: 834/200712.1 i, 889/2008 art 45.1.b, 45.5 a-d, 45.6, 45.7 och 48, SVJFS 2015:29 2 kap. 3-5 §§ och Jordbruksverkets årliga beslut;

3.4.2.5 Sortkrav

Reglerade arter

Med reglerad art menas att arten finns med i utsädeslagstiftningen. En sort av en reglerad art har alltid ett unikt sortnamn och finns med i EU:s sortlista. Sortkrav innebär att du måste använda ekologiskt förökningsmaterial om du tänker odla en viss sort av en gröda eller art, om sorten finns registrerad i organicXseeds. Om sorten inte finns i databasen får du använda icke-ekologiskt förökningsmaterial som inte är kemiskt behandlat. Se särskilda villkor i avsnitt 3.4.3.1 för vegetativt förökningsmaterial.

Oreglerade arter

En oreglerad art finns inte med i utsädeslagstiftningen. En sort av en oreglerad art har inget

godkänt sortnamn och är inte med i EU:s sortlista.

Sortkrav för en oreglerad art innebär att du måste använda sorten av det ekologiska förökningsmaterial som ett företag har anmält om du köper förökningsmaterialet från just det företaget. Om du köper det från ett annat företag som inte har anmält att de har ekologiskt förökningsmaterial av arten eller sorten, får du använda icke-ekologiskt förökningsmaterial som är kemiskt obehandlat. Se 3.4.4 för godkända behandlingar av förökningsmaterial.

Referens: 834/2007 art 12.1 i, 889/2008 art 45.1.b, 45.5 a, 45.6, 45.7, 45.8 b och 48 samt Jordbruksverkets årliga beslut.

3.4.2.6 Blandningar av utsäde

Vid användning av blandningar av vallväxter, spannmål eller baljväxter finns det krav på hur stor andel ekologiskt utsäde av en viss art som måste finnas i en blandning. Både ekologiskt och icke-ekologiskt utsäde kan ingå i en blandning. Beroende på hur skörden av ekologiskt utsäde blir för det enskilda året, kan kraven variera. Kraven framgår av Jordbruksverkets årliga beslut. De aktuella kraven finner du i databasen organicXseeds och på Jordbruksverket webbplats www.jordbruksverket.se.

Referens: 834/2007 art 12.1 i, 889/2008 art 45.8 och 48 och Jordbruksverkets årliga beslut;

3.4.3 Begränsningar och villkor för undantag

3.4.3.1 Användning av icke-ekologiskt vegetativt förökningsmaterial

Det finns dock vissa begränsningar och särskilda villkor för användning av icke-ekologiskt vegetativt förökningsmaterial. För icke-ekologiskt vegetativt förökningsmaterial, som är avsett för plantering och som är avsett för produktion av andra produkter än utsäde och vegetativt förökningsmaterial, finns det följande villkor för undantaget:

Från 2018 gäller följande villkor för användning av icke-ekologiskt vegetativt förökningsmaterial:

- För växter med kortare kulturtid än ett år som förökas vegetativt genom sticklingar, ska förökningsmaterialet komma från moderplantor som odlats ekologiskt i minst en växtsäsong när det gäller frilandsodling. För växthusodling motsvaras växtsäsong av växtens kulturtid. Exempel på sticklingsförökade växter är rosmarin, dragon eller julstjärna.
- För odling av växter med längre kulturtid än ett år, får icke-ekologiskt odlade plantor användas, under förutsättning att skörden säljs som ekologisk tidigast kalenderåret efter planteringen.

Från 2019 gäller dock följande för användning av icke-ekologiskt vegetativt förökningsmaterial:

- För odling av blomsterlökar för produktion av snittblommor, ska löken vara ekologisk. Detta gäller för lökar som ska skördas 2019.

Med kulturtid menas tiden från plantering eller sådd till skörd eller försäljning. När du använder icke-ekologiskt förökningsmaterial ska det vara kemiskt obehandlat. Se 3.4.4 för godkända behandlingar av förökningsmaterial.

Referens: 834/2007 art 12.1 i och 28.2, 889/2008 art 45.1 b, 45.2, 45.5 a-d, 45.6, 45.7, 45.8 a och 48, SVJFS 2015:29 3-5 §§ och Jordbruksverkets årliga beslut.

3.4.3.2 Groddning

Observera att utsäde för groddning och skottodling i vatten utan näringstillägg alltid måste vara ekologiskt. Hydrokultur är dock inte tillåtet. Med hydrokultur menas en metod för växtodling där växternas rötter står i en mineralnärlösning eller i ett inert odlingsmedium, t.ex. perlit, grus eller mineralull, till vilket en näringslösning tillsätts. För skottodling i jord gäller samma regler som för utsäde generellt.

Referens: 834/2007 art 12.1 i, 889/2008 art 2 g och 4, SVJFS 2015:29 3-5 §§ och Jordbruksverkets årliga beslut om ekologiskt utsäde.

3.4.4 Tillåtna produkter för behandling av förökningsmaterial

Du får behandla förökningsmaterial med bland annat biologiska medel. Exempelvis är behandling med mikroorganismer och timjanolja tillåten. Vilka ämnen som är tillåtna framgår av bilaga 2 i förordning (EG) nr 889/2008. Det är även tillåtet att värmebehandla förökningsmaterialet.

Förökningsmaterialet får inte vara behandlat med otillåtna medel, som till exempel kemiska betningsmedel. Förökningsmaterialet får inte behandlas med otillåtna medel efter själva odlingsperioden, t.ex. inför lagring.

Referens: 834/2007 art 12.1 g, h, 16.1.a och 16.5, 889/2008 art 5.1, 45.2 och bilaga II

Ämnen som glukos, NaCl (natriumklorid), K₂HPO₄ (dikaliumvätefosfat) och NaOH (natriumhydroxid) anses vara tillåtna att användas som substrat till mikroorganismerna för biologisk betning, därför att de är nödvändiga för att starta upp en fermenteringsprocess. Färgning av biologiskt betat utsäde får göras med färgämnen som är godkända som livsmedelsfärg.

3.4.5 Mottagningskontroll av levererat utsäde och utsädespotatis

När du tar emot förökningsmaterialet ska du göra en noggrann kontroll av det. Om du har köpt ekologiskt förökningsmaterial ska det framgå av märkningen att det är ekologiskt förökningsmaterial. Förpackningen ska garantera att innehållet inte kan bytas ut utan att förseglingen eller förpackningen skadas. Leverantörens namn och adress ska finnas på förpackningen. Kodnumret för det kontrollorgan som har certifierat det företag som gjorde den senaste behandlingen av produkten, t.ex. paketering, ska framgå av förpackningens märkning. Märkningen kan också finnas på följesedel om följesedeln utan tvekan kan kopplas till produktens förpackning. För arter som potatis, där det krävs växtpass, finns information om behandling av utsädespotatisen på växtpasset.

Referens: 834/2007 art 24.1a och 26 c, 889/2008 art 31.1 och 45.2, SJVFS 1995:90

Om förökningsmaterialet är behandlat med kemiska bekämpningsmedel i Sverige ska det vara märkt med en gul etikett med svart ram om Kemikalieinspektionen har beslutat om sådana villkor för den aktuella kemiska produkten. Om du köper förökningsmaterial från ett annat land finns inget krav på särskild märkning. Du bör göra beställningar av förökningsmaterialet skriftligt med tydlig anvisning till säljaren att förökningsmaterialet inte får vara:

- kemiskt behandlat mot skadegörare vid inlagring eller under lagring.
- kemiskt behandlat mot skadegörare i fält.

Det är viktigt att få en orderbekräftelse som visar att säljaren har uppfattat beställningen rätt.

3.4.6 Odling av förökningsmaterial för produktion av förökningsmaterial

Du får använda icke-ekologiskt växtmaterial för att producera förökningsmaterial avsett för förökning. Detta gäller såväl vid odling av förökningsmaterial för eget bruk som vid odling av certifierat förökningsmaterial för försäljning.

Om du ska odla utsäde till försäljning ska utsädeslagstiftningen följas. För att du ska få sälja förökningsmaterial av lantbruksväxter måste förökningsmaterialet vara certifierat enligt utsädeslagstiftningen. För att få sälja utsäde av köksväxter reglerade i utsädeslagstiftningen, ska det vara certifierat eller uppfylla kraven för kontrollerat standardutsäde. För att sälja utsäde av bevarandesorter eller amatörsorter måste förökningsmaterialet uppfylla de kvalitetskrav som finns för arten. Se vidare på Jordbruksverkets webbplats om odling av utsäde av bevarandesorter eller amatörsorter.

Referens: 834/2007 art 12.1 i, Jordbruksverkets årliga beslut, SFS 1979:298, SFS 2000:1330, SJVFS 1994:22, SJVFS 1994:23, SJVFS 1994:24, SJVFS 1995:90, SJVFS 2002:49, SJVFS 2002:50, SJVFS 2009:66, SJVFS 2010:79

3.4.7 Odling av förökningsmaterial på omställningsmark

Förökningsmaterial som odlas på mark under omställning till ekologisk produktion får användas i ekologisk produktion som ekologiskt producerat förökningsmaterial. Vid odling av ettårigt förökningsmaterial under första omställningsåret, ska du ha påbörjat omställningen och anmält den aktuella marken till ett godkänt kontrollorgan innan sådd av grödan. För vallväxter och andra fleråriga växter gäller att du ska ha påbörjat omställningen och anmält minst 12 månader före skörd.

Referens: 889/2008 art 36.1 a, 45.1 a och 62 a

3.4.8 Nedklassat utsäde

Om du har utsädesodling för framställning av ekologiskt utsäde, som står under Jordbruksverkets kontroll för utsädesodling men där skörden inte uppfyller villkoren för

certifierat utsäde, klassas skörden ner för användning som utsäde. Eftersom avsikten har varit utsädesodling gäller följande:

- *Utsädesodling på ekologiskt certifierad mark*
 - *Du får använda eller sälja grödan som ekologisk produkt*

- *Utsädesodling på mark under omställning*
 - *Du får använda grödan enligt reglerna för foder från skiften under det första omställningsåret*
 - *Du får använda eller sälja grödan enligt reglerna för omställningsfoder eller enligt reglerna för produkter producerade under omställning till ekologiskt jordbruk.*

Du får också använda skörden som eget utsäde om du bedömer att det är lämpligt utifrån skälen för nedklassning av utsädesodlingen.

3.5 Jordens bördighet och växtnäringsförsörjning

3.5.1 Bördighet och organiskt material

Du ska bevara och öka jordens bördighet och biologiska aktivitet med hjälp av fleråriga växtföljder, inklusive baljväxter och andra gröngödselgrödor och genom tillförsel av stallgödsel eller organiskt material, båda företrädesvis komposterade, från ekologisk produktion.

Det är inget krav på vall i växtföljden, utan det viktiga är att du har en flerårig växtföljd som innehåller gröngödselgrödor.

Mineraliska kvävegödselmedel får inte användas. Du ska kunna visa att du bevarar eller ökar jordens bördighet och biologiska aktivitet och mängden organiskt material i jorden. Du ska också visa att du ökar jordens stabilitet och biologiska mångfald och hindrar jordpackning och jorderosion. Alla växtproduktionsmetoder som används på gården ska förebygga eller minimera påverkan på miljön.

Referens: 834/2007, art 5 a-d och 12 a-f

3.5.2 Gödsel- och jordförbättringsmedel

Om de åtgärder som framgår av 3.5.1 inte är tillräckliga får vissa andra gödsel- och jordförbättringsmedel användas, även från konventionell produktion.

Jordbruksverket gör inget formellt godkännande av enskilda produkter, utan det avgörande är om de ingående substanserna är tillåtna för användning i ekologisk produktion enligt bilaga 1.

De gödsel- och jordförbättringsmedel som finns listade i bilaga 1 får användas, men bara i den omfattning som är nödvändig. *T.ex. är konventionella apelsinskal och rester från tulpanlökar och tulpanodling tillåtna att användas då de räknas ingå i kategorin "Produkter och biprodukter från vegetabiliskt ursprung till gödsling" i bilaga 1.* Du ska dock dokumentera användningen av dessa gödsel- och jordförbättringsmedel och styrka behovet av användning av den aktuella produkten.

Referens: 889/2008 art 3.1 och bilaga I

Företag dvs. tillverkare eller marknadsförare av en insatsvara, så som gödsel- och jordförbättringsmedel, kan ansöka om att få en produkt/ämne tillåtetbedömd. Bedömningen görs då av ett ackrediterat certifieringsorgan. Produkter och ämnen som bedöms vara tillåtna att använda i ekologisk produktion, bedöms därmed också vara i enlighet med förordningarna för ekologisk produktion och förs in en lista över tillåtetbedömda insatsvaror i ekologisk produktion. Listan hittar du på: <https://www.lrf.se/politikochpaverkan/marknad-och-mervarden/ekologiskt/nationella-riktlinjer-for-ekologisk-produktion/tillatetbedomda-insatsvaror-i-ekologisk-produktion/>

Kom ihåg att det är ditt ansvar som odlare att det inte förekommer oönskade ämnen i de gödsel- och jordförbättringsmedel du använder. För information om växtnäringsinnehåll, innehåll av tungmetaller, ursprung och eventuella spridningsvillkor bör du för varje år kontakta leverantören för respektive produkt/ämne.

3.5.3 Gödsel från industrijordbruk

I Sverige används för närvarande begreppet industrijordbruk för det engelska begreppet "factory farming", vilket används i EU:s förordningar. Det är dock inte fastställt i förordningarna vilken gödsel som ingår och det är därför upp till varje medlemsstat hur begreppet ska tillämpas. I Sverige tillämpar vi begreppet så att följande djurhållningssystem betraktas som industrijordbruk. Gödsel från dessa system får därför inte användas i ekologisk produktion.

- *Fjäderfä eller pälsdjur som hålls i bur, med undantag för kaniner i bur som inte hålls för pälsproduktion.*
- *Slaktsvinsproduktion med mer än 50 slaktsvin i årlig produktion, med undantag för (a) slaktsvinsbesättningar som hålls på ströbädd i storboxsystem, eller (b) om det rör sig om egna djur som hålls på det egna jordbruksföretaget.*
- *Specialiserad produktion av nötkreatur i spaltgolvsboxar, med undantag för (a) integrerad produktion av nötkreatur där ungdjur går på spalt, eller (b) om det rör sig om egna djur som hålls på det egna jordbruksföretaget.*
- *Intensiv uppfödning av slaktfågel eller specialiserad slaktkycklingproduktion. Undantag görs för gödsel från avelshönor till slaktkycklingar (både från uppfödare och kläckäggsproducenter), eftersom slaktkycklingmödrarna hanteras på samma sätt som frigående värphöns, dvs. blir vaccinerade mot koccidios och inte utfodras med foder som innehåller koccidiostatika. Undantag görs också för besättningar med en beläggning på*

maximalt 21 kg/m² och som genom dokumentation kan styrka att fodret är fritt från koccidiostatika. Exempel på detta kan vara free-range system.

Referens: Grundläggande regler finns i 834/2007 art 16.5, 889/2008 art 3.1, 3.3 och bilaga I (villkor för användning av stallgödsel).

3.5.4 Produkter med animaliskt ursprung

Dessa produkter och biprodukter av animaliskt ursprung får användas som gödselmedel i ekologisk produktion:

- Blodmjöl, hovmjöl, hornmjöl, benmjöl med eller utan gelatin, fiskmjöl, köttmjöl, fjädermjöl, hårmjöl och chiquettemjöl (*fäll-, päls- och hudmjöl*), ull, päls och hår, mejeriprodukter och hydrolyserade proteiner.
- Rötresten från biogasanläggning där animaliska biprodukter har utgjort substratet.

Rötat matavfall med animaliskt ursprung från hushåll får användas efter kompostering eller anaerob fermentering för biogasproduktion under förutsättning att insamlingssystemet för matavfall är godkänt av Jordbruksverket. Ansökningsblankett för ansökan om godkännande av insamlingssystem för matavfall hittar du på Jordbruksverkets webbsida:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/v24a.html>

Dessutom krävs ett godkännande från Jordbruksverket för biogasanläggningar som hanterar animaliska biprodukter (läs mer om detta på Jordbruksverkets webbsida "Produkter från djur" – "Animaliska biprodukter" samt "Anläggningar" – "Biogasanläggningar").

Det finns villkor för produktion och användning av dessa gödselmedel, se bilaga 1.

Referens: 889/2008 bilaga I, (EG) nr 1069/2009, (EU) nr 142/2011 artikel 10; SJVFS 2014:43, kap 2 §1

3.5.4.1 Villkor för användning

För att gödselmedel i kategorierna "Rötresten från biogasanläggning som innehåller animaliska biprodukter som samrötats med material av vegetabiliskt eller animaliskt ursprung som förtecknas i denna bilaga" samt "hydrolyserade proteiner" i bilaga 1, ska få användas finns ett villkor att de inte ska appliceras på ätliga delar av grödan.

Det villkoret gäller enbart om grödan används som livsmedel eller foder.

Referens: 889/2008 bilaga I

3.5.4.2 Ätlig del av grödan

Som ätlig del av grödan räknas:

- Vall, helsäd, grönfoder: ovanjordiska växtdelar även vallgröda under stubbhöjd.*
- Spannmål till tröskning, det vill säga kärna och halm samt halm från vallfröodling: Efter att stråskjutningen påbörjats (DC 32).*
- Baljväxter och raps till tröskning: Efter blomning*
- Kryddor och sallat i kruka, till exempel dill, persilja, basilika: Ovanjordiska växtdelar.*
- Grönsaker, till exempel sallat, kålväxter med skott, blad eller blomma som ätbar del, mangold,*

spenat, dill, persilja, selleri, sparris, ärter, bönor, bladselleri, kryddväxter, lök, blast på primörer av rotfruktsgrödor, exempelvis knippemorötter: Ovanjordiska växtdelar.

- f. Grönsaker högväxande, till exempel tomat, gurka, paprika och aubergine: Fruktämne/kart efter att kronblad fallit.
- g. Rotfrukter, till exempel morot, palsternacka, potatis, kålväxter med rot som ätbar del, rödbetor, rotselleri: Underjordiska växtdelar.
- h. Bär, till exempel jordgubbar och svarta vinbär. Fruktämne/kart efter att kronblad fallit.
- i. Frukt: Fruktämne/kart efter att kronblad fallit.

Referens: 889/2008 bilaga I

3.5.5 Rötresten från biogasanläggningar

Gödselmedel som är tillåtna i ekologisk produktion och finns med i bilaga 1 får rötas och rötresterna får användas i ekologisk produktion men produkterna får inte komma från industrijordbruk, beskrivet i 3.5.3.

Referens: 889/2008 bilaga I

I biogasanläggningar behövs ofta stora mängder organiskt material. Det är därför i praktiken svårt att bygga anläggningar som enbart rötar gödsel eller annat material som tillåts i ekologisk produktion. Resultatet blir att den tillåtna gödseln under rötningen blandas med otillåten gödsel eller animaliska biprodukter från industrijordbruk. Trots det får den andel av rötresten som motsvarar de tillåtna gödselmedlen som ingår i blandningen användas i ekologisk produktion. Gödsel och jordförbättringsmedel som är tillåtna att använda beskrivs i 3.5.2.

Den andel rötrest som motsvarar de tillåtna gödselmedlen och ingår i en blandning av tillåten gödsel och otillåten gödsel eller animaliska biprodukter får användas i ekologisk produktion, men enbart under förutsättning att:

- Rötresten kommer från anläggning för biogasproduktion, där också gödsel, vall eller annat organiskt material från ekologisk produktion eller produktion under omställning till ekologisk ingår till minst 5 procent på torrsubstansbasis. Beräkningen ska göras på det ingående materialets vikt.
- Du ska dokumentera vilket material som ingår och det ska vara spårbart, men de olika materielen behöver inte sårhållas.
- Gödsel eller animaliska biprodukter från fjäderfä eller pälsdjur i bur inte ingår i blandningen

Vissa specifika tillsatser är betydelsefulla för biogasproduktion. Så länge EU-kommissionen inte har förtydligat vad som ska gälla, har Sverige bedömt vissa processhjälpmedel tillåtna att använda. Du hittar de aktuella processhjälpmedlen i listan "Tillåtetbedömda insatsvaror i ekologisk produktion" som finns publicerad på lrf.se/nationellariklinjer.

3.5.6 Halm vid täckning av stukor

Halm vid täckning av stukor får användas. Halmen ska vara ekologisk om den kommer i kontakt med grönsakerna/rotfrukterna. Konventionell halm får användas om du har ett skyddande material emellan, som hindrar att rester av växtskyddsprodukter kan nå grönsakerna/rotfrukterna.

3.5.7 Kompostpreparat

Produkter som innehåller mikroorganismer eller växter får användas för stimulering av kompostering. För detta ändamål får även biodynamiska preparat framställda av stenmjöl, stallgödsel eller växter användas.

Referens: 834/07 art 12 c, 889/2008 art 3.4

3.5.8 Begränsningar i total mängd kväve

Innehållet av totalkväve i den totala mängd gödselmedel som sprids inom jordbruksföretaget får inte överstiga 170 kg kväve per hektar och år av utnyttjad åkerareal. Bestämmelser i svensk miljölagstiftning som rör växtnäring ska följas.

Referens: 889/2008 art 3.2

Mängden 170 kg kväve per hektar och år som får tillföras ska ses som ett genomsnittsvärde för mängden totalkväve som tillförs den åkerareal som brukas inom företaget. Totalkväve är den totala mängden kväve av olika former som gödseln innehåller.

För information om växtnäringsinnehåll och eventuella spridningsvillkor bör du för varje år kontakta leverantören för respektive gödselmedel. I listan över tillåtetbedömda insatsvaror i ekologisk produktion finns mer information om vilka produkter som är tillåtna att använda. Listan hittar du på: <https://www.lrf.se/politikochpaverkan/marknad-och-mervarden/ekologiskt/nationella-riktlinjer-for-ekologisk-produktion/tillatetbedomda-insatsvaror-i-ekologisk-produktion/>

3.5.9 Spridningsavtal för gödsel från ekologisk djurhållning

Ekologisk djurproduktion förutsätts bygga på ett nära samband mellan produktionen och marken. Gödsel från ekologisk produktion får enbart användas inom ekologisk produktion, eller produktion under omställning. För närvarande måste du, för att få sprida överskottsgödsel från ekologisk djurhållning, ingå avtal med företag som har ekologisk produktion eller ställer om till ekologisk produktion.

Som överskottsgödsel räknas den mängd gödsel som överskrider kravet på högst 170 kg N/ha eller högst 22 kg P/ha (det som först är begränsande) räknat på den egna ekologiskt brukade arealen. Svenska bestämmelser om begränsningar i tillförseln av växtnäring ska följas. Tillförseln av fosfor är begränsad till maximalt 22 kg P/ha och år över en femårsperiod.

Referens: 834/2007, punkt 15 i ingressen, 889/2008 art 3.3 och 16, SJVFS 2004:62

Mängden 170 kg kväve per hektar och år som får tillföras ska ses som ett genomsnittsvärde för mängden totalkväve som tillförs den åkerareal som brukas inom företaget. Totalkväve är den totala mängden kväve av olika former som gödseln innehåller.

För information om växtnäringsinnehåll och eventuella spridningsvillkor bör du för varje år kontakta leverantören för respektive gödselmedel. I listan över tillåtetbedömda insatsvaror i ekologisk produktion finns mer information om vilka produkter som är tillåtna att använda. Listan hittar du på: <https://www.lrf.se/politikochpaverkan/marknad-och-mervarden/ekologiskt/nationella-riktlinjer-for-ekologisk-produktion/tillatetbedomda-insatsvaror-i-ekologisk-produktion/>

3.6 Reglering av ogräs och skadegörare

3.6.1 Generella regler för förebyggande åtgärder mot skadegörare

Användning av ogräsmedel är inte tillåtet. Skadedjur, sjukdomar eller ogräs som kan skada odlingen ska förhindras genom förebyggande åtgärder, t.ex. genom att:

- Välja lämpliga arter och sorter som är resistent mot skadegörare och sjukdomar.
- Odlar i lämplig växtföljd.
- Tillämpa mekaniska metoder, exempelvis mekanisk ogräsbearbetning.
- Gynna och sätta ut av växtskadegörarnas naturliga fiender.
- Tillämpa fysiska metoder som termiska processer (t.ex. flamning och ångning).
- Använda fällor eller fångstanordningar.

Referens: 834/2007 art 5 f och 12.1 g

3.6.2 Växtskyddsmedel

Om metoderna som anges ovan i 3.6.1 inte räcker till för att hålla växterna friska och produktionsdugliga får i undantagsfall produkter vars aktiva substanser är förtecknade i bilaga 2 användas. Det finns dock villkor för hur växtskyddsmedlen får användas och dessa är också beskrivna i bilaga 2. Du ska dokumentera användningen av dessa växtskyddsmedel och styrka behovet av att den aktuella produkten har använts.

Referens: 834/2007 art 16.1 a och 16.2 c, 889/2008 art 5.1 och bilaga II

När det gäller tillåtna växtskyddsmedel hänvisas tillsvidare till Jordbruksverkets listor med information om växtskyddsmedel

- *Dels över allmänkemikalier som är tillåtna i ekologisk odling se <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/allmankemikalier.html>*
- *Dels över växtskyddsmedel <https://www2.jordbruksverket.se/download/18.219551a9169955c9cfa59008/1553078350515/ovr491.pdf>*

Dispenser och utökade produktgodkännanden kan komma under säsong och godkännanden kan dras tillbaka. Var därför noga med att kontrollera vad som är godkänt på [KEMI.se](https://www.kemi.se).

Utöver detta finns även produkter som är tillåtetbedömda eller KRAV-certifierade. Se mer på följande

länk: <http://www.krav.se/tillatetbedomda-vaxtskyddsmedel>

3.6.3 Krav på godkännande av växtskyddsmedel

Ett växtskyddsmedel är tillåtet att använda i ekologisk produktion om de ämnen som ingår i medlet är tillåtna att använda enligt bilaga 2. Växtskyddsmedlet måste dessutom vara godkänt av Kemikalieinspektionen (KemI). Jordbruksverket gör inget formellt godkännande av enskilda kommersiella produkter för användning i ekologisk produktion. De ingående substanserna måste vara tillåtna för användning i ekologisk produktion enligt bilaga 2.

Ett nytt system för ansökan och godkännande av arter av nematoder, insekter och spindeldjur (NIS) som bekämpningsmedel införs 2017.

<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Kemikalier-och-miljogifter/Nematoder-insekter-och-spindeldjur-NIS-som-bekampningsmedel/>

Referens: 889/2008 bilaga II, 1107/2009 art 4.1, Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2008:3) om bekämpningsmedel, Förordningen (2016:402) om nematoder, insekter och spindeldjur (NIS) som bekämpningsmedel

3.6.4 Användning av andra produkter och metoder än växtskyddsmedel

Användning av andra produkter och metoder än växtskyddsmedel är tillåten förutsatt att de allmänna mål och principer som förordning 834/2007 anger följs, samt att de är tillåtna i konventionell produktion.

Exempel på andra produkter och metoder är:

- Syntetiska tillsatser i växtskyddsmedel (t.ex. bärare och vätmedel).
- Fysiska växtskyddsåtgärder som t.ex. täckning med väv eller stängsel.
- Tidningspapper för att hämma rotgräs.

Referens: 834/2007 art 3, 4, 5f, 12.1g, 16.2 och 16.5

3.6.5 Användning av växtskyddsmedel utanför själva odlingen

Användning av växtskyddsmedel utanför själva odlingen (t.ex. mellan skiften, på grusgångar osv.) är inte tillåtet, reglerna gäller hela produktionsenheten d.v.s. även ytor som inte direkt används för odlingen men som ingår, exempelvis tillfartsvägar. Däremot behöver inte privat tomtmark eller trädgård omfattas av reglerna.

Referens: 834/2007 art 1.1 a, 889/2008 art 2 f

3.6.6 Skyddsavstånd vid användning av växtskyddsmedel

Det finns inga särskilda krav i EU-reglerna för ekologisk produktion om skyddsavstånd till angränsande fält och till vägar, men Naturvårdsverket har både föreskrifter och allmänna råd

om spridning av kemiska växtskyddsmedel.

Referens: Naturvårdsverkets föreskrifter om spridning och viss övrig hantering av växtskyddsmedel (NFS 2015:2) samt Naturvårdsverkets föreskrifter om spridning av vissa biocid•produkter (NFS 2015:3).

Allmänt gäller att medel som inte är tillåtna i ekologisk produktion inte får hamna på ekologisk mark och att den som sprider växtskyddsmedel har ansvar för att medlen inte hamnar utanför spridningsområdet.

3.7 Rengöring, desinfektion och bekämpning

3.7.1 Rengöring och desinfektion

För rengöring och desinfektion av byggnader och anläggningar för växtproduktion, däribland lagerutrymmen i ett jordbruksföretag, får följande medel användas.

- För bevattningsanläggningar får endast citronsyra användas för rengöring.
- För desinfektion av andra byggnader och anläggningar för växtproduktion får följande medel användas:
 - Kalium- och natriumtvål
 - Vatten och ånga
 - Kalkmjölk
 - Kalk
 - Osläckt kalk
 - Kaustiksoda
 - Kaustikt kali
 - Väteperoxid
 - Naturliga växtextrakt
 - Citronsyra, perättiksyra, myrsyra, mjölksyra, oxalsyra och ättiksyra
 - Alkohol
 - Natriumkarbonat

Referens: SJVFS 2017:23 2 kap 13 §

Läs mer i avsnitt 5.12 om vad som är godkänt för rengöring och desinfektion av djurstallar.

3.7.2 Bekämpning av skadedjur och insekter

Behöver du bekämpa skadegörare och insekter får du använda produkterna i bilaga 2. Om du behöver använda råttgift ska giftet användas i fällor.

Referens: 889/2008 art 23.4 och bilaga II

Svenska rekommendationer är att du vid bekämpning av skadedjur och insekter i första hand alltid ska använda förebyggande åtgärder, som intrångsskydd. I andra hand får mekanisk

bekämpning ske, med exempelvis fällor eller fysikaliska metoder. Fällor skall placeras ut strategiskt med hänsyn till de förutsättningar som finns på platsen, till exempel djurens vandringsstråk eller tillgång till annan föda.

Enligt KRAV:s regler får du använda följande fysikaliska metoder:

- *Frysning.*
- *Ultraljud.*
- *UV-ljus.*
- *Värme.*
- *Ånga.*

Om du använder medel mot gnagare (rodenticider) ska du ha giltigt tillstånds- och kunskapsbevis för detta eller anlita ett professionellt bekämpningsföretag. Du ska dokumentera placeringen av bekämpningsstationer, vilket medel som använts, vem som genomfört bekämpningen och när bekämpningen skett. Du ska även göra en utvärdering av bekämpningens effektivitet.

3.7.3 Desinfektion och bekämpning i lokaler utan ekologiska produkter

Rengöringsmedel som är godkända enligt allmän lagstiftning är tillåtna att använda i lokaler där ekologiska produkter inte hanteras eller lagras för tillfället. *Du ska dock föra journal över utförda desinfektioner och bekämpningar även i dessa lokaler.*

Referens: 889/2008 art 95.6, SJVFS 2009:22 Saknr Å 26, Beslut om användning av rengöringsmedel i ekologisk produktion i enlighet med rådets förordning (EG) nr 834/2007 av den 28 juni 2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av förordning (EEG) nr 2092/91

3.8 Växthusodling

Regler för växthusproduktion är för närvarande under diskussion inom EU. Tillsvidare kan du följa KRAV:s regler, vilka är beskrivna i korthet nedan.

3.8.1 Växtnäringen ska komma från jorden

Principen är att växter huvudsakligen ska ges näring genom markekosystemet och att du ska odla i jord, d.v.s. en betydande del av växtnäringen ska komma från den jord som du odlar plantan i och bestå av biologiskt nedbrytbart material.

Referens: 834/2007 art 5a

Odling i avgränsade bäddar t. ex krukor är tillåten enligt svensk praxis, men du får inte odla i för små jordvolymmer eller i enbart biologiskt inaktiva material.

3.8.2 Hydrokultur

All typ av hydrokultur, d.v.s. när du odlar växter i en vattenlösning, är förbjuden.

Referens: 834/2007 art 5a, 889/2008 art 4

Det är däremot tillåtet med drivning av endiver och odling av groddar.

3.8.3 Odling i krukor och avgränsade bäddar

Regler för växthusproduktion är för närvarande under diskussion inom EU. Tillsvidare kan du följa KRAV:s regler, vilka är beskrivna i korthet nedan.

Du ska odla i biologiskt aktiva material, d.v.s. det ska ske en naturlig biologisk aktivitet, och tillräckligt stora jordvolymmer. I så- och planteringsjordar får du använda vermikulit, sand, lera, lättklinker och perlit. Du får också använda de jordförbättringsmedel och gödselmedel som är tillåtna enligt bilaga 1.

Om du odlar i en avgränsad kruka eller bädd och du tillför växtnäring efter att du planterat, så är det lämpligt att varje planta ska ha minst 30 liter jord. Det gäller ettåriga grönsakskulturer med lång kulturtid, till exempel tomat, gurka, paprika och aubergin. Övriga kulturer, så som sallat, örtekryddor och bärkulturer bör ha minst 0,2 liter substrat per kruka.

För att minska klimatpåverkan från din växthusproduktion är det lämpligt att du gör en årlig energikartläggning och en plan för effektiv energianvändning. Huvuddelen av den energi du använder för uppvärmning, belysning etc. ska komma från förnybar energi. Se vidare i KRAVs regler www.krav.se/For-foretag/KRAVs-regler/ för mer information om hur du kan gå till väga.

3.9 Svampodling

Substrat för ekologisk svampodling, d.v.s. det material du får odla i, får endast innehålla följande:

- Stallgödsel från ekologisk djurhållning.
- Stallgödsel från konventionell djurhållning som är godkänd att använda som gödsel- och jordförbättringsmedel i ekologisk produktion. Högst 25 procent av substratets totala vikt före eventuell kompostering och tillsats av vatten får vara stallgödsel från konventionell djurhållning.
- Andra produkter av jordbruksursprung (t.ex. halm) från ekologisk produktion.
- Torv som inte är kemiskt behandlad.
- Trä som inte är behandlat med kemiska produkter efter fällning.
- Mineralprodukter som är tillåtna som gödsel- och jordförbättringsmedel enl. bilaga 1.
- Vatten.
- Jord.

Referens: 889/2008 art 6

3.10 Krav på dokumentation

3.10.1 Årlig anmälan av grödor och fördelning på skiften

Du ska varje år anmäla till certifieringsorganet vilka grödor du ska odla och grödornas fördelning på olika skiften. Anmälan ska göras före det datum som bestäms av certifieringsorganet och på det sätt som certifieringsorganet har formulerat. Om du gör ändringar av din beskrivning ska detta alltid anmälas till certifieringsorganet.

Referens: 889/2008 art 63, art 64 och art 71

3.10.2 Odlingsjournal

En odlingsjournal ska alltid finnas tillgänglig för certifieringsorganet. Journalen ska föras löpande och ska minst innehålla uppgifter om:

- Användning av gödselmedel: datum då gödselmedlet används, typ och mängd av gödselmedel, berörda skiften.
- Användning av växtskyddsmedel: datum då växtskyddsmedlet används, typ av växtskyddsmedel.

- Inköp av insatsvaror till jordbruket: datum, typ och mängd inköpt produkt.
- Skörd: datum, typ och mängd av gröda, uppgift om de skördade produkterna kommer från ekologisk produktion eller produktion under omställning. Uppgiften om skördad gröda behöver vara så noggrann att det till exempel går att bedöma om foderbehov uppfylls.

Referens: 889/2008 art 72

4 Vildväxande produktion

4.1 Insamling av ätliga växter och växtdelar

4.1.1 Generella regler

Insamlande av ätliga växter och växtdelar som växer vilt i naturområden, skogar och jordbruksområden får säljas som ekologiska.

För att produkten ska betraktas som ekologisk får insamlingsområdet inte ha behandlats med andra gödsel- och jordförbättringsmedel eller växtskyddsmedel än de som är godkända i ekologisk produktion, inom tre år före insamlandet.

Hänsyn ska tas till miljön och insamlandet får inte inverka negativt på den naturliga miljön för arterna i området eller för bevarandet av dem.

Referens: 834/2007 art 12.2

4.1.2 Dokumentation

Du ska lämna en fullständig beskrivning över de områden där insamlingen ska göras. Beskrivningen ska också innehålla information om lagrings- och produktionslokaler och utrymmen där bearbetning eller förpackning äger rum.

De åtgärder som du har gjort för att undersöka och få garantier för att området inte har behandlats med otillåtna medel under en treårsperiod före insamlandet ska dokumenteras. Dokumentationen ska omfatta garantier från tredje part och garantier som du själv kan ge för att inga otillåtna medel använts och för att hänsyn till miljön har tagits.

Referens: 889/2008 art 70

5 Djurhållning

5.1 Specifika principer

Utöver de generella principerna för ekologisk produktion i kapitel 1.2 ska ekologisk djurhållning grunda sig på följande specifika principer:

- Djurens hälsa ska bevaras genom att stärka deras immunförsvar och genom att välja lämpliga raser och djurhållningsmetoder.
- Djurhållningen ska vara platsanpassad och ha anknytning till växtodlingen.
- Djurhållningen ska hålla en hög djurskyddsnivå som tar hänsyn till djurens artspecifika behov.
- Produkter från ekologisk animalieproduktion skall komma från djur som sedan födseln eller kläckningen och under hela sitt liv har fötts upp på ekologiska anläggningar.
- Raser skall väljas utifrån djurens möjlighet att anpassa sig till lokala förhållanden, deras livskraft och motståndskraft mot sjukdomar eller hälsoproblem.
- Djuren ska ges ekologiskt foder. Tillsatta ämnen som inte kommer från jordbruket ska vara naturliga.
- Djur ska erbjudas regelbunden motion och tillgång till utevistelse eller bete, och djurhållningen ska stärka djurens immunförsvar och naturliga försvar mot sjukdomar.
- Uppfödning av djur med polyploidi som framkallats på konstgjord väg får inte förekomma.

Referens: 834/2007, art 5 e, g-m

5.2 Omställning

Innan du får sälja ekologiska produkter ska din produktion genomgå omställning. Det tar tid att ställa om till certifierad produktion. Det tar normalt sett, på dagen, minst två år för växtodling och minst ett halvår för djurhållning, utom för fjäderfä. Som grundregel ska all mark du odlar foder på ställas om enligt reglerna för omställning av växtodling (se 3.2), men du kan välja att ställa om både växtodling och djurhållning samtidigt (se 5.2.3). Observera att även om du har följt det ekologiska regelverket för de djur du har fött upp innan du anslutit företaget till ett certifieringsorgan, får du inte räkna omställningstiden retroaktivt.

5.2.1 Under omställningen ska alla regler följas

Redan under omställningstiden måste du följa reglerna för ekologisk produktion och din produktion ska kontrolleras av ett godkänt certifieringsorgan. Du kan få full miljöersättning under omställningstiden, men du får inte sälja dina produkter som ekologiska förrän

omställningen till certifierad produktion är klar. Om du inte uppfyller alla regler i djurhållningen får du i allmänhet inte börja räkna omställningstiden förrän du har rättat till bristerna.

Referens: 834/2007 art 14.1 a iii, och 17.1b, 889/2008 art 38.1

5.2.2 Omställningstiden räknas från anmälan

Omställningstiden får räknas tidigast från när du anmält din produktion till ett certifieringsorgan. Först när ett undertecknat avtal om anslutning har kommit in till certifieringsorganet kan omställningstiden börja. Avtalet ska innehålla information om vilka skiften, djur m.m. som ingår i produktionen.

Referens: 834/2007 art 17.1a

Observera att det är certifieringsorganet som beslutar om du ska betala för certifieringen innan omställningstidens start eller inte.

5.2.3 Omställning av nötkreatur för köttproduktion

Omställningstiden för nötkreatur för avel och köttproduktion är tolv månader och alltid åtminstone tre fjärdedelar av det enskilda djurets livslängd vilket betyder att det dröjer minst ett år innan de djur du skickar till slakt kan säljas som ekologiska.

Referens: 834/2007 art 14.1 a iii, 17.1 c och f, 889/2008 art 38.1 a

Om du har många äldre nötkreatur i din besättning när omställningen börjar betyder det att det tar ännu längre tid innan dessa är ekologiska, eftersom de måste skötas ekologiskt i minst tre fjärdedelar av livet. En tvåårig ko blir alltså inte ekologisk förrän den är åtta år. Du kan inte sälja ett enskilt djur till slakt som ekologiskt förrän hela omställningstiden för djuret i fråga är genomgången.

Ett alternativ du kan överväga är samtidig omställning av både odling och djur istället för att först lägga om odlingen och sedan djurhållningen, eftersom omställningstiden då kan bli två år, (se 5.2.8). Har du redan ställt om växtodlingen kan det vara värt att undersöka om det är bättre för ditt företag att ta ut odlingen ur certifieringen för att sedan göra en samtidig omställning.

5.2.4 Omställning av mjölkproduktion

För mjölk är omställningstiden sex månader vilket innebär att du kan börja leverera ekologisk mjölk efter sex månader, förutsatt att din växtodling redan är ekologisk eller under omställning och att du kan uppfylla kraven på ekologiskt foder.

Referens: 834/2007 art 14.1 a iii, 889/2008 art 38.1 b

Observera att en mjölkko inte är ekologisk efter sex månader, bara hennes mjölk.

5.2.5 Omställning av grisar, får och getter

Omställningstiden för gris, får och get är sex månader vilket innebär att du kan börja sälja ekologiska grisar, får och getter eller ekologiska produkter från dem sex månader efter att omställningstiden börjar räknas.

Referens: 834/2007 art 14.1 a iii, 17.1 c och f, 889/08 art 38.1b

5.2.6 Omställning av fjäderfän

För en befintlig konventionell besättning värphöns är omställningstiden sex veckor. Det betyder att du måste sköta om värphönsen enligt de ekologiska reglerna i sex veckor innan du kan börja leverera ekologiska ägg. För fjäderfän för köttproduktion är omställningstiden tio veckor, vilket betyder att du kan sälja ekologiskt fjäderfäkött efter att du har skött djuren ekologiskt i tio veckor. När din fjäderfäproduktion är certifierad ska du alltid köpa in unghöns eller kycklingar, ällingar m.m. enligt de regler som beskrivs i avsnitten 5.4.3.4-5.4.3.5.

Referens: 834/2007 art 14.1 a iii, 17.1 c och f, 889/2008 art 38.1c och d

Observera att omställningstiderna enbart gäller när en befintlig konventionell besättning ska ställas om till ekologisk produktion första gången, och gäller per företag och inte per hönsbushus. Om du har eller köper in unghöns som inte är ekologiskt certifierade, men där intyg finns om att de fötts upp enligt de ekologiska reglerna för ekologiskt foder, förebyggande djurhälsovård och veterinära behandlingar (enligt 5.4.3.4), får du sälja äggen som ekologiska utan sex veckors omställningstid.

5.2.7 Omställning av bete och rastgårdsmark för grisar och fjäderfä

Huvudregeln är att all mark som används för produktion av foder ska ställas om i enlighet med reglerna för omställning som du kan läsa om i växtodlingsavsnittet (se 3.2). Mark som används som betes- eller rastgårdsmark för djurslag som inte huvudsakligen är växtätare, som grisar och fjäderfä, har en omställningstid på ett år. Kan du bevisa att marken det senaste året inte har behandlats med otillåtna produkter för ekologisk produktion, kan omställningstiden minskas till sex månader.

Observera att reglerna för utfodring påverkar hur du kan använda betesmarken. Bete på mark under första året av omställningen får användas som foder till dina djur, men med maximalt 20 procent (se även 5.10.6.1). Betet på mark under andra året av omställningen (d.v.s. mark som du redan under minst tolv månader skött som ekologiskt) kallas omställningsfoder. Av detta foder får du däremot använda 100 procent av till redan omställda djur eller djur under omställning. Det innebär att hela foderstaten kan bestå av egenproducerat omställningsfoder (se 5.10.6.2).

Referens: 889/2008 art 21, 37.1 och 37.2

5.2.8 Samtidig omställning av växtodling och djurhållning

Om du vill ställa om växtodling och djurhållning på samma gård måste du följa reglerna för både omställning av mark och djur. Du kan ställa om hela produktionsenheten samtidigt, vilket betyder att djurhållningen, beten och mark du odlar foder på ställs om samtidigt. Regeln styr när djurprodukter kan säljas som ekologiska och gäller de djur och deras ungar som finns

på företaget när omställningen börjar. Ställer du om växtodling och mjölk- eller köttproduktion samtidigt kan omställningstiden bli två år, om djuren huvudsakligen utfodras med produkter från den egna produktionsenheten. Läs mer om samtidig omställning av växtodling och djurhållning i avsnitt 3.2.6.

Referens: 889/2008 art 38.2

Omställningstiden börjar normalt räknas från när djuren släpps på bete eftersom djuren då huvudsakligen äter ett foder producerat under omställning på företaget. Ditt certifieringsorgan bestämmer från vilken dag du tidigast kan börja räkna. Att ställa om växtodling och djurhållning samtidigt riktar sig främst till företag med nötköttsproduktion. För grisar, värphöns och slaktfågel passar andra regler för omställning bättre (se 5.2.5-5.2.7), med tanke på att dessa djur inte har lika långtgående krav på egenproducerat foder.

Observera att eftersom regeln om samtidig omställning handlar om när djurprodukter blir ekologiska är det inte säkert att produkter från växtodlingen blir ekologisk efter två år. För vissa grödor (till exempel spannmål) gäller att marken grödan växer på ska ha odlats ekologiskt två år före sådd för att grödan ska kunna säljas som ekologisk, se även 3.2.2.

5.3 Samtidig ekologisk och konventionell djurproduktion

5.3.1 Ekologisk och konventionell djurproduktion

Huvudprincipen är att hela jordbruksföretaget ska drivas med ekologisk produktion. Ekologisk och konventionell djurproduktion med djur av samma art är inte tillåten på samma produktionsenhet.

Om samma företagare bedriver både ekologisk och konventionell djurproduktion på olika produktionsenheter i samma trakt (d.v.s. inom ett naturligt avgränsat område), ska både de konventionella och ekologiska produktionsenheterna genomgå kontroll. Det samma gäller om produktionsenheterna tillhör olika företag men där företagaren är verksam i de olika företagen.

Begreppet produktionsenhet omfattar alla tillgångar som används inom enheten så som produktionslokaler, skiften, betesmark, byggnader avsedda för djur, lagerlokaler för växter, växtprodukter, animalieprodukter, råvaror och alla andra insatsvaror som är relevanta för just den enheten.

Referens: 834/2007 art 11, 889/2008 art 2 f, 66.3 och 79

Produktionsenheter som tillhör olika företag och där företagaren är verksam i de olika företagen bör, förutom de ekonomiska skillnader som finns mellan de olika företagen, även drivas separat. T.ex. på ett sådant sätt som normalt kan finnas vid samarbeten eller mellan grannar. Ett exempel som är tillåtet är maskinsamverkan.

5.3.2 Ekologiska och konventionella djur av olika arter

Det är tillåtet att ha ekologiska djur av en art och konventionella djur av en annan art, t.ex.

konventionella höns och ekologiska får på samma jordbruksföretag. Grundregeln är då att de ekologiska produktionsenheterna, inklusive de delar som omfattas (se 5.3.1), ska hållas åtskilda från de enheter som är konventionella. Du måste även föra lämpliga register som visar hur åtskiljandet upprätthålls.

Det betyder att du måste använda andra produktionsenheter (d.v.s. både byggnader och marker) för de konventionella djuren än dem som används för de ekologiska djuren. Du måste också hantera ekologiskt foder i andra anläggningar och i andra lager än konventionellt foder för att säkerställa att sammanblandning inte kan ske.

Referens: 834/2007 art 11, 889/2008 art 17.1

Delar du maskiner, grovfodervagnar etc. mellan de olika produktionsenheterna eller med en konventionell lantbrukare, kan åtskillnaden ske i tid. Du ska också se till att maskiner och vagnar är väl rengjorda så att t.ex. inte konventionellt foder av misstag utfodras till ekologiska djur.

5.3.3 Tillfällen då parallellproduktion är tillåtet

Du kan efter att ha ansökt och fått din ansökan beviljad av Jordbruksverket bedriva parallellproduktion med ekologiska och konventionella djur på samma företag om det sker för forsknings- eller utbildningsändamål. Det ska då vara formell utbildning, exempelvis på naturbruksgymnasier. Sådan parallellproduktion är förbunden med vissa särskilda krav. Du ska skicka ansökan till ditt certifieringsorgan som skickar den vidare till Jordbruksverket. Ansökan ska innehålla vilka åtgärder som görs för att separera djur, djurprodukter, gödsel, och foder på den ekologiska och konventionella enheten. Du måste också anmäla till ditt certifieringsorgan vilka mängder som produceras på de båda enheterna och hur produkterna kan identifieras. Innan leverans eller försäljning av djur eller produkter ska du meddela ditt certifieringsorgan. Certifieringsorganet ska efter bedömningen vidarebefordra ansökan till Jordbruksverket tillsammans med ett utlåtande om sökandens kontrollåtgärder.

Ansökningsblankett finns på Jordbruksverkets webbsida:

<http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/v132a.html>

Referens: 889/2008 art 40.2. SJVFS 2015:29 2 kap 7 §

5.3.4 Bete av konventionella djur på ekologisk mark

Under en begränsad tid varje år får konventionella djur beta på den ekologiska mark du har till dina ekologiska djur. En förutsättning för det är att dina ekologiska djur inte befinner sig på betesmarken samtidigt, samt att de konventionella djuren kommer från ett miljövänligt jordbruk. De jordbruk som räknas hit är de som beviljats följande ersättningar i Landsbygdsprogrammet för Sverige under programperiod 2014-2020:

Miljöersättningar:

- Betesmarker och slätterängar
- Fäbodan
- Restaurering av betesmarker och slätterängar

- Vallodling
- Skötsel av våtmarker och dammar
- Minskat kväveläckage
- Skydds zoner
- Hotade husdjursraser

Ersättningar för djurens välbefinnande:

- Extra djuromsorg för får
- Extra djuromsorg för suggor
- Utökad klövhälsovård för mjölkkor

Referens: 889/2008 art 17.2

5.3.5 Sambete/samhållning av ekologiska djur och djur som inte kan certifieras

Djur som inte kan certifieras eller som inte kan anses vara produktionsdjur får sambeta och hållas på samma mark som ekologiskt certifierade djur. En förutsättning är att djuren utfodras med ekologiskt foder eller foderråvaror som framställts ekologiskt. Tillämpningen gäller även för sport- och arbetshästar och hästar för hobbyverksamhet, som hålls ihop med ekologiskt certifierade djur.

5.3.6 Bete av ekologiska djur på konventionell mark

Ekologiska djur får beta på konventionella allmänningar och gemensamägd mark där de av tradition betat. Det kan också handla om olika typer av naturskyddsområden. Marken får under tre år inte ha behandlats med otillåtna produkter för ekologisk produktion. Du ska anmäla den konventionella marken till ditt certifieringsorgan. De konventionella djuren som får beta på samma mark ska komma från ett miljövänligt jordbruk (se 5.3.4).

Produkter från dina ekologiska djur får inte säljas som ekologiska medan djuren betar på konventionell mark, om det inte går att visa att dina djur har hållits ifrån andra djur på ett lämpligt sätt. Det räcker med det generella märkningskravet för djurslaget ifråga för att uppfylla kravet på åtskillnad.

Referens: 889/2008 art 17.3

5.3.7 Drivning av ekologiska djur på konventionell mark, till exempel till en fäbod

Om din djurhållning innebär att du driver dina djur från ett område till ett annat, exempelvis till en fäbod, får djuren beta på konventionell mark under drivningen. Djuren får inte äta mer än motsvarande tio procent av sin totala årsfoderranson under drivningen.

Referens: 889/2009 art 17.4

Du räknar detta baserat på torrsubstansinnehållet i foder som är framställt av jordbruksprodukter. Under de dagar då djuren befinner sig under drivning gäller inte kravet att djuren ska äta minst 60 respektive 20 procent foder från den egna gården.

5.4 Inköp av djur

Du ska alltid i första hand köpa in certifierade, ekologiskt uppfödda nötkreatur, grisar, getter, får och fjäderfä. Det gäller både när du ska förnya din besättning och när du ska ersätta en fjäderfäflock.

Referens: 834/2007 art 5 i, art 14.1 a i

5.4.1 Val av raser och linjer

Du ska välja en ras eller linje som har lätt för att anpassa sig till lokala förhållanden och som är lämplig för ekologisk produktion. I första hand bör du välja inhemska raser och linjer.

Valet av ras ska göra det möjligt att undvika specifika sjukdomar och hälsoproblem. Rasen eller linjen bör därför vara livskraftig och ha god motståndskraft mot sjukdomar.

Referens: 834/2007 art 5 e, j och art 14.1 c iv, 889/2008 art 8.1

5.4.2 Inköpta djur ska skötas ekologiskt

De djur du köper in ska skötas ekologiskt från det att de kommer till din gård.

Referens: 834/2007 art 14.1 a ii, 889/2008 art 9.2 och 9.3

5.4.3 Undantag för att köpa in konventionella djur

Ibland finns det inte ekologiska djur att köpa in. Därför finns det flera undantagsregler när det gäller inköp av djur som inte är ekologiska. Du får bara köpa in konventionella däggdjur i avelssyfte och får alltså inte köpa in konventionella kalvar, smågrisar, killingar eller lamm och föda upp dem för slakt.

Om du köper in konventionella djur enligt någon av nedanstående undantagsregler (5.4.3.1-5.4.3.6) måste du dokumentera vad du har gjort för att få tag på ekologiska djur. Du kan till exempel spara skriftliga besked från livdjursförmedlare du varit i kontakt med. Du ska kunna redogöra för ditt certifieringsorgan varför du behövde köpa de konventionella djuren.

Referens: 834/2007 art 14.1 a ii, 889/2008 art 9.1, SJVFS 2015:291-5 §§

5.4.3.1 Etablering av ny besättning

När du ska etablera en ny besättning får du köpa in konventionella kalvar yngre än sex månader, konventionella smågrisar som väger högst 35 kg eller lamm och killingar som är yngre än 60 dagar. De inköpta djuren ska födas upp ekologiskt direkt efter att de är avvanda. Det finns ingen begränsning i hur många djur du får köpa in.

Referens: 889/2008 art 9.2

5.4.3.2 Inköp för rekrytering

Du får årligen (per kalenderår) köpa in högst 10 procent kvigor, och 20 procent gyltor, ungtackor eller unga getter. Procentsatsen beräknas på det totala antalet vuxna djur du kommer att ha efter rekryteringen.

Har du färre än tio nötkreatur, fem grisar, får eller getter i din besättning får du högst köpa in ett konventionellt djur per år.
Vuxna djur definieras i ”definitioner”.

Referens: 889/2008 art 9.3 a och b, SJVFS 2015:29 1 kap 5 §

5.4.3.3 Större inköp för rekrytering

Du kan i vissa fall under ett kalenderår få köpa in maximalt 40 procent icke-ekologiskt uppfödda hondjur som inte har fått ungar. Procentsatsen beräknas på det totala antalet vuxna djur du kommer att ha efter rekryteringen. För utrotningshotade raser får du även köpa in hondjur som fått ungar.

De fall du under ett kalenderår kan få köpa in maximalt 40 procent icke-ekologiskt uppfödda hondjur som inte har fått ungar är:

- Vid byte av ras där bytet bör vara en del av en långsiktig plan och den ras du byter till är tänkt att vara den huvudsakliga rasen för din besättnings produktion.
- Vid utveckling av ny djurspecialisering där den nya produktionen inom djurslaget är tänkt att vara avsevärt annorlunda än den befintliga produktionen. Du kan till exempel gå från mjölk till köttproduktion eller från slaktsvinsproduktion till en renodlad avelsbesättning.
- Om du köper djur av en utrotningshotad ras får du även köpa kor och sugor samt tackor som lammat och getter som killat. De raser av nötkreatur, får, getter och grisar som finns upptagna i handlingsplan för uthållig förvaltning av svenska husdjursraser 2010–2020 (Rapport 2010:14 eller senare utgåvor²) ska anses vara raser som riskerar att försvinna från djurhållningen. Det betyder:
 - Nötkreatur: Bohuskulla, Fjällko inklusive Fjällnära, Fjällnära boskap, Ringamålako, Rödkulla, Väneko, Svensk kullig boskap (SKB), Svensk låglandsboskap (utan Holstein) och Svensk röd och vit boskap (SRB).
 - Grisar: Linderödssvin och Svenskt lantrassvin.
 - Får: Dala pälsfår, Fjällnäsfår, Gestrikefår, Gotlandsfår, Gutefår, Helsingefår, Klövsjöfår, Roslagsfår, Ryafår, Svenskt finullsfår, Svärdsjöfår, Värmlandsfår och Åsenfår.
 - Getter: Göingeget, Jämtget, Lappget, Svensk lantrasget.
- Om du har för avsikt att utöka din befintliga ekologiska djurbesättning väsentligt d.v.s. med mer än 10 procent kvigor och 20 procent gyltor, ungtackor och unga getter, och inte kan få tag på ekologiska djur.

I de tre första fallen ovan finns generella tillstånd i Jordbruksverkets föreskrifter, men du måste ändå kunna visa att du ansträngt dig för att hitta ekologiska djur genom att dokumentera dina försök.

I det sista fallet som gäller väsentlig utökning måste du ha ett besättningsspecifikt tillstånd från Jordbruksverket som ska vara Jordbruksverket tillhanda senast trettio arbetsdagar före den beräknade insättningen av djuren. Ansökningsblankett finns på Jordbruksverkets webbsida: <http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/d215a.html>.

En elektronisk ansökningsblankett finns också på Jordbruksverkets webbsida:

<http://www.jordbruksverket.se/etjanster/etjanster/etjansterformiljoochklimat/ansokanominkopavickeekologiskaavelsdjur.4.3a9fff8015d0a58556cbfa8e.html>

Referens: 889/2008 art 9.4 a, b, c och d, SJVFS 2015:29 3 kap 3 §

5.4.3.4 Inköp av en ny flock värphöns

Om du startar med ekologisk äggproduktion eller ska sätta in en ny omgång unghöns och det inte går att köpa in ekologiska unghöns eller kycklingar, får du köpa in unghöns som inte är ekologiskt certifierade förutsatt att de uppfyller följande krav:

- Unghönsen får vara högst 18 veckor när de sätts in hos dig.
- Unghönsen ska ha utfodrats med foder som uppfyller kraven för foder till ekologiska höns och de ska ha tillgång till grovfoder.
- Unghönsen ska ha skötts i enlighet med de regler för förebyggande djurhälsovård och veterinär behandling som gäller för ekologiska djur.
- Så snart unghönsen satts in i din ekologiska produktion ska de skötas ekologiskt.

Referens: 889/2008 art 42 b, SJVFS 2015:29 5 §

Reglerna ovan gäller t.o.m. 31 december 2020.

5.4.3.5 Inköp av slaktfjäderfä, långsamväxande raser och slaktåldrar

Ekologiska uppfödningmetoder ska förhindra att slaktfjäderfä föds upp för snabbt. Det är tillåtet att köpa in och föda upp konventionella hybrider av slaktfjäderfä och föda upp dem ett visst antal dagar, men du kan också välja att föda upp fjäderfä av en långsamväxande ras eller linje. Som långsamväxande slaktkycklingar räknas kycklingar som har en genomsnittlig tillväxt på högst 45 gram per dag. Om du köper in konventionella hybrider (som inte är av långsamväxande ras eller linje) måste de vara yngre än tre dagar gamla vid insättningen. Så snart de satts in i din ekologiska produktion ska de skötas ekologiskt.

Om du använder snabbväxande hybrider av slaktfjäderfä gäller följande lägsta slaktåldrar:

- 81 dagar för slaktkycklingar.
- 49 dagar för pekingankor.
- 70 dagar för honor av myskänder.
- 84 dagar för hanar av myskänder.
- 92 dagar för mulardänder.
- 94 dagar för pärlhöns.
- 100 dagar för honor av kalkon.
- 140 dagar för gäss och hannar av kalkon.

Referens: 889/2008 art 12.5 och 42 a, SJVFS 2015:29 4, 6§

Det finns inga bestämmelser om vad som räknas som en långsamväxande ras när det gäller andra fjäderfä än slaktkyckling. Använder du lantraser eller rasfjäderfä kan du utgå från att du har långsamväxande raser.

5.4.3.6 Inköp av djur efter katastrofer

Om dina djur avlivas eller dör på grund av omständigheter som beror på katastrofer eller djurhälsa, får Jordbruksverket bevilja inköp av konventionella djur om det inte finns ekologiska djur att köpa och under förutsättning att respektive omställningsperiod för de konventionellt uppfödda djuren följs. Ansökningsblankett finns på Jordbruksverkets webbsida: <http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr129a.html>.

Referens: 889/2008 art 47 a

5.4.4 När produkter från inköpta djur kan säljas som ekologiska

5.4.4.1 Nötkreatur

Efter sex månader får du leverera ekologisk mjölk från djuren, men det tar minst tolv månader innan det rekryterade djuret räknas som ekologiskt och köttet kan säljas som ekologiskt. De inköpta djuren måste skötas ekologiskt i minst tre fjärdedelar av sitt liv innan de betraktas som ekologiska.

Referens: 834/2008 art 14.1 a iii och 17.1 f, 889/2008 art 38.1 a och b

Kalvar får räknas som ekologiska från födseln även om deras mor är en konventionellt

uppfödd kviga som i avelssyfte är inköpt till en ekologisk besättning och är under omställning.

5.4.4.2 Grisar

Efter sex månader kan inköpta grisar räknas som ekologiska.

Referens: 834/2008 art 14.1 a iii och 17.1 f, 889/2008 art 38.1 b

Smågrisar får räknas som ekologiska från födseln även om de är födda av en konventionellt uppfödd gylta som i avelssyfte är inköpt till en ekologisk besättning och är under omställning.

5.4.4.3 Får och getter

Inköpta får och getter kan räknas som ekologiska efter sex månader. Det gäller såväl mjölk som kött av får och getter.

Referens: 834/2008 art 14.1 a iii och 17.1 f, 889/08 art 38.1b

Lamm och killingar får räknas som ekologiska från födseln om de är födda av en konventionellt uppfödd moder som i avelssyfte är inköpt till en certifierad ekologisk besättning och tackan eller geten är under omställning.

5.4.4.4 Fjäderfän

Efter sex veckor får du sälja ägg från inköpta värphöns som ekologiska. För fjäderfä för köttproduktion gäller att du får sälja kött som ekologiskt efter tio veckor, förutsatt att kycklingarna satts in i din produktion innan de är tre dagar gamla.

Referens: 834/2008 art 17.1 f, 889/2008 art 38.1 c, d och 42, SJVS 2015:29 4 §

Observera att om du har du unghöns som inte är ekologiskt certifierade men där intyg finns om att det fötts upp enligt de ekologiska reglerna för ekologiskt foder, förebyggande djurhälsovård och veterinära behandlingar (enligt 5.4.3.4), får du sälja äggen som ekologiska utan sex veckors omställningstid. Notera även i reglerna att fjäderfä som inte är av långsamväxande ras får slaktas tidigast vid 81 dagar, vilket innebär att de är äldre än 10 veckor (se 5.4.3.5).

5.5 Avel och fortplantning

5.5.1 Fortplantning och insemination

Fortplantning av ekologiska djur ska ske med naturliga metoder. Det är tillåtet att använda artificiell insemination. Det är däremot inte tillåtet med embryotransfer eller kloning.

Referens: 834/2007 art 14.1 c i, iii

Sverige anser att det är tillåtet att använda sperma efter konventionella tjurar, galtar, baggar och bockar och att använda sperma (vid insemination) från djur framtagna via embryotransfer.

5.5.2 Könssorterad sperma

De djurhållare som använder könssorterad sperma i Sverige får inte avvikelser för det från sina certifieringsorgan. Användning av könssorterad sperma är dock inte reglerat i den ekologiska lagstiftningen och det finns därför ingen rättslig prövning som tagit ställning till om det är tillåtet eller inte. Kommissionen har uttalat sig om könssorterad sperma och de anser att det inte är förenligt med det ekologiska regelverket att använda den.

5.5.3 Hormoner för kontroll av fortplantning och brunstsynchronisering

Du får inte använda hormoner eller liknande ämnen för att kontrollera fortplantning eller för att brunstsynchronisera dina hondjur. Det är bara av veterinärmedicinska skäl du får behandla enstaka djur med denna typ av preparat.

Referens: 834/2007 art 14.1 c ii, 889/2008 art 23.2

5.5.4 Ruvning och kläckning

Det finns för närvarande inga regler om ruvning eller kläckeriverksamhet för ekologisk fjäderfäproduktion.

5.6 Byggnader för ekologiska djur

5.6.1 En god vistelsemiljö för djuren

Djur i ekologisk produktion ska ha en god vistelsemiljö. Byggnader ska tillåta mycket dagsljusinsläpp och ha god naturlig ventilation. Isolering, uppvärmning och ventilation ska garantera att luftcirkulationen, halten av damm, temperaturen, den relativa luftfuktigheten och gaskoncentrationen är ofarliga för djuren.

Det är viktigt att tillgodose djurens välbefinnande och artspecifika och beteendemässiga behov. Därför ska djurtäthet och gruppstorlek i byggnader anpassas till djurens art, ras och ålder och kön.

Referens: 889/2008 art 10.1 och 10.3

5.6.2 Uppbundna eller isolerade djur

Ekologiska djur får inte vara uppbundna eller isolerade, om det inte finns särskilda skäl. Med särskilda skäl menas om det sker med hänsyn till din säkerhet, djurskydd eller av veterinära skäl och du får bara isolera djuret under en begränsad tid.

Referens: 834/2007 art 14.1 b vi

Läs om undantag för uppbundna nötkreatur under 5.8.3-5.8.4

5.6.3 Suggor och gyltor

Suggor och gyltor ska hållas i grupp. Under sista stadiet av dräktigheten och under digivningstiden får du hålla suggor enskilt. För att tillmötesgå suggors och gyltors

beteendebestånd ska det under sista stadiet av dräktigheten finnas tillräcklig mängd strömmaterial för bobyggnad.

Referens: 834/2007 art 14 b ii, 889/2008 art 11.4

I Sverige räknas sista stadiet av dräktigheten som veckan före beräknad grisning.

5.6.4 Inomhusmiljö

Byggnaden ska ge djuren en god inomhusmiljö. Byggnaden ska ha god naturlig ventilation. Naturlig ventilation är inte bara självdragsventilation, även fläktventilation och andra styrda ventilationssystem är tillåtna. Det viktigt att luftkvaliteten är god och att tillräcklig mängd frisk luft kan komma in i stallet.

Referens: 889/2008 art 10.1

Följer du de svenska djurskyddsreglerna vad gäller halter av damm, gaskoncentration och luftfuktighet uppfyller du även det ekologiska regelverket för dessa parametrar.

5.6.5 Dagsljusinsläpp

Fönster och andra dagsljusinsläpp bör placeras så att dagsljuset blir jämnt fördelat i hela djurutrymmet. Dagsljusinsläpp behöver inte bara ske via fönster, utan kan ske via taket och bör ge en jämn spridning av dagsljus i byggnaden.

Referens: 889/2008 art 10.1

Svenska riktlinjer anger att ytan för dagsljusinsläpp ska motsvara minst 3 procent av golvytan.

5.6.6 Golv

Golven i stallet ska vara släta, men inte hala. Delar av golvet får vara dränerande (t.ex. spaltgolv), men minst halva inomhusytan (se tabell 1-3) ska ha helt golv. Läs också i djurskyddsbestämmelserna så att du inte missar vad som gäller för just ditt djurhållningssystem. Hela ytan i lammings- och killningsboxar ska bestå av ströbädd.

Referens: 889/2008 art 11.1 och 11.2 , SJVFS 2010:15, kap 4, 9 § och kap 5, 5 §

5.6.7 Liggplats

Djuren ska ha en bekväm, ren, torr och rymlig liggplats. Liggplatsen ska ha helt golv och vara beströdd. Strömaterialet ska vara halm eller annat lämpligt naturmaterial, till exempel torv eller sand. Du kan ha en madrass eller en gummimatta på liggplatsen, men det måste finnas strömmaterial också. Du får berika eller förbättra strömaterialet med produkter som är tillåtna för jordförbättring i ekologisk produktion. Du hittar en förteckning över dessa i bilaga 1.

Referens: 889/2008 art 11.2, bilaga I

5.6.8 Utrymmeskrav

Vilka utrymmen djur ska ha regleras både i EU:s lagstiftning för ekologisk produktion och i

Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 2010:15) och allmänna råd om djurhållning inom lantbruket m.m. Utrymmeskraven är satta som miniminivåer och ska bidra till att djurens bekvämlighet, välbefinnande och artspecifika behov tillgodoses. Det kan vara funktionskrav som att djur ska kunna stå naturligt, lätt kunna ställa sig ner, vända sig, utföra kroppsvårdande beteenden, inta alla naturliga ställningar och göra alla naturliga rörelser.

De utrymmeskrav som gäller presenteras i tabellerna 1-3 här nedan. Minimikraven på ytor inomhus och på torr och ren liggplats ska i princip alltid följas, men vissa mindre avvikelser kan tolereras. De funktionskrav som ställs ska vara uppfyllda. Inomhusytan ska vara tillräckligt stor för att alla djur ska kunna vistas där samtidigt under de perioder när djuren inte kan gå ut. Anledningarna till att djuren inte kan gå ut kan vara djurens fysiologiska tillstånd, väderförhållandena eller markens tillstånd.

I stalllösningar där djuren har ständig tillgång till utrymmen både inne och ute är det acceptabelt med viss flexibilitet kring hur kraven på ytan fördelas mellan utomhus- och inomhusdelen. Det totala utrymmet måste dock vara minst det sammanlagda utrymmet för inomhus- och utomhusdelen som de ekologiska reglerna kräver. Till exempel kan detta vara när djur går i lösdrift med liggutrymme inomhus men utfodring sker utomhus. Djuren ska då ha ständig tillgång till en total sammanlagd yta (ute och inne) som är summan av de angivna minimiytorna inomhus och i rastgården.

Referens: 889/2008 art 10.3, 10.4 och bilaga III, SJVFS 2010:15 kap 1 och 18 §§

Observera att svenska djurskyddskrav ibland är striktare än det ekologiska regelverket och ibland är det tvärtom. Båda måste följas och du bör utgå från det striktaste kravet. I de fall svenska djurskyddskrav är striktare än det ekologiska regelverket har vi angett detta.

Tabell 1: Utrymmeskrav för ekologiska nötkreatur.

Djurkategori ⁱ	Minsta utrymme i m ² /djur inomhus ⁱⁱ
Kalv högst 90 kg	1,70 ⁱⁱⁱ
Kalv högst 150 kg	2,20 ⁱⁱⁱ
Nötkreatur högst 200 kg	2,50
Nötkreatur högst 250 kg	2,90 ⁱⁱⁱ
Nötkreatur högst 350 kg	4,0
Nötkreatur mer än 350 kg	5 och minst 1 m ² /100kg
Mjölkkor och amkor inklusive kalvar upp till 3 månaders ålder	8,5 ⁱⁱⁱ
Avelstjur	10

ⁱ Viktangivelserna anger levande vikt. De många viktangivelserna beror på att viktindelningen inte är densamma i det ekologiska regelverket som i det svenska djurskyddsregelverket.

ⁱⁱ Kraven uttrycks som totala arean i gemensam box.

ⁱⁱⁱ Svensk djurskyddslagstiftning är striktare än det ekologiska regelverket.

Referens: 889/2008 bilaga III, SJVFS 2010:15 kap 2, 37 §

Tabell 2: Utrymmeskrav inomhus för ekologiska grisar. Om grisarna hålls i hydda eller ligghall ska utrymmeskraven för inomhushållningen vara uppfyllda.

Griskategori ⁱ	Minsta utrymme i m ² /djur inomhus ⁱⁱ
Digivande sugga med upp till 40 dagar gamla smågrisar	7,5
Slaktgris högst 50 kg	0,8
Slaktgris högst 85 kg	1,2 ⁱⁱⁱ
Slaktgris högst 110 kg	1,5 ⁱⁱⁱ
Slaktgris över 110 kg	1,5 ⁱⁱⁱ
Smågrisar över 40 dagar, max 30 Kg	0,6
Sinsugga, gylta	2,5
Avelsgalt	7 ⁱⁱⁱ , men om box används för naturlig betäckning ska galten ha 10 m ²

ⁱ Viktangivelserna anger levande vikt.

ⁱⁱ Kraven uttrycks som mått för ströbäddsbox. Djurskyddslagstiftningens utrymmeskrav för växande grisar uttrycks utifrån en formell som utgår från grisarnas vikt och beräknas som: 0,2 + grisens vikt i kg/84.

ⁱⁱⁱ Svensk djurskyddslagstiftning är striktare än det ekologiska regelverket.

Referens: 889/2008 bilaga III, SJVFS 2010:15 kap 3, 19 och 21 §§

Tabell 3: Utrymmeskrav för ekologiska får och getter.

Djurkategori ⁱ	Minsta utrymme i m ² /djur inomhus ⁱⁱ
Vuxet får, oavsett vikt	1,5
Dräktig tacka ⁱⁱⁱ	1,7 ^{iv}
Lamm 15-30 kg	0,5 ^{iv}
Lamm över 30 kg	1,0 ^{iv}

Tacka under 65 kg, med lamm under 15 kg	1,7 ^{iv}
Tacka över 65 kg, med lamm under 15 kg	1,9 ^{iv}
Vuxen get/bock	1,5
Killing	0,35
Ungget, över 15 kg	0,50 ^{iv}

ⁱ Viktangivelserna anger levande vikt.

ⁱⁱ Kraven uttrycks som totalyta i gemensam box.

ⁱⁱⁱ Avser tacka som har mindre än två månader kvar till lamning.

^{iv} Svensk djurskyddslagstiftning är striktare än det ekologiska regelverket.

Referens: 889/2008 bilaga III, SJVFS 2010:15 kap 4 11 § och kap 5 6 §

5.6.9 Detaljerade krav på byggnader för ekologiska fjäderfän

Mer detaljregler för inhysning och utrymmeskrav för ekologiska fjäderfän är under diskussion inom EU-kommissionen och är ännu inte fastställda.

5.6.9.1 Ljus

Det är tillåtet att som komplement till dagsljus ha artificiellt ljus till sina fjäderfän, men alla fjäderfän ska ha en sammanhängande dygnsvila på minst åtta timmar då lamporna är släckta. Du får dämpa ljuset i en kortare period vid specifika problem i din besättning som påverkar djurens välbefinnande, t ex vid fjäderplockning och kannibalism

Du ska dokumentera hur ljuset styrs i din stalljournal och du bör också kontakta ditt certifieringsorgan kring hur du ska gå tillväga.

Referens: 889/2008 art 12.4, SJVFS 2010:15 24 §, 24-26 §§ och 39 §

5.6.9.2 Golv och ströbädd

Minst en tredjedel av golvytan i djurutrymmet ska ha helt golv. Det betyder att golvet där inte kan bestå av spalt eller nät. Golvet ska ha en ströbädd. Du kan använda olika typer av strömaterial, till exempel spån, halm, torv eller sand. Strömedel ska användas redan från insättningen och bör bytas eller kompletteras under produktionsomgången så att det alltid är fräscht.

För värphöns ska golven vara dränerade, det innebär att en tillräckligt stor del av golvytan i djurutrymmet ska släppa igenom gödsel och kunna samlas upp under det dränerande golvet. Uppsamlingen kan ske med skrapor, gödselband eller liknande. I äldre byggnader är det tillåtet med permanent gödsellagring (gödselbinge), men inte vid nyproduktion. Har du flervåningssystem får gödsel inte falla ner från ett plan till ett annat.

Referens: 889/2008 art 12.3 a,b, SJVFS 2010:15 kap 6, 8 och 10 §§

5.6.9.3 Reden och sittpinnar

Det ska finnas minst ett rede per sex värphöns. Har du gemensamt rede ska det finnas minst 120 cm² per höna. De svenska djurskyddsbestämmelserna reglerar också redenas storlek för värphöns, kalkoner och för simfåglar.

Sittpinnar ska finnas till unghöns, värphöns och pärlhöns. Värphöns ska ha minst 18 cm sittpinne per höna. Pärlhöns ska ha minst 20 cm sittpinne per höna. För unghöns finns inga specifika bestämmelser i den ekologiska lagstiftningen men de svenska djurskyddsbestämmelserna kräver att unghöns ska ha mellan 2 och 12 cm sittpinne beroende på hur gamla de är. Har du fler än 350 värphöns får du inte sätta sittpinnar över ströbädden, eftersom den då blir mycket gödsel förorenad.

Referens: 889/2008 art 12.3 c, bilaga III tabell 2, SJVFS 2010:15 kap 6 6, och 19 - 23 §§

5.6.9.4 Utrymmeskrav

Tabell 4 nedan visar vilka krav som finns på minimiytor inomhus för ekologiska fjäderfän. Svenska djurskydds krav är ibland striktare än det ekologiska regelverket och ibland är det tvärtom. Båda måste följas och du bör utgå från det striktaste kravet. Djurtätheten i tabellen presenteras utifrån det regelverk som är striktast.

Om fjäderfäna under dagtid har ständig tillgång till en uteveranda är det tillåtet att räkna verandans utrymme som inomhusutrymme. Du får aldrig ha fler djur än vad som är tillåtet för djurens inomhusytor. Du ska kunna visa för certifieringsorganet att djuren året runt alltid kan gå ut på verandan, alltså även årets allra kallaste dagar.

Referens: 889/2008 art 10.3 och 10.4 och bilaga III tabell 2, SJVFS 2010:15 kap 1, 4 och 18 §§, kap 6, 19 §, kap 7, 7 § och kap 9, 3 §

Djurtätheten, d.v.s. hur många djur du får ha på en viss yta, uttrycks olika i det ekologiska regelverket och i den svenska djurskyddslagstiftningen. I det ekologiska regelverket används begreppet "nettoutrymme", som är utrymmet tillgängligt för djuren. I djurskyddslagstiftningen använder man istället "tillgänglig area", vilket betyder utrymmen som är minst 30 cm breda och har 45 cm fri höjd och som är ständigt tillgängliga för hönsen, och där redesytan räknas bort. Nettoutrymme kan betraktas betyda lika som tillgänglig area.

Tabell 4: Utrymmeskrav inomhus för ekologiska fjäderfän. En mobil byggnad är flyttbar. För andra kategorier fjäderfä, exempelvis unghöns och avelsfjäderfä, saknas regler för ekologisk uppfödning medan det finns svenska djurskydds krav.

Fjäderfäkategori	Utrymme inomhus (djur/m ² resp. kg levande vikt/m ²)
Värphöns	6 ⁱ
Slaktkyckling i fast byggnad	10 resp. 20 kg ^{ii, iii}
Slaktkyckling i mobil byggnad	16 resp. 20 kg ^{ii, iii}
Slaktankor i fast byggnad	10 resp. 20 kg ^{iv}
Slaktankor i mobil byggnad	16 resp. 20 kg ^{iv}
Slaktgäss i fast byggnad	10 resp. 18 kg ^{iv}
Slaktgäss i mobil byggnad	16 resp. 18 kg ^{iv}

Slaktkalkoner i fast byggnad	10 resp. 21 kg
Slaktkalkoner i mobil byggnad	16 resp. 21 kg

ⁱ För värphöns i flervåningssystem räknas utrymmeskraven på 6 värphöns per kvadratmeter för all tillgänglig yta i djurutrymmet.

ⁱⁱ Beläggning upp till 21 kg slaktkyckling/m² är tillåten hos slaktkycklinguppfödare som fått tillräckligt hög poäng i näringens omsorgsprogram.

ⁱⁱⁱ Svensk djurskyddslagstiftning är striktare än det ekologiska regelverket. För slaktfjäderfän gäller enligt det ekologiska regelverket 21 kg levande vikt/m² i fasta byggnader och 30 kg levande vikt/m² i mobila byggnader.

^{iv} Beläggningsen för ankor och gäss är angiven för djur som har tillgång till utevistelse. Hålls djuren inomhus under vintern gäller lägre beläggning.

Referens: 889/2008 art 10.3 och 10.4 och bilaga III tabell 2, SJVFS 2010:15 kap 1, 4 och 18 §§, kap 6, 19 §, kap 7, 7 § och kap 9, 3 §

Sverige har argumenterat för behov av ändrade regler för slaktkyckling beträffande beläggningen i slaktkycklingstallar eftersom reglerna är orimliga att leva upp till i de produktionssystem vi har. Jordbruksverket har därför föreslagit en ändring av reglerna till ”10 fåglar eller högst 21 kg levandevikt/m². Till följd av detta har certifieringsorganen i Sverige gett producenter med överbeläggning avvikelser, men utan krav på åtgärd eftersom vi hoppats på ändrade regler. Kommissionen har dessvärre inte beaktat våra argument.

Jordbruksverket bedömer att nya regler för fjäderfän inte kommer att träda i kraft inom en snar framtid. Med anledning av att reglerna inte ändras och att det inte går att ge avvikelser för något om vi inte kräver en åtgärdsplan för hos berörda producenter, har Jordbruksverket i dialog med certifieringsorganen beslutat att Sverige ska tillämpa att producenter som har fler än 10 fåglar men håller sig under 20 kg levandevikt/m² inte ska få någon avvikelse.

5.6.9.5 Byggnader

Varje byggnad för fjäderfän får som mest innehålla följande antal:

- 4800 slaktkycklingar.
- 3000 värphöns.
- 5200 pärlhöns.
- 4000 honor eller 3200 hanar av myskänder, pekingänder eller andra ankor.
- 2500 gäss eller kalkoner.

Referens: 889/2008 art 12.3 e

I Sverige tillämpas regeln om antal fjäderfä per byggnad som antal fjäderfä per flock. Det är tillåtet att ha mer än en byggnad (flock) under samma tak, men det ska då finnas en tydlig och för djuren väl synlig avgränsning till exempel nätmellanväggar mellan grupperna. Antalet fjäderfä under samma tak får inte vara fler än att kraven för rastgårdarnas storlek, tomhållningstid och begränsningar i gödselbelastning och slitage på marken kan följas.

För livkyckling och unghöns saknas ännu begränsning i flockstorlek.

Byggnader för matfågelproduktion får maximalt vara 1600 kvadratmeter stora per produktionsenhet.

Referens: 889/2008 art 12.3 f

Den som ska påbörja nybyggnation för ekologisk matfågelproduktion eller som ställer om befintliga konventionella fjäderfästallar måste följa den sedan år 1999 kända regeln att ha maximalt 1600m² per produktionsplats. Det är inte tillåtet att bygga större än 1600 m². Gör man det kan stallet inte bli godkänt för ekologisk produktion. Utrymmet ska räknas på den area som stallet är förprovat för och som det finns en möjlighet att hålla kycklingar på. Det är inte tillåtet att rotera djur mellan de olika utrymmena.

Företag som idag befinner sig under omställning eller som är certifierade trots att de inte uppfyller denna regel ska tilldelas en avvikelse. Kontrollorganen får acceptera att företagen bygger bort den yta som överskrider 1600 m² permanent eller på ett sätt som tillåter att den tillfälligt kan plockas bort (t.ex. vid rengöring) som ett sätt att släcka avvikelsen. Det ska även tillämpas på de företag som är under omställning till ekologisk produktion eller som skickade in sin förprovning under år 2017.

Företagen ska upplysas om att det är högst sannolikt att kravet på 1600 m² finns i kommande förordning och att de kan tvingas att antingen anpassa sina byggnader efter gällande regler, eller lämna certifieringen. Om kommande förordning har kvar kravet på 1600 m² ska kontrollorganen acceptera att företagen får två år på sig att bygga om sina stallar på ett permanent sätt.

5.6.9.6 Omgångsuppfödning

Du bör tillämpa omgångsuppfödning. Mellan varje omgång fjäderfä du föder upp eller har till värpning ska byggnaden tömmas, rengöras och desinficeras.

Referens: 889/08 art 23.5

5.6.9.7 In- och utgångar till rastgård och veranda

Byggnaden ska vara utformad så att alla fjäderfän lätt kan gå ut till rastgården och verandan. In- och utgångshålen bör vara placerade i marknivå och ska vara så pass stora att fjäderfäna lätt kan gå in och ut med normal kroppshållning. Enligt djurskyddslagstiftningen ska in- och utgångshålens storlek för värphöns vara minst 35 cm höga och 40 cm breda, vara utspridda utefter hela byggnadens längd och ha en sammanlagd längd av minst 2 meter per 1000 höns i byggnaden. Enligt det ekologiska regelverket ska in- och utgångshålen ha en sammanlagd längd om minst 4 meter per 100 m² av byggnadens yta i djurutrymmet.

Referens: 889/2008 art 12.3 d och g, SJVFS 2010:15 kap 6, 21 §

Ovanstående mått för storleken på in- och utgångshål gäller för hålen i den vägg som går direkt till bete/rastgård. För in- och utgångshål mellan stall och veranda (sluss till bete/rastgård) saknas angivelsemått i nuvarande förordning och i svensk djurskyddslag. Om du har en veranda eller motsvarande anordning utanför den egentliga byggnaden, för utslussning till betet/rastgården, beräknar du in- och utgångshålens storlek (sammanlagda längd) mellan byggnadens långsida och verandan enligt djurskyddslagstiftningen (2 meter per 1000 höns). För att beräkna storleken (sammanlagda längden) på in- och utgångshålen mellan yttre verandaväggen och betet/rastgården använder du måtten enligt det ekologiska regelverket (4 meter per 100 m²).

Var uppmärksam på att Kommissionens förslag till nya eko-regler istället anger att storleken på in- och utgångshålen ska vara 2 meter per 100 m². Vid rådgivning och särskilt vid nybyggnation bör man ta hänsyn till detta förslag.

För att beräkningen av byggnadens yta ska vara likvärdig hos alla producenter, även om man väljer att ha större utrymme för sina djur, ska denna räknas på minimiytan som krävs för det antal djur som finns i flocken. Detta gäller både om det handlar om in- och utgångshål mellan byggnad och veranda och mellan veranda och bete/rastgård.

5.7 Utevistelse

Ekologiska djur ska ha möjlighet till utevistelse när markbeskaffenheten och väder möjliggör detta om inte utevistelsen är direkt olämpligt eller medför risk för djurens hälsa. Under lämplig del av året ska djuren ha tillgång till bete. Syftet är att stimulera deras naturliga försvar mot sjukdomar och garantera att deras kroppsliga och beteendemässiga behov tillfredsställs.

Referens: 834/2007 art 5 e och l, 14.1 b ii och iii och art 14 d iii

5.7.1 Bete för nötkreatur, får och getter

Nötkreatur, får och getter ska ha tillgång till betesmark när förhållandena tillåter detta. Du måste anpassa antalet betande djur så att inte marken överbetas, förstörs eller att det blir erosion eller föroreningar till följd av djuren eller deras gödsel. Minsta godkända betesperiod regleras i djurskyddslagstiftningen. Enligt denna ska nötkreatur (förutom mjölkkor), får och getter hållas på bete minst följande tid för de angivna länen:

- Minst 2 månader: Dalarna, Gävleborg, Västernorrland, Jämtland, Västerbotten, Norrbotten.
- Minst 3 månader: Stockholm, Uppsala, Södermanland, Östergötland, Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Gotland, Västra Götaland, Värmland, Örebro, Västmanland.
- Minst 4 månader: Blekinge, Skåne, Halland.

För mjölkkor gäller att de ska hållas på bete minst följande tid för de angivna länen:

- Minst 60 dygn under en sammanhängande period under tiden 1 maj - 1 oktober varav minst 30 dygn under perioden 1 juni – 31 augusti: Dalarna, Gävleborg, Västernorrland, Jämtland, Västerbotten, Norrbotten.
- Minst 90 dygn under perioden 1 april - 31 oktober och minst 60 dygn under perioden 15 maj – 15 september, dessutom ska det finnas en sammanhängande betesperiod på minst 60 dygn: Stockholm, Uppsala, Södermanland, Östergötland, Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Gotland, Västra Götaland, Värmland, Örebro, Västmanland.
- Minst 120 dygn under perioden 1 april - 31 oktober och minst 60 dygn under perioden 15 maj – 15 september, dessutom ska det finnas en sammanhängande betesperiod på minst 60 dygn: Blekinge, Skåne, Halland.

Referens: 834/2007 art 14.1 b iii och iv och 14.1 d iii, 889/08 art 14.2, SJVFS 2012:13 kap 2 26 §, kap 4 6§ och kap 5 3§

Observera att Sverige har riktlinjer som säger att åldern på kalvar som ska ut på bete får anpassas efter när förhållandena tillåter det och vad du finner acceptabelt.

5.7.2 Utomhusmiljö och rastgård för nötkreatur, får och getter

5.7.2.1 Rastgårdar utomhus för nötkreatur, får och getter

Rastgårdar som används utomhus under de perioder då djuren inte har tillgång till bete får vara delvis övertäckta. Nötkreatur, får och getter inklusive deras avkomma som hålls på bete under betesperioden och som hålls i lösdrift under stallperioden behöver inte ha tillgång till rastgård utomhus under vintermånaderna. Med vintermånaderna avses här den period när vegetationen inte växer.

Referens: 834/2007 art 14.1 b ii och iii, 889/2008 art 14.1 och 14.3, SJVFS 2010:15, SJVFS, 2015:29 12 §

I Sverige accepteras att rastgården är övertäckt till maximalt tre fjärdedelar.

5.7.2.2 Ligghall för nötkreatur, får och getter som går ute året runt

Nötkreatur, får och getter som går ute året runt och inte har tillgång till ett mer traditionellt stall i anslutning till rastgården ska ha tillgång till ligghall. De utrymmeskrav som då gäller är minimikraven för liggarean i ströad ligghall, som anges i djurskyddslagstiftningen.

Jordbruksverket kan ge tillstånd om undantag från kravet på ligghall för nötkreatur men då krävs bl.a. anslutning till Svenska Djurhälsovårdens kontrollprogram "Utgångsdjur utan ligghall, nötkreatur".

Referens: SJVFS 2010:15 36 §

5.7.3 Utomhusmiljö, bete och rastgård för grisar

5.7.3.1 Utevistelse för grisar på bete eller i rastgård

Om du har grisar på bete måste du anpassa växtföljd och markbearbetning så att växtnäringsförluster minimeras. Har du dina grisar på en rastgård istället för på bete, ska du ha minst de utrymmen som anges i tabell 7 under avsnitt 5.7.4. Rastgården får vara delvis övertäckt och ska ordnas så att grisarna kan gödsla och böka där. Olika sorters bökningsmaterial kan användas.

Referens: 834/2007 art 5 e och l och art 14.1 b ii-iv, 889/2008 art 11.6 och 14.1

I Sverige accepteras att rastgården är övertäckt till maximalt tre fjärdedelar och du kan använda bökningsmaterial som t.ex. halm, torv, bark, flis, sand/jord eller ensilage. Mängden bör vara så stor att bökningsmaterialet lätt går att se och skilja från gödsel, vid en kontroll, alternativt täcka gödseln om man tillämpar barkbädd.

Det rekommenderas att smågrisar ska erbjudas utevistelse så snart det är möjligt efter födelsen med hänsyn till att deras hälsa inte äventyras, dock senast 2 veckor innan avvänjning. Då bör smågrisarna erbjudas halm eller liknande att "boa" in sig i för att undvika nedkylning. Om utevistelsen delas med andra suggor med smågrisar bör man avvakta med att erbjuda utevistelse tidigast när smågrisarna är omkring 10-14 dagar gamla för att undvika att äldre smågrisar korsdiar. Utevistelsen bör ske så snart som möjligt därefter.

Du ska kunna redogöra dina rutiner för utevistelsen och dokumentera orsak om varför utevistelse inte erbjudits som planerat. Det kan t.ex. vara på grund av olämpliga mark- eller väderförhållanden.

Markbeskaffenhet och väderlek definieras som olämplig vid:

- *Halt underlag (t.ex. lera, is) som innebär uppenbar risk för att djur kan skada sig.*
- *Extrema väderförhållanden (t.ex. kraftig blåst, kraftigt regn, snöstorm och vid kombination av kyla, regn och blåst samt vid extrem värme).*
- *Stora temperaturskillnader (>20 ° C) mellan inom- och utomhusmiljön, som kan medföra risk för grisarnas hälsa.*

5.7.3.1 Gyttjebad till grisar

Under den varma årstiden bör grisar som hålls utomhus också ha tillgång till ett gyttjebad.

Referens: SJVS 2010:15 kap 3 § allmänt råd till 4 § djurskyddslagen

5.7.3.1 Ligghall och hydda för grisar som går ute året runt

Grisar som går ute året runt och inte har tillgång till ett mer traditionellt grisstall i anslutning till rastgården ska ha tillgång till ligghall eller hydda. De utrymmeskrav som då gäller är minimikraven för liggarean i ströad ligghall, som anges i djurskyddslagstiftningen.

Referens: SJVS 2010:15 kap 3 18 och 25 §§

5.7.4 Utrymmeskrav för nötkreatur, får, getter och grisar vid utevistelse

De utrymmeskrav för rastgårdar som gäller för nötkreatur, får, getter och grisar presenteras i tabellerna 5-7 här nedan. På bete bör djuren ha större utrymme.

Tabell 5: Utrymmeskrav på rastgård för ekologiska nötkreatur.

Djurkategori ⁱ	Utrymme i rastgård (inte bete), m ² /djur
Nötkreatur högst 100 kg	1,1
Nötkreatur högst 200 kg	1,9
Nötkreatur högst 350 kg	3,0
Nötkreatur mer än 350 kg	3,7 och minst 0,75 m ² /100 kg
Mjölkkor	4,5
Avelstjur	30

ⁱ Viktangivelserna anger levande vikt.

Tabell 6: Utrymmeskrav på rastgård för ekologiska får och getter.

Djurkategori	Utrymme i rastgård (inte bete), m ² /djur
Vuxna får och getter	2,5
Lamm/killingar	0,5

Tabell 7: Utrymmeskrav på rastgård för ekologiska grisar.

Djurkategori ⁱ	Utrymme i rastgård (inte bete), m ² /djur
Digivande sugga med upp till 40 dagar gamla smågrisar	2,5
Slaktgris högst 50 kg	0,6
Slaktgris högst 85 kg	0,8
Slaktgris högst 110 kg	1
Slaktgris över 110 kg	1,2
Smågrisar över 40 dagar, max 30 kg	0,4
Sinsugga, gylta för avel	1,9
Avelsgalt	8

ⁱ Viktangivelserna anger levande vikt.

Referens: 889/2008 bilaga III

5.7.5 Utomhusmiljö och rastgård för fjäderfä

Ekologiska fjäderfän ska ha permanent tillgång till utevistelse under huvuddelen av dygnet när markbeskaffenhet och väder tillåter det, och om det inte finns myndighetsbeslut som tvingar djurhållarna att ha fjäderfä inomhus på grund av t.ex. aviär influensa, newcastlesjuka m.m. Utevistelse ska erbjudas under minst en tredjedel av varje individs liv. Du måste anpassa antalet fjäderfä du har så att inte marken överbetas, förstörs eller att erosion eller föroreningar belastar marken till följd av fjäderfäna eller deras gödsel.

Referens: 834/2007 art 14.1 b iii och iv, 889/2008 art 14.5

5.7.5.1 Rastgård till fjäderfän

Rastgårdar till fjäderfän ska vara försedda med skydd, vilka kan bestå både av

byggnadskonstruktioner och av buskar och träd och den huvudsakliga ytan av rastgården ska vara täckt med växtlighet. Rastgården får vara övertäckt. Du ska se till att det är lätt för fjäderfåna att komma åt sitt foder och vatten.

Referens: 889/2008 art 14.1 och 14.6

I Sverige accepteras att rastgården är övertäckt till maximalt tre fjärdedelar. Tänk dock på att ordna så att inte dagsljusläppet in till själva byggnaden hindras. Det är bra om du väljer växter som gör det möjligt att hålla mer än hälften av rastgårdsytan bevuxen under den period som fjäderfåna hålls på bete. Området närmast permanenta fjäderfäbyggnader bör du förse med en grus- eller sandbädd och du bör byta den varje år.

Genom att ha rastgårdar som inte sträcker sig för långt från huset möjliggör du för fjäderfåna att komma åt foder och vatten, även om det serveras inomhus. Av smittskyddsskäl är det mindre lämpligt att utfodra utomhus. I Sverige rekommenderas att rastgården inte bör sträcka sig mer än 150 meter bort från närmaste utgångshål i hösstallet. Denna sträcka kan dock utökas till maximalt 350 meter om hönsen erbjuds vatten och skydd och du ser till att hönsen använder hela rastgårdsytan.

5.7.5.2 Viloperiod för rastgård vid omgångsuppfödning

För att hålla parasittrycket nere och låta växtligheten återhämta sig ska rastgårdarna ha en viloperiod mellan varje produktionsomgång så att växtligheten kan växa upp igen. Rastgårdar till värphöns och avelsfjäderfä ska hållas tomma minst sex veckor mellan omgångarna och rastgårdar för matfågel ska hållas tomma minst två veckor mellan omgångarna.

Referens: 889/2008 art 23.5, SJVFS 2015:29 11 §

Om du har kontinuerlig uppfödning behöver du inte hålla fjäderfåna borta från någon del av rastgården, men du bör försöka växla mellan rastgårdsfällorna. Om vegetationen inte har vuxit upp under tomhållningstiden ovan bör du planera för en längre tomhållningstid.

5.7.5.3 Simfåglar ska ha tillgång till vatten

Simfåglar ska ha tillgång till vatten så att deras artspecifika behov tillgodoses. Med det menas att de ska ha vatten de kan vistas i, så att de kan simma, bada, doppa fodret i vattnet mm. Vattnet ska bestå av ett vattendrag, en damm, en sjö eller en bassäng och fåglarna ska alltid ha tillgång till vattnet. Om det på grund av väder eller hygieniska förhållanden är olämpligt eller omöjligt, t.ex. på grund av is, att fåglarna använder vattnet behöver du däremot inte ge dem tillträde dit.

Referens: 889/2008 art 12.2

5.7.6 Utrymmeskrav för fjäderfän i rastgård

Det finns begränsningar i hur många fjäderfän du får ha per kvadratmeter rastgårdsyta. Ytorna behöver inte vara ständigt tillgängliga utan tanken är att du ska byta fällor. Har du 3000 värphönsplatser ska du ha 12 000 kvadratmeter rastgårdsyta runt huset, även om du bara utnyttjar 6000 kvadratmeter åt gången. I tabell 8 ser du vilka utrymmeskrav som gäller. De

gäller så länge inte gränsvärdena för växtnäring per hektar överskrids.

Referens: 889/2008 art 10.4 och bilaga III tabell 2

Tabell 8: Utrymmeskrav på rastgård för ekologiska fjäderfän.

Fjäderfäkategori	Utrymme utomhus, m ² (område tillgängligt i rotation/djur)
Värphöns	4
Slaktkyckling och pärlhöns i fasta Byggnader	4
Ankor i fasta byggnader	4,5
Kalkoner i fasta byggnader	10
Gäss i fasta byggnader	15
Slaktfjäderfä i mobil byggnad	2,5

Referens: 889/2008 art 10.4 och bilaga III tabell 2

5.7.7 Förbud mot utevistelse

Har Jordbruksverket beslutat om förbud mot att ha fjäderfä ute, exempelvis på grund av en smittsam fjäderfäsjukdom, gäller det även för ekologiska fjäderfän, utan att de förlorar sin ekologiska status. Om fjäderfän hålls inne på grund av Jordbruksverkets restriktioner ska de ändå alltid ha ständig tillgång till grovfoder.

Referens: 889/2008 art 14.7

5.8 Undantag från reglerna om bete och utevistelse

5.8.1 Djur anmälda till slakt

Nötkreatur som är anmälda till slakt och ska slaktas före den 15 juni behöver inte släpps på bete.

Referens: SJVFS 2010:15 2 kapitlet 27 §

5.8.2 Slutgödning

Ett undantag från reglerna om utevistelse är att det är tillåtet att slutgöda vuxna nötkreatur avsedda för köttproduktion på stall. Detta är endast tillåtet för att lösa särskilda problem som hänger samman med ekologisk djurhållning. I Sverige har vi inga riktlinjer för vilken typ av

problem det kan handla om. Inomhusperioden som nötkreaturen slutgöds på stall får inte vara längre än en femtedel av nötkreaturets liv och aldrig vara längre än tre månader.

Referens: 889/2008 art 46

Regeln gäller bara vuxna nötkreatur, d.v.s. äldre än 24 månader. Svensk djurskyddslagstiftning ställer krav på att de flesta typer av nötkreatur ska ha bete eller annan utevistelse under betessäsongen. Under betessäsongen kan den här regeln därför i normalfallet bara tillämpas på tjurar äldre än två år. Ungtjurar mellan ett och två års ålder ska ha tillgång till bete eller rastgård under betessäsongen och tillgång till rastgård vintertid. Observera att om ungtjuren hållits på bete (ihop med mamman) på sommaren under det första året behöver den inte ha tillgång till rastgård vintertid, trots att de fyller 1 år under denna vinter.

Utanför betessäsongen, när ekologiska nötkreatur ska ha tillgång till utevistelse, kan undantaget däremot användas för alla nötkreatur över 24 månaders ålder.

5.8.3 Uppbundna nötkreatur på små jordbruksföretag

Nötkreatur på små jordbruksföretag får hållas uppbundna om det inte är möjligt att låta djuren gå i grupper. Som små jordbruk i detta sammanhang räknas jordbruk som har 45 eller färre uppbundna nötkreatur (räknat som antal båsplatser). Nötkreaturen får inte bindas upp före 20 månaders ålder. Mellan 6 och 20 månaders ålder får de vara uppbundna under sammanlagt en månad för att vänja sig vid uppbinding. Denna period får vara sammanhängande, förutsatt att dina ungdjur rastas minst två ggr/vecka enligt 5.8.4. Från och med den 1 augusti 2017 får endast hondjur hållas uppbundna.

Referens: 889/2008 art 39, SJVFS 2015:29 13 §

5.8.4 Rastning av uppbundna nötkreatur på små jordbruksföretag

Djur ska ha regelbunden motion och tillgång till utevistelse för att deras beteendemässiga och fysiologiska behov ska tillgodoses samt stimulera deras naturliga försvar mot sjukdomar. Under betessäsongen ska nötkreaturen ha tillgång till bete. Tiden utanför betessäsongen ska djuren i möjligaste mån ha tillgång till permanent utevistelse. Utevistelsen kan vara på en rastgård eller annan mark som är lämplig, utan risk för växtnärläckage. Rastningsytan ska vara utformad så att rastningen kan ske året runt och kan vara delvis övertäckt med tak.

När bete eller permanent utevistelse inte är möjligt ska uppbundna djur rastas utomhus minst två gånger per vecka, om inte markbeskaffenhet och väderlek är direkt olämpliga eller om rastningen medför risk för nötkreaturens hälsa. Det är tillåtet att frångå rastningskravet för enskilda djur under en begränsad tid och i den utsträckning det är motiverat av hänsyn till säkerhet, djurskydd eller veterinära skäl.

Referens: 834/2007, art 5 l, 14.1 b ii, iii, iv och vi, och 14.1 e i, 889/2008 art 39, SJVFS 2015:29 13 §

I Sverige accepteras att rastgården är övertäckt till maximalt tre fjärdedelar. Tänk på att rastningsytorna inte får läcka växtnäring och därför rekommenderas att rastning sker på hårdgjorda ytor, eller ytor som naturligt har motsvarande funktion. För att undvika att ytan blir hal kan lämpligt material t.ex. sand eller bark behöva anläggas.

Enligt svenska riktlinjer ska rastningen vara minst 15 minuter per rastningstillfälle, men kan med fördel vara längre. Det är viktigt att ha målsättningen att dina djur ska rastas enligt kraven. Olika förutsättningar ger dock olika praktiska lösningar och du behöver anpassa ditt produktionssystem för att få rastningen att fungera. T.ex. kan du för att underlätta rastningen låta grupper av djur rastas vid olika tillfällen, dock gäller att samtliga djur ska ha minst två rastningstillfällen per vecka. Information och idéer kan du få i broschyren "Korastning i praktiken" som du kan ladda ner från Jordbruksverkets hemsida www.jordbruksverket.se. Om rastning utomhus inte alls är möjligt rekommenderas rastning i oisolerad lada eller loge.

Du ska kunna redogöra för dina rastningsrutiner. Om det på grund av olämplig väderlek uppstår perioder där rastning utomhus inte är möjlig ska du dokumentera vilka djur som inte rastas, orsak och/eller väderförhållanden. Om djuren ofta hålls inne istället för att rastas ska du kunna redogöra för en tydlig åtgärdsplan.

I Sverige anser vi att markbeskaffenhet och väderlek definieras som olämplig vid:

- *Halt underlag (t.ex. lera och is) som innebär uppenbar risk för att djur kan skada sig.*
- *Extrema väderförhållanden (t.ex. kraftig blåst, kraftigt regn, snöstorm och vid kombination av kyla, regn och blåst samt vid extrem värme).*
- *Stora temperaturskillnader (>20 ° C) mellan inom- och utomhusmiljön, som kan medföra risk för nötkreaturens hälsa.*

5.9 Djurtäthet och stallgödsel

5.9.1 Gränsvärden för kväve och fosfor

Du måste anpassa din totala djurtäthet så att den gödselmängd du sprider inte överstiger gränsvärdet för kväve och fosfor. Under en femårsperiod får du max sprida en gödselmängd som motsvarar 170 kg kväve och 22 kg totalfosfor per hektar och år.

Referens: 889/2008 art 3.2 och 15.1, SJVFS 2004:62 8§

Du räknar gödselgivan som ett genomsnitt under femårsperioden och på hela din spridningsareal. De satta gränsvärdena gör att du kanske inte kan ha så hög beläggning som det ekologiska regelverket tillåter. Det kan också vara så att totalfosforhalten överskrider 22 kilo per hektar och år även om du följer rekommenderat djurantal, beroende på om ditt företag också hanterar annan gödsel.

5.9.2 Spridningsavtal för gödsel från ekologisk djurhållning

Har du inte tillräckligt med egen spridningsareal för den gödsel dina djur producerar måste du

samarbeta med andra producenter med certifierad ekologisk växtodling, se 3.5.12.

Referens: 889/2008 art 3.3 och 16

5.9.3 Undantag för vissa gårdar

Det finns gårdar som ännu inte måste följa regeln om 22 kg totalfosfor per hektar och år.

Gårdar som har färre än tio djurenheter på årsbasis behöver inte följa regeln när det gäller gödseln från de egna djuren. Företag med fler än 10 djurenheter på årsbasis och som har anmälnings- eller tillståndspliktig verksamhet i enlighet med förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, måste klara gränsen på 22 kg totalfosfor per hektar och år.

Referens: SJVFS 2004:62 kap 8 10-12 §§

Ta reda på vad som gäller för ditt företag och använd tabellen nedan som en grov planeringshjälp. I bilaga 8 i SJVFS finns schablonvärden för fosforutsöndring från olika djurslag vid olika intensitet på uppfödningen. Förhoppningsvis kommer Jordbruksverket att utarbeta ytterligare hjälpmedel för att beräkna fosforbelastning.

Tabell 9: Högsta antal djur för att klara gödselkraven

Djurkategori	Högsta antal nötkreatur per hektar, motsvarande max 170 kg N/ha/år
Nötkreatur	
Kalvar <1 år	5
Nötkreatur 1-2 år	3,3
Tjurar från 2 år	2
Kvigor	2,5
Mjölkkor	2
Kor huvudsakligen för uppfödning av kalvar (amkor och dikor) /övriga kor	2,5
Grisar	
Smågrisar	74
Avelssuggor	6,5
Slaktgrisar (antal platser)	14
Övriga grisar	14
Får och getter	
Tackor	13,3
Getter	13,3
Fjäderfä	
Värphöns	230
Slaktkycklingar	580
Unghöns	-
Kalkoner, ankor och gäss	-

Referens: 889/2008 art 15.2 och bilaga IV

5.10 Foder och utfodring

5.10.1 Egenproducerat foder

Du ska i första hand utfodra dina djur med foder som är producerat på den egna gården. När detta inte är möjligt får samarbeten mellan växtodlings- och djurhållningsgårdar i samma region ske, samt samarbeten med foderoperatörer.

Referens: 834/2007 art 5 g och 14.1 d i, 889/2008 art 19.1 och 19.2

Enligt svenska riktlinjer ska samarbeten mellan växtodlings-, djurhållningsgårdar och foderoperatörer kopplas med ett spridningsavtal för gödseln. Samarbetet ska också dokumenteras.

5.10.1.1 Idisslare

För nötkreatur, får och getter ska minst 60 procent av fodret vara producerat på den egna gården eller de gårdar du samarbetar med.

Referens: 889/2008 art 19.1

Samarbeten kan t.ex. vara så att du kan sprida din egen produktions gödsel på en närliggande gård och från den gården köper tillbaka motsvarande mängd gröda (att använda som foder eller till brödsäd och utsädesodling).

5.10.1.2 Grisar och fjäderfän

För grisar och fjäderfän ska minst 20 procent av fodret vara producerat på den egna gården eller de gårdar eller foderoperatörer du samarbetar med.

Referens: 889/2008 art 19.2

Som exempel kan du sprida din egen produktions gödsel på en närliggande gård och från den gården köpa tillbaka motsvarande mängd gröda (att använda som foder eller till brödsäd och utsädesodling). För dig som är gris- eller fjäderfäproducent kan samarbeten även innebära att en växtodlingsgård redovisar de mängder grödor han/hon sålt ut på marknaden. Du kan då istället få köpa tillbaka motsvarande mängd färdigt ekologiskt foder från en foderoperatör.

I de fall du inte kan odla tillräcklig mängd foder till dina egna djur för att uppnå aktuell självförsörjningsgrad, kan du även odla grödor som dina egna djur inte själva konsumerar. T.ex. kan du odla egen ekologisk vall (även om dina grisar eller fjäderfän inte själva äter grovfodret). Denna vall kan du istället sälja till en annan ekologisk närliggande gård. På så sätt uppnås en form av självförsörjning för dig, eftersom det blir en större enhet som ingår i självförsörjningsarbetet. Kom dock ihåg att det fortfarande ska finnas en koppling mellan produktion av foder och spridning av gödsel.

5.10.2 Bete och grovfoder

5.10.2.1 Bete och grovfoder till nötkreatur, får och getter

Nötkreatur, får och getter ska alltid ha tillgång till bete eller grovfoder när förhållandena tillåter det. Uppfödningssmetoden ska bygga på maximalt utnyttjande av betet, d.v.s. att du utnyttjar bete till djuren i så stor utsträckning som möjligt. Minst 60 procent av torrsbstansinnehållet i nötkreaturens, fårens och getternas dagliga foderranson ska bestå av grovfoder. Grovfodret kan vara färskt, torkat eller ensilerat och kan till exempel utgöras av hö, hösilage, ensilage, rotfrukter eller sly.

För kor, tackor och getter som befinner sig tidigt i laktationen är det dock tillåtet att under högst tre månader sänka andelen grovfoder till 50 procent. Tjurar som är över ett år gamla får hållas på en utomhusrastgård istället för på bete, men måste ha tillgång till grovfoder.

Referens: 834/2007 art 5 l, 14.1 b iii och 14.1 d iii, 889/2008 art 14.2, 14.4 och 20.2

Maximalt utnyttjande av bete betyder i praktiken att minst hälften av nötkreaturens, fårens och getternas grovfoderintag under betessäsongen ska utgöras av bete, räknat per kilo torrsbstans, ts. Djuren måste ha en rimlig chans att beta i den utsträckning som krävs för att uppfylla kravet.

Svenska riktlinjer anger att alla nötkreatur förutom mjölkkor (se 5.10.2.2) samt får och getter bör ha tillgång till bete dygnet runt, men medger att får och getter kan tas in för mjölkning.

5.10.2.2 Bete till mjölkkor

Mjölkkor ska ha tillgång till bete eller grovfoder när förhållandena tillåter det och regeln om maximalt utnyttjande, d.v.s. att du utnyttjar bete till mjölkorna i så stor utsträckning som möjligt gäller.

Referens: 834/2007 art 14.1 d iii, 889/2008 art 20.2

I Sverige anser vi att riktlinjen ska vara att minst hälften av grovfoderintaget, räknat per kilo torrsbstans, ts, under betessäsongen ska utgöras av bete. För mjölkkor motsvarar detta minst 6 kilo ts. För att uppfylla detta kan mjölkkor behöva ha tillgång till betesmarken under minst åtta timmar per dygn, helst fördelat på flera betespass.

För mjölkkor, som kanske inte alltid hålls på bete dygnet runt, bör du som riktvärde ha följande areal på betet:

- 0,14 hektar om betesperioden är två månader.
- 0,17 hektar om betesperioden är tre månader.
- 0,2 hektar om betesperioden är fyra månader.

5.10.2.3 Bete och grovfoder till grisar och fjäderfän

Grisar och fjäderfän ska ha tillgång till bete eller grovfoder varje dag. Grovfodret kan vara färskt eller torkat *och kan till exempel utgöras av hö, hösilage, ensilage eller rotfrukter. Det grovfoder som ges till respektive djurslag bör vara av ett slag som är smakligt för djurslaget ifråga. Bröd räknas inte som grovfoder.*

Referens: 834/2007 art 14.1 d iii, 889/2008 art 20.3

5.10.2.4 Skötsel av betesmark

Betesmarken ska skötas så att ett växttäckte behålls på minst 80 procent av arealen.

Referens: 834/2007 art 14.1 b iv, SJVFS 2010:15 kap 2 28§§

5.10.3 Diande och mjölkutfodring

Djurhållning i ekologiskt lantbruk ska respektera djurens beteendemässiga behov därför ska ungar helst dia sin mor. Om det inte är möjligt ska du utfodra dem med naturlig mjölk. Kalvar ska utfodras med mjölk under minst tre månader, lamm och killingar under minst 45 dagar och smågrisar under minst 40 dagar.

Referens: 834/2007 art 3 a iv, 5 h, 14.1 b ii och d vi, 889/2008 art 20.1

Behöver du ge mjölkersättning, ska mjölkersättningen vara ekologisk, annars blir inte djuren ekologiska. Vid mjölkutfodring av kalvar, lamm eller killingar, kan det vara lämpligt att du ger mjölken i napphink, kalvamma eller att du flaskmatar dem så att de kan få sitt sugbehov tillgodosett.

5.10.4 Konventionella foderråvaror och tillsatser

Du ska ge dina djur ekologiskt foder men konventionella foderråvaror av jordbruksursprung (vegetabiliskt, animaliskt eller fermenterat) får användas vid vissa tillfällen om de producerats eller bearbetats utan kemiska lösningsmedel.

Dokumentera ditt behov av konventionella foderråvaror. Du ska kunna visa ditt certifieringsorgan att du inte haft möjlighet att ge djuren ett helt ekologiskt foder. Det kan till exempel vara så att vissa ekologiska råvaror inte funnits tillgängliga på marknaden. Kom också ihåg att du vid lagring måste hålla isär ekologiskt foder från omställningsfoder och konventionellt foder.

Referens: 834/2007 art 22.2 b, 889/2008 art 22, 35 och 43, bilaga V

5.10.4.1 Tillåtna konventionella foderråvaror och fodertillsatser

Vissa konventionella foderråvaror, fodertillsatser, ämnen som används i djurfoder och processtekniska hjälpmedel får användas om de:

- Är nödvändiga för att bevara djurens hälsa och välbefinnande.
- Bidrar till en lämplig diet som tillgodoser artens kroppsliga och beteendemässiga behov.
- Krävs för att producera eller bevara foder.

I bilaga 3 och 4 hittar du vilka foderråvaror och fodertillsatser som är tillåtna att använda.
Referens: 834/2007 art 14.1 d iv, 16.1 c, d och 16.2 e i och ii

5.10.4.2 Konventionella foderråvaror till grisar och fjäderfä

Om du inte kan få tag på ett helt ekologiskt foder är det, t.o.m. 31/12 2020 tillåtet att utfodra med maximalt 5 procent konventionellt proteinfoder till grisar och fjäderfä.

Aktören ska bevara dokumentation som styrker behovet av att använda denna bestämmelse

Den konventionella andelen proteinfoder ska vara av jordbruksursprung. *Fiskmjöl är inte av jordbruksursprung och står därför utanför kravet om ursprung från ekologisk produktion.* Andelen kan fördelas olika under året, så länge du inte överskrider 5 procent under en tolv månaders period. Alla foderandelar ska beräknas i kilo torrs substans.

Den tillåtna mängden konventionellt foder gäller djurens livstid eller per år, så du kan ge unga djur ett mer högvärdigt protein av konventionellt ursprung och ge äldre djur enbart ekologiskt foder.

Som icke-ekologiska proteinfoder, som avses i artikel 43, får räknas:

- *Vegetabiliska foderråvaror av proteingrödor.*
- *Bearbetade produkter av vegetabilier och som definieras som foderråvara.*
- *Animaliska foderråvaror av animaliska produkter eller dess biprodukter.*

För att få använda dessa icke-ekologiska proteinfoderråvaror i ekologisk produktion, krävs att de är producerade eller bearbetade utan kemiska lösningsmedel.

Ytterligare krav för att få använda dessa icke-ekologiska foderråvaror är att de balanserar foderstaten, för de aktuella djurkategorierna, med avseende på aminosyrainnehåll, och att ekologiska proteinråvaror med motsvarande aminosyrasammansättning inte finns tillgängligt.

Referens: 889/2008 artikel 43

5.10.4.3 Konventionellt odlat foder vid katastrofer

Jordbruksverket får besluta att ekologiska djurhållare i en viss region och under en viss tid får ge en viss mängd konventionellt foder till sina djur. Detta kan ske om produktion av foder går förlorad eller om det införs restriktioner som gör att man inte kan ta tillvara foder.

Foderbristen ska vara orsakad av katastrofer, till exempel exceptionella väderförhållanden, utbrott av smittsamma sjukdomar, förorening med giftiga ämnen eller bränder. Det konventionella fodret ska vara producerat och bearbetat utan kemiska lösningsmedel.

Ansökningsblankett finns på Jordbruksverkets webbsida:

<http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr129a.html>

Referens: 889/2008 art 47 c

5.10.4.4 Konventionella kryddor, örter och melass

Konventionella kryddor, örter och melass får användas om de inte finns som ekologiska. De ska ha producerats eller bearbetats utan kemiska lösningsmedel. De får ingå med 1 procent av andelen jordbruksprodukter i foderstaten beräknat på årligt intag i torrsubstans. Detta gäller även för de djurslag där det finns krav på 100 procent av fodret av jordbruksursprung ska vara ekologiskt.

Referens: 889/2008 art 22 b, bilaga V 2

5.10.4.5 Produkter från hållbart fiske

Produkter från hållbart fiske får användas under förutsättning att:

- De används endast till grisar och fjäderfä.
- De produceras eller bearbetas utan kemiska lösningsmedel.
- Att proteinhydrolysat är begränsat till unga djur.

Referens: 889/2008 art 22 e, bil V 2

5.10.4.6 Salt

Salt som havssalt, grovt stensalt får ges till ekologiska djur.

Referens: 889/2008 art 22 f

5.10.5 Otillåtna ämnen och metoder

Genetiskt modifierade organismer, GMO eller produkter som framställts av eller med GMO i foder får inte användas i ekologisk produktion.

Är den senaste levande organismen i produktionskedjan en GMO, får produkten inte användas i ekologisk produktion eller märkas som ekologisk.

Inte heller tillväxtfrämjande medel och syntetiska aminosyror får tillsättas i foder till ekologiska djur. Det är heller inte tillåtet att behandla ekologiskt foder med joniserande strålning.

Referens: 834/2007 art 4 a iii, 10 och 14.1 d v

5.10.6 Foder från mark under omställning

Du får ge dina djur en viss andel foder från mark som är under omställning.

Referens: 834/2007 art 14.1 d ii

Det är olika regler beroende på om foderråvaran skördats under det första eller det andra året efter det att omställningen påbörjades (se 5.10.6.1-5.10.6.2). Reglerna är också olika beroende på om du odlat fodret på den egna gården eller köpt in omställningsfoder.

Enligt svenska riktlinjer ska du beräkna andelen foder från omställningsmark som du kan ge dina djur på besättningsnivå och inte på grupp eller individnivå.

5.10.6.1 Foder från det första omställningsåret

För foderråvaror som skördas under det första året marken befinner sig under omställning gäller:

- Fodret ska bestå av bete, fleråriga foderväxter (vall och/eller sly från betsmarker) eller proteingrödor. Som proteingrödor räknas: Trindsäd och proteingrödor, d.v.s. ärter (utom konservärter), åkerbönor (som här likställs med bondbönor och hästbönor), sötlupiner (som får ge högst 5 procent bittra frön), vicker och soja. Du har möjlighet att ha blandningar med spannmål där utsädet vikt består av mer än 50 procent proteingrödor. Grödorna kan skördas gröna, som helsädesgröda.
- Marken ska tillhöra ditt jordbruksföretag. Det betyder att du ska äga, arrendera eller ha stödrätter för marken.
- Marken ska inte tidigare ha odlats ekologiskt på produktionsenheten under de senaste fem åren.
- Du får använda högst 20 procent av djurens årsbehov av denna typ av foder beräknat på torrsubstanshalten.

Referens: 889/2008 art 2 i, 21.2 och Eurostat riktlinjer för statistik om ekologisk produktion, Tabell 2. Grödkod C_102

5.10.6.2 Omställningsfoder – foder från det andra omställningsåret

Foderråvaror som skördas under det andra omställningsåret (d.v.s. tidigast 12 månader efter påbörjad omställning) kallas omställningsfoder. För detta gäller:

- Du får använda 100 procent omställningsfoder från din egen mark (eller arrenderad mark) till dina egna omställda djur eller djur under omställning. Hela foderstaten kan alltså bestå av egenproducerat omställningsfoder.
- Om du köper in omställningsfoder får du blanda in högst 30 procent omställningsfoder i din foderblandning.
- Om du använder både 20 procent eget foder från första omställningsåret och köper in omställningsfoder, får dessa två foderslag tillsammans utgöra högst 30 procent av den totala foderförbrukningen under året.

Referens: 889/2008 art 21.1, 21.2 och 21.3

Räkna procentsatserna på årsbasis utifrån torrsubstans på vegetabiliska foderråvaror.

Kom ihåg att även om mark kan godkännas som under omställning retroaktivt, kan inte foder som redan är skördat från sådan mark godkännas som omställningsfoder eller ekologiskt foder i efterhand.

5.10.7 Hantering, transport och lagring av foder

5.10.7.1 Förhindra sammanblandning av ekologiskt och konventionellt foder

Ekologiskt foder, foder från mark under omställning och konventionellt foder ska hållas åtskilda från varandra vid transport. När du tar emot ekologiskt foder från en specialiserad fodertillverkare, ska du kontrollera att fodret inte kan ha bytts eller förväxlat mot konventionellt foder.

Du måste lagra ekologiskt foder och ekologiska foderråvaror åtskilt i tid eller rum från konventionella foder eller foderråvaror. Förvara fodret så att ingen sammanblandning kan ske och så att inte det ekologiska fodret förorenas. Det ekologiska fodret ska alltid vara klart och tydligt uppmärkt.

Referens: 889/2008 art 32 a, 33 och 35.1

5.10.7.2 Märkning av inköpt foder

Inköpt foder ska vara försett med en märkning som innehåller:

- Säljarens namn och adress.
- En beskrivning av foderblandningen, försedd med en hänvisning till ekologisk produktion.
- Namn och kodnummer eller bara kodnummer på det certifieringsorgan som fodersäljaren är ansluten till.
- Eventuell identifikationsmärkning för själva foderpartiet.

Om fodret säljs i bulk ska motsvarande uppgifter finnas på ett följedokument.

Referens: 889/2008 art 31

5.10.7.3 Rengöring av fordon och behållare

Om ett fordon eller en behållare har innehållit konventionellt foder ska behållaren rengöras med en effektiv metod före transport av ekologiska produkter. Rengöringen ska dokumenteras och det ska dessutom kontrolleras att metoden är effektiv.

Referens: 889/2008 art 32 b

5.10.7.4 Transport av foder

Transporteras fodret direkt mellan två certifierade ekologiska företagare behöver inte transporten ske i förseglade behållare eller fordon. Du och den du köper fodret av ska spara dokumentation över leveranserna, så att certifieringsorganet kan följa upp dessa.

Referens: 889/2008 art 31.2

5.11 Djurhälsa och veterinärbehandlingar

5.11.1 Ekologiska djurs hälsa

Ekologiska djurs hälsa ska bevaras genom att man stimulerar och stärker djurens naturliga immunförsvar, att man väljer lämpliga raser och att man håller djuren på ett lämpligt sätt. Djurens möjlighet till regelbunden motion, utevistelse och bete är en viktig del i möjligheten att bygga upp djurens naturliga försvar mot sjukdomar. Allt lidande ska minimeras under hela djurens liv.

Du ska förebygga att sjukdomar uppstår genom att:

- Välja ett lämpligt djurmaterial (ras, stam eller linje).
- Ha en lämplig djurhållningspraxis, inklusive skötselrutiner.
- Ge ett foder av hög kvalitet.
- Se till att djuren får motion.
- Hålla en lämplig djurtäthet.
- Ha goda och lämpliga utrymmen för dina djur där du kan hålla djuren under förhållanden med god hygien.

Referens: 834/2007 art 5 e, 5 l, 14.1, b viii och e i

5.11.2 Sjuka djur ska behandlas

Om ett djur blir sjukt ska du omedelbart låta behandla djuret, så att det inte lider. Du ska använda preparat som har en vetenskapligt dokumenterad effekt för det djurslag och det sjukdomstillstånd djuret har och under de förhållanden som behandlingen är avsedd för. Om det är nödvändigt ska du isolera djuret så att det inte smittar andra djur.

Referens: 889/2008 art 24.1

5.11.3 Veterinärmedicinska behandlingar – ej i förebyggande syfte

Du får inte använda veterinärmedicinska läkemedel eller antibiotika i förebyggande syfte. Du får inte heller använda substanser som ska stimulera djurens tillväxt, produktion eller fortplantning t.ex. hormoner.

Referens: 889/2008 art 23.1 och 23.2

5.11.4 Val av behandling

Grundregeln är att du i första hand använder fytoterapiprodukter, homeopatiska produkter och spårelement samt produkterna i bilaga 2, hellre än veterinärmedicinska läkemedel. Detta förutsatt att det alternativa preparatet är det lämpligaste alternativet.

Referens: 834/2007 art 14.1 e ii, 889/2008 art 24.2 och 24.3

5.11.5 GMO i veterinärmedicinska läkemedel

Veterinärmedicinska läkemedel som framställts av eller med GMO får användas i ekologisk produktion.

Referens: 834/2007 art 4 a iii

5.11.6 Vaccinationer

Du får vaccinera dina djur. Detta gäller vaccination mot sjukdomar som kan förekomma i ett område men också mot sjukdomar som inte har påträffats i området under många år.

Referens: 834/2007 art 14.1 e iii

5.11.7 Parasitbehandling

Det är tillåtet att bekämpa parasiter hos djuren. Parasitbekämpning med medicinska preparat får dock inte ske förebyggande utan bara när ett uppenbart behov finns och kan påvisas.

Referens: 889/2008 art 24.4

Behov av parasitbekämpning kan du påvisa genom att ta parasitprov som visar att djuren är infekterade av parasiter och/eller att behandling rekommenderas av veterinär. För yttre parasiter hos fjäderfä, som till exempel det röda hönskvalstret, kan behov påvisas genom att kvalstren fångas i wellpappfällor.

5.11.8 Bekämpningsprogram mot sjukdomar

Du får behandla dina djur med preparat som normalt inte tillåts i ekologisk produktion om det sker inom ramen för ett bekämpningsprogram beslutat av Jordbruksverket. Detta gäller även om behandlingen sker i förebyggande syfte.

Referens: 834/2007 art 14.1 e iv, 889/2008 art 24.4

5.11.9 Begränsning av antalet behandlingar

Det finns begränsningar i antal tillåtna behandlingar och i karenstid för ekologiska djur. Djur som under tolv månader behandlats mer än tre gånger med veterinärmedicinska läkemedel eller antibiotika ska genomgå en ny omställning. Produkter från djuren får då inte heller säljas som ekologiska.

Digivande djur (nötkreatur, får, get, gris) får fortsätta att ge di utan att avkommans ekologiska status förändras, även om de är under omställning p.g.a. att de behandlats mer än vad som tillåts.

Djur med en produktiv livscykel (födelse till slakt) som är kortare än ett år får behandlas en gång med veterinärmedicinska läkemedel eller antibiotika. Behandlas de flera gånger ska de genomgå en ny omställning och produkter från djuren får inte säljas som ekologiska.

Om du inom en period av 14 dagar måste behandla samma djur igen för samma sjukdom, kan de båda behandlingstillfällena räknas som en behandling. Begränsningen i antal behandlingar gäller heller inte vaccinationer, parasitbekämpning eller behandlingar inom ramen för obligatoriska bekämpningsprogram.

Referens: 889/2008 art 24.4

5.11.10 Karenstider

Karenstiderna efter behandling är dubbelt så långa för ekologiska djur som för konventio-

nella. Du räknar från den sista dagen djuret får ett veterinärmedicinskt läkemedel. Om läkemedlet har en karenstid angiven till 0 dagar, eller om det inte finns någon angiven karenstid, gäller 48 timmars karens. Efter vaccinering är det ingen karenstid.

Referens: 889/2008 art 24.5

5.11.11 Behandlingar som krävs av annan lagstiftning

Det är tillåtet att genomföra behandlingar som krävs för att skydda människors och djurs hälsa och som krävs av annan lagstiftning, exempelvis vid ett utbrott av en smittsam sjukdom. Dina djur förlorar inte sin ekologiska status om du måste behandla dem med anledning av detta.

Referens: 834/2007 art 14.1 e iv

5.11.12 Förvaring av läkemedel och produkter för rengöring och desinfektion

Du får lagra veterinärmedicinska läkemedel förutsatt att läkemedlen har ordinerats av en veterinär i samband med behandling. Förvara läkemedlen i ett övervakat (låst) medicinskåp eller kylskåp. Skriv in att du har läkemedlet i din stalljournal.

Referens: 889/2008 art 35.3

5.11.13 Isolering av sjuka eller skadade djur

Vid behov ska sjuka eller skadade djur isoleras i lämpliga lokaler eller i en fälla utomhus. Du bör ha en eller flera sjuk- eller kalvningsboxar lediga som du kan använda som isoleringsboxar för sjuka eller skadade nötkreatur. Till grisar bör du alltid ha minst en isoleringsbox eller sjukbox per 25 grisar. Tillfrisknade djur bör du ta tillbaka till ursprungsflocken.

Referens: 889/2008 art 24.1

5.11.14 Dokumentation

Dokumentera all behandling av sjuka djur så att du kan uppvisa det för certifieringsorganet. Innebär behandlingen att djuret måste genomgå ny omställning ska du notera även det. Det måste vara tydligt hur många behandlingar ett djur fått under ett år. Läs mer i stycket om journalföring (5.16.1).

Referens: 889/2008 art 76 e

5.12 Rengöring, desinfektion och bekämpning

5.12.1 Rengöring och desinfektion

Du ska hålla byggnader, boxar och den utrustning du använder i din djurproduktion rena. Genom att desinficera efter rengöring hindrar du att sjukdomsalstrande organismer sprids. Utgödning och rengöring ska enligt djurskyddslagstiftningen ske dagligen, om inte djurhållningssystemet är uppbyggt för andra rutiner som ger god hygien.

När du ska rengöra och desinficera de byggnader och anläggningar du använder för din djurhållning får du använda de preparat som finns angivna i bilaga 5.

På dina enheter för ekologisk produktion får du endast förvara och lagra de

rengöringsprodukter och desinfektionsmedel som är tillåtna enligt bilaga 5.

Referens: 834/2007 art 14.1 f, 889/2008 art 23.4, 35.2 och bilaga VII

Sverige har som riktlinje att det är tillåtet att följa nuvarande KRAV-regler, d.v.s. att medel som är upptagna i Bra Kemråd, anses vara tillåtna att använda, inom de användningsområden de är godkända för. för rengöring och desinfektion av byggnader för djurhållning. KRAV:s regler i sin helhet hittar du på www.krav.se/kravs-regler. Produkter godkända av Bra Kemråd hittar du på www.brakemrad.se.

5.12.2 Bekämpning av skadegörare

Behöver du bekämpa skadegörare och insekter i byggnader och anläggningar där djur vistas får du använda produkterna i bilaga 2. Om du behöver använda råttgift ska giftet användas i fällor.

Referens: 889/2008 art 23.4, bilaga II

Svenska rekommendationer är att du vid bekämpning av skadedjur inom- eller utomhus i första hand alltid ska använda förebyggande åtgärder, som intrångsskydd. I andra hand får mekanisk bekämpning ske, med exempelvis fällor eller fysikaliska metoder. Fällor skall placeras ut strategiskt med hänsyn till de förutsättningar som finns på platsen, till exempel djurens vandringsstråk eller tillgång till annan föda.

Enligt KRAV:s regler får du använda följande fysikaliska metoder:

- Frysning.
- Ultraljud.
- UV-ljus.
- Värme.
- Ånga.

Om du använder medel mot gnagare (rodenticider) ska du ha giltigt tillstånds- och kunskapsbevis för detta eller anlita ett professionellt bekämpningsföretag. Du ska dokumentera placeringen av bekämpningsstationer, vilket medel som använts, vem som genomfört bekämpningen och när bekämpningen skett. Du ska även göra en utvärdering av bekämpningens effektivitet.

5.13 Operativa ingrepp

5.13.1 Bedövning eller sövning

För att minska lidande i samband med operativa ingrepp ska djuret vara bedövat eller sövt. Ingreppet ska utföras av en person som är kvalificerad för uppgiften. För de fall där du kan påverka tillfället när ingreppet ska utföras, ska det göras vid den ålder då det är mest lämpligt. Vid klippning av päls, normal verkning av klövar och applicering av öronmärken ställs inte krav på bedövning.

Referens: 834/2007 art 14.1 b viii, 889/2008 art 18.1

5.13.2 Kastrering av tjurkalvar, ringning av tjurar

Kalvar som är yngre än 8 veckor får kastreras under förutsättning att veterinär anlitas. Veterinär ska anlitas även när tjurar ska förses med nosring. Vid enstaka tillfällen kan du även låta veterinär kastrera äldre djur.

Referens: 889/2008 art 18.1 och 18.2 SJVFS 2015:29 15§, Djurskyddsförordning 1988:539 25§

5.13.3 Avhorning

Av säkerhetsskäl är det tillåtet att avhornar kalvar i ekologisk produktion. Vid ingreppet ska djuren bedövas i enlighet med djurskyddslagstiftningen. Avhorning bör ske genom bränning och innan de är 8 veckor gamla.

Referens: 889/2008 art 18.1, SJVFS 2015:29 14§, Djurskyddsförordning 1988:539 25§

5.13.4 Tandklippning och tandslipning av smågrisar

Tandklippning är inte tillåtet. Slipning av tänder på smågrisar får inte göras rutinmässigt, utan endast om behov finns och ingreppet måste ske innan smågrisarna är en vecka gamla. Finns behov av att genomföra detta ingrepp ska du kunna visa för ditt certifieringsorgan att du har återkommande problem med uppkomna skador på andra djur.

Referens: 889/2008 art 18.1, SJVFS 2013:41 kap 5, 4 §

5.13.5 Kastrering av smågrisar

Kastrering av smågrisar är tillåtet men ska ske med smärtlindring eller bedövning. Det är inte tillåtet att använda vacciner mot galtlukta. Det finns undantagsregler som tillåter att du får kastrera dina smågrisar själv, om de är yngre än sju dygn gamla. Du får också ge smärtlindring eller lokalbedövning, förutsatt att läkemedlet är godkänt och efter att du genomgått särskild utbildning.

Referens: 889/2008 art 18.2, SJVFS 2013:41 kap 5, 4 och 6 §§

5.13.6 Näbbtrimning och kastrering av fjäderfä

Det är inte tillåtet att näbbtrimma eller kastrera fjäderfä i Sverige.

Referens: Djurskyddslag 1988:534 10 §

5.14 Identifiering

5.14.1 Märkning av individer och grupper

Ekologiska djur ska identifieras på ett bestående sätt. Märkningen ska vara individuell för stora däggdjur som nötkreatur, men kan ske per grupp för mindre däggdjur som grisar, får, getter och fjäderfä. De regler som gäller generellt för märkning av djur gäller även de ekologiska djuren.

Referens: 889/2008 art 75

5.14.2 Märkning av nötkreatur

Märkning av kalvar ska ske senast 20 dagar efter födelsen. Om kalvarna ska lämna födelsebesättningen innan de fyllt 20 dagar ska de vara märkta innan de lämnar besättningen. Om kalvar som är yngre än 20 dagar behandlats med veterinärmedicinska läkemedel ska de märkas.

Referens: SJVFS 2007:12, 8 §

Du måste alltid kunna särskilja behandlade djur från obehandlade djur och hålla reda på karenstider.

5.14.3 Märkning av grisar

Alla grisar ska märkas snarast möjligt och senast när de lämnar sin födelsebesättning. Om grisarna kommer att gå till slakt direkt från den besättning som de är födda på, behöver du inte märka smågrisar och slaktgrisar med individuella nummer. Under vissa förutsättningar räcker då att du märkt grisarna med ett så kallat leverantörsnummer.

Referens: SJVFS 2007:13, 11. 11a och 12 §

Tänk på att du kan behöva märka grisar som behandlats med veterinärmedicinska läkemedel, så att du håller reda på karenstider och kan särskilja dessa grisar från obehandlade grisar.

5.14.4 Märkning av får och getter

Lamm och killingar som går direkt från din besättning till slakteriet behöver inte märkas med öronbrickor som innehåller individnummer. Enligt de generella märkningsreglerna kan får och getter som ska slaktas före 12 månaders ålder i Sverige märkas med ett förenklat märkningssystem. Detta gäller även för svensk ekologisk produktion.

Referens: SJVFS 2007:14, 10 och 11 §§

Tänk på att du kan behöva individmärka lamm och killingar som behandlats med veterinärmedicinska läkemedel, så att du håller reda på karenstider och kan särskilja dessa djur från

obehandlade djur.

5.14.5 Märkning av fjäderfän

Ekologiska fjäderfän ska märkas ”per parti”. Har du omgångsuppfödning räcker det därför med den ordinarie journalföringen för att klara märkningskravet.

Referens: 889/2008 art 75

Tänk på att du kan behöva individmärka fåglar som behandlats med veterinärmedicinska läkemedel, så att du håller reda på karenstider och kan särskilja dessa djur från obehandlade djur. Fåglar får i dessa fall identitetsmärkas med fotring eller med vingmärken.

5.15 Transporter

5.15.1 Transporter av ekologiska djur

Under transport, lastning och lossning ska djuren hanteras lugnt och varsamt så att de stressas så lite som möjligt och tiden för transporter av ekologiska djur ska hållas så kort som möjligt.

Referens: 834/2007 art 14.1 b vii

Det ekologiska regelverket innefattar inga detaljkrav för transporttider, utrymmen på transporter etc. Svensk djurskyddslagstiftning anger de minimikrav du måste följa.

5.15.2 Elektriska pådrivare och lugnande medel

Det är inte tillåtet att lasta eller lossa djur med hjälp av elektrisk pådrivare som tvingar djuren på eller av transporten. Det är också förbjudet att använda lugnande medel av veterinärmedicinska preparat före eller under transporten.

Referens: 889/2008 art 18.4

5.16 Slakt

5.16.1 Minimera lidandet vid slakt

Djuren ska hanteras lugnt och varsamt på slakteriet så att de stressas så lite som möjligt.

Under slakten ska lidandet ska minimeras.

Referens: 834/2007 art 14.1 b viii

5.17 Dokumentation

5.17.1 Journalföring

Du ska föra journal över din djurhållning. Journalen ska ge en fullständig beskrivning av hur du sköter din besättning. De stalljournaler som Jordbruksverket godkänt räcker även för dokumentationen av ekologiska djur.

Det ska gå att utläsa nedanstående uppgifter ur journalen:

- Insättning av djur

När du sätter in djur noterar du varifrån djuren kommer och när de sattes in i besättningen, om djuren genomgått en omställningstid och i så fall datumen för den, djurens identitetsmärke och uppgifter om tidigare veterinärbehandling.

- Djur som lämnar gården

När djur lämnar gården noterar du ålder, antal, slaktvikt om djuren gått till slakt, identitetsmärken samt slutdestination för djuren.

Om du sparar slaktavräkningarna finns många av dessa uppgifter i dem och då behöver du inte skriva ned dem i journalen.

- Självdöda eller avlivade djur, samt andra förluster

När djur dör eller avlivas noterar du detta och anledningen till förlusten. Förrymda eller saknade djur ska också noteras.

- Foder och utfodring

För foder och utfodring ska du ange vilken typ av foder du ger dina djur (inklusive eventuella tillsatser) och de olika råvarornas andel i foderstaten.

Förutom att spara faktura och/eller leveranssedel för inköpt foder så är det också bra om du sparar broschyrer, etiketter och annat märkmateriäl från fodret.

- Utomhusvistelse

Du ska redogöra för vilka tidsperioder dina djur vistas utomhus.

- Bete

Har du flera betesområden med olika produktionsplatsnummer du växlar mellan skriver du när växling sker.

- Behandlingar

Efter förebyggande av sjukdomar med läkemedel (t.ex. vaccinerings) och behandling av sjukdomar ska du notera:

- vilken dag behandling skett
- vilken typ av produkt (t.ex. homeopatika, avmaskningsmedel, antibiotika) djuret fått
- hur läkemedlet har getts (ex via foder, vatten, injektion mm.)
- i vilken dos läkemedlet har getts
- karenstiden innan du kan sälja djuret eller leverera mjölk som ekologisk

- När det gäller behandling av sjuka djur ska du notera uppgifter om:

- djurets diagnos
- vad veterinären har ordinerat
- verksamma farmakologiska ämnen i läkemedlet
- karenstiden innan du kan sälja djuret eller leverera mjölk som ekologisk

Referens: 889/2008 art 76

Du uppfyller dessa krav genom att spara praktikjournalen eller förrättningsunderlaget från veterinären.

5.18 Kunskapskrav

5.18.1 Kunskaper om djurskydd och djurhälsa

Du som har ekologisk djurproduktion ska ha nödvändiga bas- och yrkeskunskaper när det gäller djurskydd och djurhälsa.

Referens: 834/2007 art 14.1 b i

Till exempel kan kunskapskravet innebära relevant yrkeskunskap som motsvarar grundutbildning vid lantbruksskola, naturbruksgymnasium eller YH-utbildning, eller mer än ett års arbetslivserfarenhet av djurproduktion. Personer som har mindre än ett års arbetslivserfarenhet, men som har deltagit i relevanta kompetensutvecklingsåtgärder eller arbetar i nära samarbete med en erfaren kollega kan också anses uppfylla kraven.

6 Biodling

6.1 Grundprinciper

I ekologisk djurhållning ska djurskyddsnivån vara hög och att hänsyn ska tas till artspecifika behov. Djurhållningen ska därför garantera att djurens utvecklingsmässiga, fysiologiska (kroppsliga) och etologiska (beteendemässiga) behov tillgodoses.

Djurhållningen ska stärka djurens immunförsvar och naturliga försvar mot sjukdomar. Det innebär att du som ekologisk biodlare så långt det är möjligt ska arbeta förebyggande för att undvika att bina blir sjuka.

Referens: 834/2007 art 5 h, l och 14.1 b ii

6.2 Omställning

6.2.1 Under omställningen ska alla regler följas

Innan du får sälja ekologiska produkter ska din biodling genomgå omställning. Redan under omställningstiden ska du följa reglerna för ekologisk produktion. Om du inte uppfyller alla regler i biodlingen får du i allmänhet inte börja räkna omställningstiden förrän du har rättat till bristerna.

Referens: 834/2007 art 14.1 a iii och 17.1 b

6.2.2 Omställningstid

Omställningstiden får räknas tidigast från när du anmält dig till ett certifieringsorgan. I Sverige får du börja räkna omställningstiden tidigast från den dag som certifieringsorganet har fått in ett undertecknat avtal om att du ansluter din biodling till certifieringen, samt information om vilka områden, bigårdar m.m. som anslutningen avser. Du ska markera var du har dina bigårdar på en karta i lämplig skala och ge den till certifieringsorganet.

Det är först när certifieringsorganet har fått in avtalet och de andra uppgifterna ovan som de kan kontrollera din biodling. Omställningstiden kan påbörjas innan första besöket om du kan visa att du följt reglerna. Det är inte möjligt att räkna omställningstid retroaktivt. Det betyder att även om du kan visa att du odlat dina bin i enlighet med reglerna innan du anslutit företaget till certifieringen, så måste biodlingen genomgå omställning.

Referens: 834/2007 art 17.1 a, 889/2008 art 78.1

6.2.3 Omställning av befintliga, konventionella bin

Omställningstiden för produkter från biodlingen är ett år. Det betyder att du kan tidigast få börja leverera ekologiska biodlingsprodukter och sälja ekologiska avläggare och drottningar när du odlat dina bin ekologiskt i ett år.

Referens: 834/2007 art 14.1 a iii, 17.1 c och f, 889/2008 art 38.3

6.2.4 Omställning av vax

Huvudregeln är att du ska använda ekologiskt vax och under omställningstiden ska vaxet ersättas med vax från ekologisk biodling.

Referens: 889/2008 art 38.5 och 44

Du uppfyller denna regel även om du låter de bin som är under omställning bygga ut egna kakverk. Det kan bina göra utan att du ger dem förpräglade mellanväggar, eller om du bara ger dem en smal remsa mellanvägg. Om det inte finns ekologiskt vax att köpa så finns det undantagsregler som gör det möjligt att vid behov använda konventionellt vax (se 6.2.5.).

6.2.5 Undantag för användning av konventionellt vax

Du får använda konventionellt vax när du ska etablera en ny ekologisk biodling, eller om din befintliga biodling är under omställning om dessa tre förhållanden råder:

- Ekologiskt bivax inte finns tillgängligt på den svenska marknaden.
- Det är bevisat att det vax du använder inte är förorenat med ämnen som inte är tillåtna i ekologisk biodling. Du kan behöva lämna vax till ett laboratorium för att undersöka om det finns otillåtna ämnen i vaxet eller inte.
- Det vax du köper är taget från cellock. Det betyder att det ska vara täckvax.

Referens: 889/2008 art 44

6.3 Parallellproduktion med ekologiska och konventionella bikupor

6.3.1 Parallellproduktion är inte tillåtet

Ekologiska djur ska hållas åtskilda från konventionella djur och det är inte tillåtet att ha samma djurslag både i ekologisk och i konventionell produktion inom samma företag. Däremot får du ha ekologiska djur av en art och konventionella djur av en annan art inom samma företag.

Referens: 834/2007 art 11 och 14.1 b v

6.3.2 Åtskillnad mellan ekologisk och konventionell produktion

Om du bedriver konventionell djurproduktion med djur av en annan art ska den hållas isär från din ekologiska biodling. Du måste använda andra produktionsenheter för de

konventionella djuren än dem som används för din ekologiska biodling. Du måste också hantera och förvara utrustningen du använder för din ekologiska biodling i andra anläggningar och i andra lager än de du använder för din konventionella produktion. Det viktiga är att du håller isär sådant som är direkt knutet till den ekologiska biodlingen från den konventionella produktionen.

Referens: 834/2007 art 14.1 b v, 889/2008 art 17.1

6.3.3 Företagare verksam i både ekologiska och konventionella biodlingsföretag

Om samma företagare bedriver både ekologisk och konventionell biodling på olika produktionsenheter i samma trakt (d.v.s. inom ett naturligt avgränsat område), ska både de konventionella och ekologiska produktionsenheterna genomgå kontroll. Det samma gäller om produktionsenheterna tillhör olika företag men där företagaren är verksam i de olika företagen.

Begreppet produktionsenhet omfattar alla tillgångar som används inom enheten så som produktionslokaler, skiften, utrustningen du använder för din ekologiska biodling, byggnader, animalieprodukter, råvaror och alla andra insatsvaror som är relevanta för just den enheten.

Referens: 834/2007 art 11, 889/2008 art 2 f, 66.3 och 79

Produktionsenheter som tillhör olika företag och där företagaren är verksam i de olika företagen bör, förutom de ekonomiska skillnader som finns mellan de olika företagen, även drivas separat. T.ex. på ett sådant sätt som normalt kan finnas vid samarbeten eller mellan grannar. Ett exempel som är tillåtet är maskinsamverkan.

6.3.4 Undantag för att upplåta samhällen för pollinering

Det finns undantag för situationer där du upplåter några av dina ekologiska bisamhällen för pollinationsändamål. Det kan till exempel vara så att du har pollinationsuppdrag vid fruktodlingar där du inte uppfyller regeln om bikipornas placering, och de berörda samhällena inte betraktas som ekologiska. Trots det får du i detta fall ha konventionella och ekologiska bisamhällen i samma företag. Du ska då följa alla regler för ekologisk biodling för de konventionella samhällena (bortsett från regeln om kupans placering). Den honung du skördar från de konventionella samhällena får du dock inte sälja som ekologisk.

Referens: 889/2008 art 41

Dokumentera noggrant hur du gör om du har några bisamhällen utställda så att du inte kan klara de ekologiska kraven på bikipornas placering. Ditt certifieringsorgan måste kunna följa upp vad du har gjort och varför. Tänk också på att det ställs krav på särskild hantering av honungen om du tillämpar detta undantag.

6.4 Inköp av drottningar och avläggare

6.4.1 Ekologisk från kläckning

Ekologiska djurprodukter ska komma från djur som under hela sitt liv fötts upp på certifierade

ekologiska bigårdar. Vill du utöka eller förnya din biodling ska du därför i första hand köpa in drottningar eller avläggare som kommer från certifierade ekologiska bisamhällen.

Referens: 834/2007 art 5 i och 14.1 a i

6.4.2 Val av raser och linjer

När du väljer en ras/stam/linje av bin ska du ta hänsyn till att de ska ha lätt för att anpassa sig till lokala förhållanden och vara livskraftig och ha god motståndskraft mot sjukdomar och hälsoproblem. I första hand bör du välja en inhemsk biras t.ex. som det nordiska biet, *Apis mellifera mellifera*. Du får använda andra raser av bin i ekologisk biodling om dessa är bättre anpassade till de förutsättningarna för odlingen där du har din bigård.

Referens: 834/2007 art 5 j, 889/2008 art 8.2

6.4.3 Inköp av konventionella bin

Ibland kan det vara så att det bland de ekologiska drottningar och avläggare som finns att köpa inte går att hitta bin med de egenskaper du önskar. Om du behöver komplettera dina bigårdar med inköpta bin får du därför köpa in en begränsad andel konventionella drottningar eller avläggare. Du får köpa in högst tio procent konventionella drottningar eller avläggare per år. Du kan räkna procentsatsen utifrån hur många samhällen du har vintrat in året dessförinnan.

Det som gäller inköp av konventionella avläggare gäller också svärmar. Fångar du en svärm som troligen inte kommer från ekologiska bisamhällen, räknas den som en konventionell avläggare och du måste räkna in den i det antal drottningar och avläggare du får köpa in varje år.

Om du köpt in konventionella drottningar eller avläggare ska de placeras i bikupor med ekologiska vaxkakor eller med mellanväggar av ekologiskt vax. Då behöver du inte låta drottningarna eller avläggarna genomgå omställning. Om ekologiskt vax inte finns att tillgå och du enligt undantagsreglerna (se 6.2.5) låter de inköpta drottningarna eller avläggarna sitta kvar på konventionellt vax, måste de genomgå ett års omställning.

Referens: 834/2007 art 14.1 a ii, 889/2008 art 9.5 och 38.4

6.4.4 Rekrytering efter katastrofer

Om du har en hög dödlighet bland dina bin till följd av ohälsa eller de måste avlivas på grund av någon smittsam bisjukdom får Jordbruksverket tillåta att du köper konventionella bin för att bygga upp din biodling igen. Samma sak gäller om bina dör på grund av katastrofer som kraftiga stormar, bränder som förstör bisamhällen eller andra naturkatastrofer.

Referens: 889/2008 art 47 b

Du måste ansöka hos Jordbruksverket före du köper in bisamhällen eller avläggare. Du får bara tillstånd att köpa in konventionella bin om det inte finns ekologiska bisamhällen eller avläggare att köpa. Beroende på om du kan sätta över de nyinköpta bina på ekologiskt vax eller inte, kan de nya bisamhällena behöva genomgå omställning. Ansökningsblankett finns på Jordbruksverkets webbsida: <http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr129a.html>

6.5 Avel

6.5.1 Avel och insemination

Fortplantning av ekologiska djur ska bygga på naturliga metoder, men det är tillåtet att använda artificiell insemination. Det är tillåtet att använda sperma från konventionella drönare till ekologiska ungdrottningar.

Referens: 834/2007 art 14.1 c i

6.6 Biskötsel

6.6.1 Placering av bikupor

Ekologiska djur ska utfodras med ett ekologiskt foder. Du ska därför försöka placera dina bikupor så att bina huvudsakligen kan hämta pollen och nektar från ekologiskt odlade grödor, eller från vilda växter eller grödor som är behandlade med metoder som ger en liten miljöpåverkan. Med huvudsakligen menas att över hälften av pollen- och nektarkällorna ska motsvara kraven ovan.

Referens: 834/2007 art 5 k och 14.1 b ix

6.6.2 Placering av bikupor i förhållande till dragväxter och föroreningskällor

Du ska placera dina bisamhällen så att bina besöker pollen- och nektarkällor som inte riskerar att påverka den ekologiska kvaliteten på biodlingen. Du måste därför hålla dina bisamhällen på tillräckligt avstånd från sådana pollen- och nektarkällor som kan förorena biodlingsprodukterna eller riskera att bina drabbas av sämre hälsa.

Placera kuporna så att det inom en tre kilometers radie från bigården finns pollen- och nektarkällor som huvudsakligen består av något av följande, eller en kombination av dem:

- Ekologiska odlingar.

- Vilda växter, inklusive skog.
- Odlingar som sköts med metoder som ger en liten miljöpåverkan och som inte påverkar den ekologiska kvaliteten på biodlingen.

Referens: 834/2007 art 14.1 b ix, 889/2008 art 13.1

De odlingar som menas i den sista punkten är främst sådana metoder som det går att få miljöersättning för miljövänligt jord- eller skogsbruk för, eller Natura 2000-områden. Det finns många olika miljöersättningar, men följande är relevanta med tanke på var du ska placera dina bikupor:

- Betesmarker och slåtterängar
- Restaurering av betesmarker och slåtterängar
- Fäbodlar
- Vallodling
- Skötsel av våtmarker och dammar
- Omställning till ekologisk produktion
- Ekologisk produktion

Undvik att placera ekologiska bisamhällen i närheten av förbränningsanläggningar, industriområden och motorvägar.

6.6.3 Placering av bikupor i förhållande till GMO-grödor

Ekologiska djur får inte äta foder med GMO, det gäller även bin, och det gäller även om det bara är en liten andel GMO-grödor sett till all den vegetation som bina hämtar pollen eller nektar från.

Referens: 889/2008 art 13.1

Du bör inte ha dina bisamhällen närmare än tre kilometer från blommande GMO-grödor som är intressanta för bin. Om GMO-odlingen är avskärmd med insektsnät så att bina inte kan nå växterna eller om alla blommor är borttagna från GMO-växten kan ett kortare avstånd övervägas. Bedömningen görs av certifieringsorganet.

I Sverige odlas idag inte några genetiskt modifierade växter som kan innebära problem för ekologisk biodling förutom i försöksodlingar. På Jordbruksverkets webbsida finns det varje år information om vad för slags GMO som odlas och var den odlas. För att undvika problem för biodlingen finns det dessutom en överenskommelse att de som ska odla GMO-grödor kontaktar de biodlare som till länsstyrelsen har anmält sina uppställningsplatser i närheten av det område som GMO-odlingen är tänkt att placeras i.

6.6.4 Placering av bikupor på vintern

Kraven på bikupornas placering gäller inte under den tiden på året då det inte sker någon blomning, eller då samhällena är i vintervila. Vill du, får du till exempel vinterförvara samhällen inomhus i källare eller liknande.

Referens: 889/2008 art 13.1

6.6.5 Områden som inte är lämpliga för ekologisk biodling

Sverige får som enskilt land att besluta om vilka regioner eller områden som inte är lämpliga att bedriva ekologisk biodling i.

Referens: 889/2008 art 13.2

I Sverige finns det dock inga sådana beslut eller föreskrifter, utöver rekommendationerna i punkterna ovan.

6.7 Bikupor och mellanväggar till ekologiska bin

6.7.1 Naturligt material i bikupor

Du ska huvudsakligen använda naturligt material i dina bikupor och annat som används inom biodlingen. Materialet som används får inte innebära en risk för att biodlingsprodukter eller miljön förorenas. Bikupornas tomma vikt ska till minst hälften bestå av naturligt material. Med tom vikt menas en bikupa utan bin och honung, men med den eller de lådor samhället har året om, ramar, botten och tak. Exempel på naturligt material är trä.

Referens: 834/2007 art 14.1 b x, 889/2008 art 13.3

6.7.2 Mellanväggar

Mellanväggarnas vax ska komma från ekologiska bisamhällen. Du kan köpa mellanväggar gjorda på ekologiskt vax, låta prägla mellanväggar av vax från din ekologiska biodling eller sköta hela tillverkningen av mellanväggar själv. Du kan också låta bina bygga hela kakverket själva utan att tillsätta mellanväggar. Det är inte tillåtet att använda mellanväggar i plast.

Referens: 889/2008 art 13.4

6.8 Flyttning av bisamhällen, biredskap och honung

6.8.1 Djurtransporter ska minimeras

Det saknas detaljkrav för transporter av ekologiska bin men generellt gäller att tiden för djurtransporter ska hållas så kort som möjligt.

Referens: 834/2007 art 14.1 b vii

6.8.2 Flytt av bigård

Efter att du flyttat en bigård ska du meddela ditt certifieringsorgan. Det finns nationella regler om smittskydd som bestämmer bland annat hur du får flytta bisamhällen, vaxkakor med honung för slungning, drottningar med följebin till och från parningsstation och biredskap.

Referens: 889/2008 art 78.4, SJVFS 1992:38

6.9 Skörd och hantering av honung och andra biodlingsprodukter

6.9.1 Skörd

Du får inte avsiktligt döda bin på vaxkakorna när du ska skörda honung eller andra biodlingsprodukter. Du får heller inte skörda honung från vaxkakor som innehåller yngel.

Referens: 834/2007 art 14.1 b xi, 889/2008 art 13.7

6.9.2 Användning av medel vid honungsskörd

Användning av pust, biborste och biblås vid honungsskörden är tillåtet. Biblås ska användas med gott omdöme. Det är inte tillåtet att använda kemiskt-syntetiska medel för att mota bort bina när du ska skörda din ekologiska honung.

Referens: 889/2008 art 13.6

6.9.3 Håll isär ekologiska och konventionella produkter

Ekologiska produkter ska hållas separerade från konventionella produkter och produkter som kommer från produktion under omställning till ekologiskt. Det gäller under hela produktionskedjan dvs. insamling, beredning, lagring och transport. Hanterar du både ekologiska och konventionella biodlingsprodukter ska de antingen vara fysisk åtskilda eller åtskilda i tid.

Referens: 834/2007 art 11 och 19.1, 889/2008 art 30, 31 och 35

Fysisk åtskillnad eller åtskillnad i tid kan betyda att du använder olika slungrum, eller att du slungar klart ekologisk honung innan du hämtar in konventionell honung till de lokaler där du slungar.

6.10 Foder och utfodring av bin

6.10.1 Ekologiskt foder

Ekologiska djur ska ges ett ekologiskt foder. Fodret ska bestå av råvaror från ekologiska jordbruk och att de ämnen som inte kommer från jordbruket ska vara naturliga. Under dragsäsongen utfodrar bina sig själva, så det du ska göra är att placera bikupan i ett lämpligt område. *Det är inte tillåtet att utfodra avläggare eller andra bisamhällen under säsong.*

I slutet av produktionssäsongen ska du lämna tillräckligt med honung och pollen i kuporna så att bina överlever vintern. Om du anser att det är stor risk att honungen som finns i kupan i slutet av sommaren eller början av hösten inte lämpar sig som vinterfoder får du byta ut den. Om honungen inte räcker till, får du komplettera denna honung och ge extra av ett annat vinterfoder. Detta gäller även om det av klimatiska skäl finns en risk att bina inte överlever (se 6.10.2).

Referens: 834/2007 art 5 k, 889/2008 art 19.3

6.10.2 Vinterfoder

Eftersom Sverige på grund av sitt klimat många gånger kan ha långa vintrar är det tillåtet att vinterfodra bina som ett komplement till den honung man lämnar kvar i kupan. Utfodringen ska då göras med ekologiskt producerad honung, ekologiskt producerad sockerlösning eller ekologiskt producerat socker.

Referens: 889/2008 art 19.3

6.10.3 Otillåtna ämnen och metoder

Genetiskt modifierade organismer, GMO eller produkter som framställts av eller med GMO är inte tillåtet i ekologisk produktion. Du får alltså inte ge vinterfoder producerat på genetiskt modifierad sockerråvara. Det är inte tillåtet att behandla ekologiskt foder med joniserande strålning.

Referens: 834/2007 art 4 a iii, 9 och 10,

6.10.4 Dokumentation av inköpta fodermedel

Tänk på att om du köper in socker för att bereda vinterfoder, måste du spara kvitton, följesedlar eller liknande som visar att du har använt ekologiskt socker. Du ska också skriva in vad du ger för foder m.m. i de register du för över din biodling, se 6.14.1.

Referens: 889/2008 art 66 och 78.2

6.10.5 Nödutfodring under dragsäsongen

Vid exceptionella väderförhållanden eller vid katastrofer som göra att bina inte kan samla nektar, pollen eller honungsdagg, så kan du få utfodra bina med egen eller inköpt ekologisk honung, ekologisk sockerlösning eller ekologiskt producerat socker.

Referens: 889/2008 art 47 d

Observera att du måste få tillstånd från Jordbruksverket innan du gör det. Får du tillstånd för att stödutfodra på grund av exceptionella väderförhållanden eller katastrofer, ska du dokumentera vad du gjort. Ditt certifieringsorgan ska kunna följa upp Jordbruksverkets beslut. Ansökningsblankett finns på Jordbruksverkets webbsida:

<http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr129a.html>

6.10.6 Förhindra sammanblandning av ekologiskt och konventionellt foder

Ekologiskt foder och konventionellt foder ska hållas separerade vid transport. När du tar emot ekologiskt foder från en specialiserad fodertillverkare, måste du kontrollera att fodret inte har bytts eller förväxlats mot konventionellt foder.

Du måste också lagra ekologiskt foder och ekologiska foderråvaror åtskilt i tid eller rum från konventionellt foder eller foderråvaror.

Referens: 889/2008 art 31.1, 32, 33 och 35.1

6.10.7 Märkning av inköpt foder

Inköpt foder ska vara försett med en märkning som innehåller:

- Säljarens namn och adress.
- En beskrivning av foderblandningen, försedd med en hänvisning till ekologisk produktion.
- Namn och kodnummer (eller bara kodnummer) på det certifieringsorgan som fodersäljaren är ansluten till.
- Eventuell identifikationsmärkning för själva foderpartiet.

Om fodret säljs i bulk ska motsvarande uppgifter finnas på ett följedokument.

Referens: 889/2008 art 31.1

6.10.8 Transport av foder

Vid transport av foder ska ekologiskt foder, foder från mark under omställning och konventionellt foder hållas effektivt fysiskt åtskilda. Transporteras fodret direkt mellan två certifierade ekologiska företag behöver inte transporten ske i förseglade behållare eller fordon. Du och den du köper fodret av ska spara dokumentation över leveranserna, så att certifieringsorganet kan följa upp dem.

Referens: 889/2008 art 31.2, 32 a och b

6.10.9 Rengöring av fordon och behållare

Om ett fordon eller en behållare har innehållit konventionella produkter ska behållaren rengöras med en effektiv metod före transport av ekologiska produkter. Rengöringen ska även dokumenteras.

Referens: 889/2008 art 32 b

6.11 Djurhälsa och veterinärbehandling

6.11.1 Förebyggande åtgärder

Som ekologisk biodlare ska du arbeta förebyggande för att hålla dina bin friska. Ekologiska djurs hälsa bevaras genom att man stimulerar och stärker djurens naturliga immunförsvar, att man väljer lämpliga raser och att man håller djuren på ett lämpligt sätt.

Referens: 834/2007 art 5 e

6.11.2 Förebyggande av sjukdomar

Du ska förebygga att sjukdomar uppstår genom att:

- Välja ett lämpligt djurmaterial (ras, stam eller linje).
- Ha en lämplig djurhållningspraxis.
- Ha lämpliga dragväxter med bra pollenkvalitet.
- Ge ett vinterfoder av hög kvalitet.

- Hålla en lämplig djurtäthet, d.v.s. inte ha för många bikupor per bigård.
- Håll bikupor, ramar och den utrustning du använder i din biodling rena.

Referens: 834/2007 art 14.1 e i

6.11.3 Rengöring och desinfektion

Du ska hålla utrymmen och den utrustning du använder i din biodling rena. Genom att rengöra och desinficera hindrar du att sjukdomsalstrande organismer sprids. Du får använda ånga eller öppen låga för att desinficera dina bikupor. Rengörings- och desinfektionsmedel som är tillåtna att använda och lagra på produktionsenheter i ekologisk produktion är angivna i bilaga 5.

Referens: 834/2007 art 14.1 f, 889/2008 art 25.2, 35.2 och bilaga VII

Det är även tillåtet att använda natriumhydroxid (kaustiksoda) som rengörings- och desinfektionsprodukt för ramar, bikupor och vaxkakor.

För att rengöra utrustning i slungrummet finns för närvarande inga specifika krav på vilka ämnen som får användas.

6.11.4 Bekämpning av skadegörare

Behöver du bekämpa skadegörare som kan förstöra ramar, bikupor eller vaxkakor, får du använda lämpliga produkter som är angivna i bilaga 2. Som förebyggande behandlingar får endast naturliga produkter som propolis, vax och vegetabiliska oljor användas inne i kupan. Behöver du använda råttgift ska giftet användas i fällor.

Av de ämnen som kan vara relevanta mot vaxmott är preparatet B401 samt svavel tillåtna i ekologisk produktion. Ättiksyra är tillåtet att använda inne i samhällena vid bekämpning av

varroakvalster och du får också använda det för att förebygga angrepp av vaxmott. Du får också skära ut drönaryngel/täckta drönarceller som ett led i bekämpningen av *Varroa destructor*.

Referens: 889/2008 art 13.5, 25.1, 25.3, 25.6 och bilaga II

6.12 Veterinärbehandling

6.12.1 Sjuka djur ska behandlas

Om ekologiska djur blir sjuka ska du omedelbart låta behandla djuren, så att de inte lider. Grundregeln är att du ska använda fytoterapiprodukter, homeopatiska produkter och spårelement och andra produkter i första hand, förutsatt att de alternativa preparaten är det lämpligaste alternativet. I annat fall får du använda veterinärmedicinska läkemedel, föreskrivna av veterinär.

Referens: 834/2007 art 14.1 e ii

För närvarande finns det inga tillåtna läkemedel i Sverige som måste föreskrivas av veterinär. Både Apistan och Apiguard är receptfria. Apistan får dock inte användas i ekologisk biodling.

6.12.2 Behandling och åtgärder

Om ett bisamhälle trots förebyggande arbete blir sjukt eller angripet av skadegörare ska du snarast vidta lämpliga åtgärder. Det kan t.ex. innebära behandling så snart diagnos är ställd, eller placering av samhället i isoleringsbigårdar.

Referens: 889/2008 art 25.4, SJVFS 1992:38

Bisjukdomslagstiftningen begränsar dina möjligheter att flytta sjuka eller infekterade bisamhällen och du bör alltid behandla eller oskadliggöra samhällena på plats. Kontakta en bitillsynsman om du misstänker att dina bin är sjuka.

6.12.3 Bekämpning av Varroa

Naturliga medel

För att bekämpa *Varroa destructor* får du använda myrsyra, mjölksyra, oxalsyra, ättiksyra, mentol, tymol, eukalyptol eller kamfer. Behandlade samhällen behöver inte genomgå ny omställningstid om du väljer dessa behandlingsformer. Du bör dokumentera behandlingarna i registret över din biskötsel (se 6.14.1).

Veterinärmedicinska läkemedel

Du får använda veterinärmedicinska läkemedel som är generellt tillåtna för biodling i Sverige. Du ska inte flytta sjuka eller infekterade bisamhällen och hela den bigård som kuporna är

placerade i betraktas som en isoleringsbigård. Efter behandlingen måste du ersätta allt vax i de behandlade samhällena med ekologiskt vax, eller låta bina bygga ut nytt vax. Behandlade samhällen ska genomgå ett års omställningstid innan biodlingsprodukter från dem får säljas som ekologiska.

Du får lagra veterinärmedicinska läkemedel förutsatt att läkemedlen har ordinerats av en veterinär i samband med behandling eller rekommenderats av bitillsyningsman. Förvara läkemedlen så att ingen obehörig kommer åt dem. Skriv in att du har läkemedlet i registret över din biodling (se 6.14.1).

Referens: 889/2008 art 25.5-25.8

6.12.4 GMO i veterinärmedicinska läkemedel

Veterinärmedicinska läkemedel som framställts av eller med GMO får användas i ekologisk produktion.

Referens: 834/2007 art 4 a iii

6.13 Vingklippning

6.13.1 Vingklippning är inte tillåtet

Allt lidande, inklusive stympning, ska minimeras för ekologiska djur. Det är därför inte tillåtet att vingklippa bidrottningar.

Referens: 834/2007 art 14.1 b viii, 889/2008 art 18.3

6.14 Dokumentation

6.14.1 Register över bigårdar

Du ska föra register över din biskötsel. Registret ska ge en fullständig beskrivning av hur du sköter dina bin och ska innehålla följande uppgifter:

- Identifikation och placering

Du ska dokumentera hur dina bisamhällen kan identifieras och uppgifter om placering av bikupor och bigårdar. Notera också flytt av samhällen i registret.

- Foder och utfodring

Du ska ange vilken dag du utfodrar, vilka bikupor du gett foder och vilken typ och vilken mängd foder du gett.

- Veterinärmedicinska läkemedel

Du ska notera när du använder veterinärmedicinska läkemedel, vilken typ av produkt samhället har behandlats med (även uppgift om verksamt farmakologiskt ämne), diagnos, dosering, hur produkten givits, behandlingstid och karenstid. Du bör även dokumentera användning av oljor eller syror och när du skär ut drönarvax.

- Skörd och lagring

Registrera skörd, förädling och lagring av biodlingsprodukter. Det ska framgå vad du gör så att certifieringsorganet kan se att du skött detta på ett lämpligt sätt. Du ska notera bortflyttning av skattlådor och skattning av honung i bigårdens register. Skriv gärna upp vilken eller vilka skattningsmetoder du använt, till exempel bitömmare, biborste. Registrera varje fyllt större kärl (batch) med en batch-kod. Notera hur många kilo som förädlas, och kanske smaksätts, vid varje tillfälle.

Referens: 889/2008 art 78.2-6

6.15 Kunskapskrav

6.15.1 Kunskaper om djurskydd och djurhälsa

Du som har ekologisk biodling ska ha nödvändiga bas- och yrkeskunskaper när det gäller djurskydd och djurhälsa. Den som är godkänd biodlare uppfyller dessa kunskapskrav.

Referens: 834/2007 art 14.1 b i

Kunskapskravet kan till exempel innebära relevant yrkeskunskap inom biodling som motsvarar grundutbildning vid lantbruksskola, naturbruksgymnasium eller YH-utbildning, eller mer än ett års arbetslivserfarenhet av biodling. Personer som har mindre än ett års arbetslivserfarenhet, men som har deltagit i relevanta kompetensutvecklingsåtgärder eller arbetar i nära samarbete med en erfaren kollega kan också anses uppfylla kraven.

7 Förädling av livsmedel

7.1 Specifika principer

Utöver de generella principerna för ekologisk produktion ska ekologisk livsmedelsförädling grunda sig på följande specifika principer.

- Ekologiska produkter ska tillverkas av ekologiska råvaror när sådana finns. I vissa fall får konventionella ingredienser användas.
- Ett mindre antal tillsatser och processhjälpmedel är tillåtna och endast naturliga aromer får användas. Dessa får användas, men i minimal utsträckning och endast om det rör sig om grundläggande tekniska behov eller för särskilda näringsändamål.
- Ämnen och bearbetningsmetoder som skulle kunna vara vilseledande, vad gäller dess kvalitet eller egenskap får inte användas.
- Livsmedel ska förädlas med omsorg och i första hand genom användning av biologiska, mekaniska och fysikaliska metoder.

Referens: 834/2007 art 6

7.1.1 Ekologiska råvaror av jordbruksursprung ska användas

Du ska alltid använda ekologiska ingredienser av jordbruksursprung om sådana finns på marknaden.

Referens: 834/2007 art 6

Du får t.ex. inte använda konventionella kryddor bara för att de utgör en liten andel av produkten om det finns ekologiska kryddor av motsvarande kvalitet. Läs mer om när konventionella ingredienser får användas i avsnitt 7.4.

7.1.2 Särhållning i tid eller rum

Beredning av bearbetade ekologiska livsmedel ska hållas åtskild i tid eller rum från motsvarande konventionella livsmedel. Du måste försäkra dig om att det inte finns någon risk för sammanblandning eller kontakt med konventionella livsmedel. Särhållning ska ske i alla led från primärproduktion av en ekologisk produkt till lagring, bearbetning, transport, försäljning eller tillhandahållande till slutkonsumenten. Det gäller vid import, export och eventuell underleverantörsverksamhet.

Referens: 834/2007 art 19.1

Om du enbart arbetar med ekologisk produktion i ett företag eller på en produktionslinje har du en åtskillnad i rum, d.v.s. ingen konventionell produktion sker inom företaget. Men i många livsmedelsföretag produceras både konventionella och ekologiska produkter på samma linje. Då måste det finnas en tidsskillnad mellan hantering av de ekologiska och konventionella produkterna. Ett vanligt sätt är att den ekologiska produktionen sker först på dagen i en rengjord linje och därefter sker den konventionella produktionen. Det är detta som kallas åtskillnad i tid. Du bör skriva rutiner om att rengöring ska göras innan den ekologiska produktionen startas.

7.1.3 Särhållning genom förträngning med ekologisk råvara

Rengöring kan ske genom förträngning med ekologisk råvara. Tillämpar du denna rutin ska du ange hur stor mängd ekologisk produkt som används för att rengöra anläggningen. Den mängden får inte säljas som ekologisk utan den får märkas som konventionell eller kasseras. **Referens:** 834/2007 art 19 1, 889/2008 art 26 5.

Rengöring genom förträngning innebär att de rester av konventionell produkt som finns i en utrustning från den tidigare produktionen "tvättas bort" genom att den första delen av den ekologiska produktionen får föra med sig den konventionella resten. Till exempel kan en transportskrub som är svår att ta isär och rengöra, istället rengöras med en viss mängd ekologisk produkt (det kan vara socker eller pasta osv beroende på vilken produktion det är frågan om). Hur mycket som behövs kan ofta bedömas genom att liknande produkt men där en synlig eller analyserbar skillnad finns, provas i anläggningen.

7.1.4 Dokumenterad rengöring

Du ska kontrollera att rengöringen är tillräckligt bra och dokumentera rengöringen. **Referens:** 834/2007 art 19, 889/2008 art 26 4 b

Vad som är tillräckligt bra är inte definierat i förordningarna för ekologisk produktion. Observera att du inte kan hänvisa till analysresultat som visar på frånvaro av bekämpningsmedelsrester eller motsvarande för att få en viss inblandning accepterad, om inblandningen kan undvikas med bättre rengöring.

7.1.5 Förebyggande åtgärder för särhållning

Det är viktigt att planera vilka förebyggande åtgärder och vilken rengöring som ska göras för att minska risken för att den ekologiska produktionen kontamineras av otillåtna ämnen eller substanser. Detta gäller hela för hela produktionskedjan inklusive de lagringsutrymmen som används. De förebyggande åtgärderna ska presenteras vid första kontrollbesöket och sedan följas upp.

Referens: 889/2008 art 63 c

7.1.6 Blanda inte en ekologisk råvara med motsvarande konventionell råvara

Eftersom du alltid ska använda ekologiska råvaror och särhållning ska ske så får du inte blanda in konventionell råvara av samma slag i produkten.

Referens: 834/2007 art 19.2 d

Observera att det alltså inte är tillåtet att dryga ut ett recept med en konventionell andel även om man ligger över 95 procent andel ekologiskt. Exempelvis får en bagare inte använda konventionellt mjöl om samma råvara finns som ekologisk. Det går inte heller att senare i brödframställningen använda konventionellt mjöl som doftmjöl som sprids över de färdiga degarna. Regeln gäller även för jäst.

7.1.7 Bestrålning

Ingredienser i ekologiska produkter får inte vara bestrålade. Om du använder konventionella kryddor måste du ha dokumentation som visar att de inte är bestrålade eftersom det är tillåtet med bestrålning av kryddor inom EU. Kontrollinstrument där röntgenstrålar används är dock tillåtna om stråldosen inte överstiger 0,5 Gy och energinivån inte överstiger 10 MeV. Övriga undantag enligt direktiv 1999/2/EG artikel 1.2.a) är också tillåtna.

Referens: 834/2007 art 10, direktiv 1999/2 EG.

7.1.8 Ultraviolettt ljus

Ultraviolettt ljus kan räknas som joniserande strålning, beroende på vilken våglängd och frekvens det är frågan om. Du måste därför veta om dina ljuskällor ger en våglängd på 100 nanometer eller mindre eller har en frekvens på 3×10^{15} Hertz eller mer då det räknas som joniserande strålning och därför inte får användas i ekologisk produktion.

Referens: Rådets direktiv 96/29/Euratom av den 13 maj 1996 om fastställande av grundläggande säkerhetsnormer för skydd av arbetstagarnas och allmänhetens hälsa mot de faror som uppstår till följd av joniserande strålning (2) och med de begränsningar som anges i art 1.2 i direktiv 1999/2/EG av den 22 februari 1999 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar om livsmedel och livsmedels ingredienser som behandlats med joniserande strålning (3)

7.1.9 Produktion av ekologisk jäst

Jäst kan framställas ekologiskt och ska beräknas som ingrediens av jordbruksursprung. Vid produktion av ekologisk jäst får du endast använda ekologiskt producerade substrat. Övriga bearbetningshjälpmedel ska finnas upptagna i bilaga 8.

Referens: 834/2007 art 20.1, 889/2008 art 27.2 c

I framtiden kan mer detaljerade produktionsregler komma att utvecklas.

7.2 GMO

7.2.1 GMO – produkter med genteknikmärkningsplikt

Ingredienser i ekologiska livsmedel får inte vara framställda från genetiskt modifierade organismer, GMO. Detta gäller alla vegetabiliska jordbruksråvaror till livsmedel och foder. Om ingredienser är tillverkade av GMO ska det finnas en märkning ”framställd från genmodifierad organism” eller liknande. Finns det ingen märkning räcker det som dokumentation att ingrediensen är GMO-fri. För mjölk, ägg o.s.v. finns inget sådant genteknikmärkningskrav ifall djuret fått GMO-foder, men i normalfallet ska du använda ekologiska råvaror och då har du inga ytterligare krav på dig.

Den ekologiska lagstiftningen hänvisar till generell GMO-lagstiftning vilket innebär att lagstiftningens toleransgräns för oavsiktlig eller tekniskt oundviklig inblandning på 0,9 procent GM- ingrediens även gäller för ekologiska produkter.

Du behöver inte ha mera underlag såvida du inte har fått annan information som anger att märkningen av produkterna i fråga inte överensstämmer med genteknikförordningarna.

Referens: 834/2007 art 9.1 och 9.2, Direktiv 2001/18/EG och Förordning (EG) nr 1830/2003 om märkning av GMO

7.2.2 GMO – produkter utan genteknikmärkningsplikt

För ingredienser som saknar genteknikmärkningsplikt enligt direktiv 2001/18/EG, som tillsatser, enzymer, vitaminer och produkter från djur som utfordrats med GMO-foder (till exempel gelatin), gäller att de kan användas om du har produktblad eller annat intyg att de inte framställts med GMO.

För produkter som inte är livsmedel eller foder, till exempel processhjälpmedel ska du kräva att säljaren bekräftar att produkterna inte har framställts av eller med GMO, ifall risk för det finns. Ett exempel på säljdeklaration finns i bilaga XIII i förordning 889/2008.

Referens: 834/2007 art 9.3, 889/2008 art 69 och bilaga XIII

7.3 Tillsatser, processhjälpmedel och aromer

7.3.1 Tillåtna livsmedelstillsatser

De livsmedelstillsatser som du får använda i ekologiska livsmedel finns angivna i bilaga 6. I bilagan står om tillsatsen får användas i animaliska eller vegetabiliska livsmedel.

Referens: 834/2007 art 23.4a ii, 889/2008 bilaga VIII, bilaga II till 1333/2008 som finns i 1129/2011

En tillsats som är tillåten i en vegetabilisk ingrediens, till exempel en sylt, är tillåten att använda i ett sammansatt livsmedel, även om det består av i huvudsak animalisk råvara, till exempel en yoghurt. Kom dock ihåg att de tillsatser du använder endast får användas i de mängder som tillsatslagstiftningen tillåter.

7.3.2 Bärare och lösningsmedel i tillsatser

Bärare och lösningsmedel som är tillåtna i tillsatserna behöver inte vara ekologiska. Bärare är till exempel stärkelse som finns med i tillsatspreparatet.

Referens: 889/2008 art 27 och bilaga VIII, avsnitt A

7.3.3 Överförda tillsatser

Otillåtna tillsatser som har en teknologisk funktion i slutprodukten får inte tillföras livsmedlet via andra produkter.

Referens: 1333/2008 art 18

Till exempel får inte otillåtna färgämnen finnas i naturliga arompreparat om syftet är att färga slutprodukten. Kontrollera därför produktblad för aromer och andra preparat så att inte det finns ingredienser uppräknade där som inte är tillåtna.

7.3.4 Tillsatser får inte framställas av GMO

En tillsats där det framgår att preparatet framställts med GMO får du inte använda.

Referens: 834/2007 art 4 a

Du behöver endast ha intyg om GMO-frihet för de tillsatser som kan ha tillverkats med hjälp av GMO. Exempel på detta är sojalecitin (E322), citronsyra (E330), askorbinsyra (E300) och xantangummi (E415). I de fall tillsatsen innehåller lösningsmedel eller stärkelse framställt från råvaror som kan framställas från GMO ska du också fråga efter intyg om att GMO inte varit råvara. Det kan till exempel vara stärkelse eller etanol som kan tillverkas av majs.

7.3.5 Inga dispenser och undantag för tillsatser

Det finns inga möjligheter för att du ska kunna få dispens för att använda tillsatser som inte står i bilagan utan det krävs ett beslut av EU-kommissionen för att ändra listan över vilka tillsatser som du kan använda.

Däremot kan kommissionen fatta särskilda beslut om undantag rörande livsmedelstillsatser på grund av särskild nationell lagstiftning eller på grund av förekomst av råvaror framställda av genmodifierade organismer (GMO). Några sådana beslut har ännu inte tagits.

Referens: 834/2007 art 22.2 g och h

7.3.6 Nitrit och svaveldioxid

För att natriumnitrit (E250) och kaliumnitrat (E252) i animaliska livsmedel och svaveldioxid (E220) och kaliumpyrosulfit (E224) i fruktviner (dvs viner som inte är framställda från vindruva), cider, päroncider och mjöd ska få användas i ekologiska produkter, gäller mängdbegränsningar som framgår i bilaga 6.

Referens: 834/2007, art 19. 2, 889/2008 art 27.3

7.3.7 Processhjälpmedel

De processhjälpmedel som är tillåtna (och andra produkter som får användas i ekologisk produktion) hittar du i bilaga 7. Där framgår också de särskilda villkor för användningen av de olika processhjälpmedlen. Förutom de processhjälpmedel som finns i bilaga 7, är preparat av mikroorganismer och enzymer, som normalt används vid bearbetning av livsmedel, tillåtna att använda. Enzymerna invertas, E 1103, och lyzosym E 1105, kan även användas som livsmedelstillsatser, men är då inte tillåtna i ekologisk produktion. Invertas och lyzosym tillåts endast som processhjälpmedel.

Referens: 889/2008 bilaga VIII, avsnitt B, 1333/2008 art 3

Ett processhjälpmedel är ett ämne som används i produktionen men som inte i sig konsumeras som en ingrediens i livsmedlet. Hela definitionen finns i artikel 3 i 1333/2008.

7.3.8 Utgå

7.3.9 Etylen

Etylen får användas för eftermognad av banan, kiwi och kaki.

Referens: 889/2008 bilaga II punkt 6

7.3.10 Aromämnen, återskapad rök

Med ”smakämnen”, som ibland används i förordningstexten, avses aromämnen. Du får använda naturliga aromämnen och naturliga arompreparat i ekologiska produkter. Då ska det i produktbladet framgå att de är naturliga, enligt definitionen i 1334/2008.

Rökaromer är inte tillåtna att använda. Du får inte heller att använda återskapad rök eftersom de innehåller rökaromer. Rökkondensat definieras även i förordning 2065/2003 som renad vattenbaserad del av kondenserad rök och räknas därför som ”rökaromer”.

Referens: 834/2007 art 19.2 b, 889/2008 art 27.1 c och bilaga IX, 1334/2008 art 3.2 f och 16, 2065/2003 art 3.1

7.3.11 Färgämnen för märkning av kött och äggskal

Färgämnen tillåtna för livsmedel får användas för märkning av kött och äggskal.

Livsmedelsverket kan ge tillstånd för dekorationsmålning av ägg vid vissa tidpunkter på året, men denna möjlighet har ännu inte utnyttjats i Sverige.

Referens: 889/2008 art 27.1 d och 27.4, 1129/2011 bilaga II

7.3.12 Mineraler (inklusive spårämnen), vitaminer, aminosyror och mikronäringsämnen

Mineraler, inklusive spårämnen, vitaminer, aminosyror och mikronäringsämnen får tillsättas i ekologiska livsmedel om något av alternativen nedan uppfylls:

- det krävs för det aktuella livsmedlet enligt särskild lagstiftning,

det krävs för modersmjölksersättning, tillskottsning, beredda spannmålsbaserade livsmedel och barnmat för spädbarn och småbarn. *Se förordning (EU) nr 609/2013, direktiv 2006/141/EG och direktiv 2006/125/EG.*

Referens: 889/2008 art 27.1 f, Förordning (EU) 2018/1584, art. 1.3, förordning (EU) nr 609/2013, LIVSFS 2018:5 direktiv 2006/141/EG och direktiv 2006/125/EG.

7.4 Konventionella ingredienser

7.4.1 Konventionella ingredienser

Grundregeln är att för produkter som betecknas ekologiska måste du använda ekologiska råvaror om det finns att tillgå och du får inte blanda ekologiska råvaror med konventionella råvaror av samma slag.

Några konventionella ingredienser kan dock få ingå i ekologiska produkter:

- Vatten.
- Salt (med natriumklorid eller kaliumklorid som huvudbeståndsdel), Klumpförebyggande medel är tillåtet.
- Konventionella ingredienser som har jordbruksursprung men inte kan framställas ekologiskt, till exempel vilt och vildfångad fisk.
- Konventionella ingredienser av jordbruksursprung som räknas upp i bilaga 10 (se 7.4.1.1).
- Tillfälligt tillåtna konventionella ingredienser (se 7.4.2).

Referens: 834/2007 art 19.2 c och d, 889/2008 art 27.1 e, 28 och bilaga IX

Observera att produkten måste uppfylla märkningsreglerna för ekologiska produkter.

7.4.1.1 Konventionella ingredienser av jordbruksursprung i bilaga 10

De konventionella ingredienser som finns angivna i bilaga 10 får användas vid bearbetning av ekologiska livsmedel.

Referens: 889/2008 art 28 och bilaga IX

Observera dock att avsnitt 2.1 i bilagan som rör vegetabiliska fetter och oljor istället räknar upp de råvaror som måste vara av ekologisk kvalitet. Där framgår också att om du använder en konventionell olja får den inte vara kemiskt bearbetad, till exempel härdade fetter.

I bilagan anges att djurtarmar får användas, t.ex. som fjälster/korvskinn. Om korvskinn är ätbart räknas det som en konventionell ingrediens. Korvskinn som inte ska ätas ska däremot

inte räknas som en ingrediens.

7.4.2 Tillfälligt tillåtna konventionella ingredienser

För andra än de konventionella ingredienser av jordbruksursprung som finns i bilaga 10 krävs ett särskilt tillstånd som ges av Livsmedelsverket. Det beslut du får är tidsbegränsat och måste uppdateras enligt de tidsintervall som beslutet anger. Livsmedelsverket får förlänga tillståndet med ett år i taget och högst tre gånger, vilket ger en period på maximalt 4 år.

Referens: 834/2007 art 19.2 c, 889/2008 art 29

Ansökningsblankett finns på Livsmedelsverkets webbsida:

<https://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/blanketter/ekologiska-livsmedel>. Här finns också länkar till de hemsidor som kan vara till hjälp för att söka efter en eventuell leverantör av en ekologisk motsvarighet till den råvara du behöver. Kom ihåg att du måste göra en grundlig sökning i hela världen efter en ekologisk ingrediens. Observera att efter att tillståndet upphör, upphör också möjligheten att använda ingrediensen även om du under perioden inte kunnat hitta något alternativ.

Använder du en konventionell ingrediens utan att ha ett giltigt beslut när sådant krävs, får inte produkten betecknas som ekologisk även om du veckan innan hade tillstånd att sälja den som sådan.

7.5 Beräkning av andel ekologiskt i produkten

7.5.1 Vatten och salt

Ekologiska råvaror av jordbruksursprung ska användas när sådana finns att tillgå (se 7.1.1). För att en produkt ska få kallas ekologisk i beteckningen måste den huvudsakligen (mer än 50 procent) framställas av ingredienser av jordbruksursprung och minst 95 viktprocent av dessa måste vara ekologiska. Vid beräkningen av andelen ekologiskt i produkten ska du inte ta med tillsats av vatten och salt (som har natriumklorid eller kaliumklorid som huvudbeståndsdel). Rekonstitueringsvatten får räknas in i vikten av en ekologisk ingrediens.

Om bryggt kaffe eller te ingår som en ingrediens ska vattnet räknas bort, och endast den torra mängden kaffe, respektive te räknas in.

Referens: 834/2007 art 23.4 a

Som exempel kan ekologiskt mjölkpulver vid beräkningen räknas som vikten med den tillsatta mängd vatten som krävs för att det ska motsvara mjölk. Du får inte räkna in mer vatten som

ekologiskt än vad som åtgår för att späda ut mjölkpulvret till normal mjölk. Tillsätter du mer vatten ska det anges som vatten och inte räknas in. Beräkningen görs på receptet innan produktionen. Alla beräkningar görs på receptet, det är inte mängder i slutprodukt som avses.

Exempel: sockerkaka med pomerans och apelsinjuice, i gram.

Ekologiskt vetemjöl	250	
Ekologiskt socker	240	
Ekologiskt smör	200	
Ekologiska ägg	160	
Ekologiskt apelsinjuicekoncentrat	25	
Vatten	..75	Totalvikt ekologiskt 950 g
Konventionell pomerans	..50	Totalvikt ingr av jordbruksursp 1000 g
Bakpulver (E341(i) och E 500)	20	Totalvikt 1020 g

Eftersom vattnet i detta exempel får räknas som om man satt till 100 g ekologisk apelsinjuice så blir den totala vikten som får räknas som ekologisk 950 gram och andelen ekologiskt därmed 95 procent.

Kontrollera på produktblad att inte tillsatsen eller aromen, i det här fallet den konventionella pomeransen, består av andra komponenter som inte är tillåtna. En naturlig arom kan visa sig även innehålla ett icke tillåtet färgämne (se 7.3.2).

Notera att i vissa privata regelverk som KRAVs regler ska även vikten av bakpulvret räknas med i receptet men enligt EU:s lagstiftning för ekologisk produktion är det enbart ingredienser av jordbruksursprung som ska räknas.

7.5.2 Aromer och tillsatser

Du ska endast räkna på ingredienser av jordbruksursprung vid beräkning av andelen ekologiskt i produkten. De tillsatser som räknas ha jordbruksursprung är de som försetts med en asterisk (*) i bilaga 6. Naturliga aromer och alla tillsatser utan en asterisk anses alltså inte ha jordbruksursprung.

Referens: 889/2008 bilaga VIII avsnitt A

Håll alltså reda på vilka ingredienser det är som anses ha eller inte har jordbruksursprung. Exempelvis ska lecitin (E 322) och pektin E440 (i) räknas med bland ingredienser med jordbruksursprung. Övriga tillsatser utmärkta med () är E 160b, E306, E392, E410, E412, och E414.*

7.5.3 Mikroorganismer, jäst med mera

Andra ingredienser som inte ska tas med i beräkningen av andelen ekologiskt i produkten är

tillåtna mikroorganismer och enzymer, färgämnen för märkning av kött och ägg och mineraler eller vitaminer. För reglering av dessa ingredienser, se vidare 7.3.8 – 7.3.12.

Observera att jäst inte är en ingrediens av jordbruksursprung men ska beräknas som en ingrediens av jordbruksursprung. Det är frivilligt att använda ekologisk jäst men används icke-ekologisk jäst ska den räknas in bland de 5 % ingredienser som kan vara av icke-ekologiskt ursprung.

Referens: 834/2007 art 19.2 och 23.4 a i och ii, 889/2008 art 27.1b och 27.2 c

7.6 Vin

7.6.1 Framställning av vin

Vin ska framställas av ekologiska råvaror. De produkter och ämnen som får användas vid framställning av ekologiskt vin finns angivna i bilaga 9.

Referens: 834/2007 art 19.2 a och b, 889/2008 art 29 b och c och bilaga VIII a

7.6.2 Metoder för att framställa vin

7.6.2.1 Oenologiska metoder, processer och behandlingar du får använda vid vinframställning:

- Värmebehandling där temperaturen inte överstiger 70 °C (606/2009, punkt 2 i bilaga I A).
- Centrifugering och filtrering med eller utan inert filtermaterial där porernas storlek inte understiger 0,2 mikrometer (606/2009, punkt 3 i bilaga I A).

7.6.2.2 Oenologiska metoder, processer och behandlingar du inte får använda vid vinframställning:

- Partiell koncentrerings genom kylning (1234/2007, B.1 c i bilaga XVa).
- Avlägsnande av svaveldioxid genom fysikaliska processer (606/2009, punkt 8 i bilaga I A).
- Elektrodialysbehandling för att säkerställa vinets vinsyresterabilisering (606/2009, punkt 36 i bilaga I A).
- Partiell dealkoholisering av viner (606/2009, punkt 40 i bilaga I A).
- Behandling med katjonbytare för att säkerställa stabilisering av vinsyra i vinet (606/2009, punkt 43 i bilaga I A).

Följande oenologiska metoder, processer och behandlingar för vinframställning ska ses över av EU-kommissionen i syfte att fas ut eller begränsa dem ytterligare. Eftersom det saknas lämpliga alternativ, har tidsfristen för detta arbete förlängts till 1 augusti 2018:

- Värmebehandling (606/2009, punkt 2 i bilaga I A).
- Användning av jonbytarhartser (606/2009, punkt 20 i bilaga I A).
- Omvänd osmos (1234/2007, B.1 b i bilaga XVa).

Referens: 889/2008 art 29d

7.6.3 Svaveldioxidanvändning vid exceptionella klimatförhållanden

Om druvorna får allvarliga sjukdomsangrepp på grund av exceptionella väderförhållanden så kan du använda mer svaveldioxid än föregående år för att få en jämförbar kvalitet på vinet. Du får använda svaveldioxid inom de gränsvärden som fastställts i 606/2009 bilaga I B efter att Livsmedelsverket har gett sitt godkännande. Skälen för användning av svaveldioxid ska dokumenteras, så att du kan visa att du har rätt att använda substansen.

Referens: 889/2008 art 47 e

8 Förädling av foder

8.1 Specifika principer

Utöver de generella principerna för ekologisk produktion ska förädling av foder grunda sig på följande specifika principer:

- Ekologiskt foder ska framställas av ekologiska foderråvaror utom när det inte finns ekologiska råvaror tillgängliga på marknaden.
- Fodertillsatser och processtekniska hjälpmedel ska användas så lite som möjligt och endast då det rör sig om ett grundläggande tekniskt eller avelstekniskt behov, eller för särskilda näringsändamål.
- Ämnen och bearbetningsmetoder som skulle kunna vara vilseledande, vad gäller dess kvalitet eller egenskap, eller som återställer egenskaper som gått förlorade får inte användas.
- Foder ska bearbetas med omsorg, i huvudsak genom användning av biologiska, mekaniska och fysikaliska metoder.

Referens: 834/2007 art 7

8.2 Foder till lantbrukets husdjur

8.2.1 Särhållning i tid och rum

Motsvarande tillvägagångssätt som beskrivs för särhållning av ekologiska och konventionella livsmedel i alla led gäller även vid förädling av foder. Läs om detta i avsnitt 7.1.2 - 7.1.6.

Referens: 834/2007 art 18.1

8.2.2 Foder från produktion i omställning

Ekologiska foderråvaror eller foderråvaror från produktion under omställning får inte ingå i den ekologiska foderprodukten tillsammans med likadana konventionella foderråvaror.

Referens: 834/2007 art 18.2

8.2.3 Förbud mot bearbetning med kemiskt syntetiserade lösningsmedel

Foderråvaror får inte ha bearbetats med kemiskt syntetiserade lösningsmedel.

Referens: 834/2007 art 18.3

8.2.4 Bestrålning

Motsvarande regler för bestrålning som beskrivs i avsnittet om förädling av livsmedel (se 7.1.7-7.1.8) gäller även vid förädling av foder.

Referens: 834/2007 art 10

8.2.5 Förbud mot användning av GMO

Motsvarande förbud för användning av GMO som beskrivs i avsnittet om förädling av livsmedel (se 7.2) gäller också för fodertillverkning.

Referens: 834/2007 art 9.1 och 9.2, Direktiv 2001/18/EG och Förordning (EG) nr 1830/2003 om märkning av

8.2.6 Förbud mot tillväxtbefrämjande medel

Det är förbjudet att använda tillväxtfrämjande medel och syntetiska aminosyror.

Referens: 834/2007 art 14.1 d och v

8.2.7 Konventionella råvaror som får användas i foder

De konventionella råvaror du får använda i foder finns angivna i bilaga 3. Läs mer om vilka regler som gäller i avsnitt 5.10.4.

Referens: 889/2008 art 22 a-e

8.2.8 Tillsatser som får användas i foder

Bilaga 4 anger vilka fodertillsatser som du får använda i foder till ekologiska djur.

Referens: 889/2008 art 22 f-g

8.3 Foder till sällskapsdjur

8.3.1 Regler för foder till sällskapsdjur

Det finns ännu inte någon EU-lagstiftning för ekologiskt foder till sällskapsdjur och därför kan medlemsstaterna tills det finns en sådan lagstiftning följa nationella och privata regelverk. Jordbruksverket har beslutat om regler för foder till sällskapsdjur. Fodret får kallas ekologiskt men inte märkas med EU-logon.

Foder avsett för sällskapsdjur får kallas ekologiskt om:

1. Råvarorna antingen:
 - a. är jordbruksråvaror som är ekologiskt certifierade,
 - b. kommer från hägnat vilt som har utfodrats med ekologiskt foder,
 - c. kommer från fiskeri- och vattenbruksverksamheter som arbetar enligt målen för EU:s fiskeripolitik enligt artikel 2 i Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) nr 1380/2013 eller
 - d. finns uppräknade i bilaga 3 i dessa riktlinjer
2. Endast de tillsatser som anges i bilaga 4 används och tillsatserna är godkända att använda i foder till det aktuella djurslaget enligt förordning 1831/2003.

Fodret får innehålla en kombination av de råvaror som anges i punkt 1 förutsatt att andelen råvaror som kommer från fiskeri- och vattenbruksverksamheter specificerat i 1c inte överstiger 30 % av fodrets totala torrsubstansinnehåll.

Referens: 889/2008 art 95.5, bilaga V och bilaga VI, 2371/2002 art 3, SJVFS 2017:23

Om det finns särskilda skäl kan Jordbruksverket medge undantag från kraven. Du måste då skicka in en ansökan om detta till Jordbruksverket. Ansökningsblanketten hittar du på <http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/d37a.html>.

9 Import

9.1 Generella regler

Alla de produkter som omfattas av lagstiftningen för ekologisk produktion omfattas också av reglerna för import. Import av ekologiska produkter finns reglerade i ett antal olika EU-förordningar, bl. a Rådets förordning (EG) nr 834/2007, kommissionens förordning (EG) nr 1235/2008, med dess ändringsförordningar och kommissionens förordning (EG) 889/2008. Huvuddelen av alla detaljer finns i 1235/2008. Ändringar i förteckningarna görs som bilagor till förordningarna och ska göras tillgängliga för allmänheten genom publicering på Europeiska kommissionens hemsida: http://ec.europa.eu/index_sv.htm

Referens: 1235/2008 art 16.4 och 17

På *Eur-Lex* <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=sv>

kan du hitta en så kallad konsoliderad version av kommissionens förordning (EG) nr 1235/2008. I den är de flesta förordningarna sammanställda till ett dokument. En sådan konsoliderad version är lättare att orientera sig i än att läsa i alla andra förordningar.

Tänk på att de vanliga importreglerna också gäller för ekologiska produkter. Tänk också på att du som importerar ekologiska produkter måste vara ansluten till ett certifieringsorgan för ekologisk produktion. Var uppmärksam på att det sker många förändringar inom importområdet. Detta gäller särskilt vilka certifieringsorgan som är erkända, vilka produktgrupper och länder de får certifiera och hur länge de får finnas med i förteckningarna över erkända länder och certifieringsorgan. Även länkar som finns angivna i förteckningarna kan vara dåligt uppdaterade. Sök då aktuell information på Livsmedelsverkets, Tullverkets och Jordbruksverkets hemsidor:

www.livsmedelsverket.se

www.jordbruksverket.se

www.tullverket.se

9.1.1 Handel med produkter inom EU räknas inte som import

Handel med ekologiska produkter inom EU omfattas inte av några importregler, utan får säljas inom hela EU som ekologiska. Införandet av dessa produkter till Sverige brukar formellt kallas ”införsel”. Detta för att särskilja det från begreppet ”import” som avser handel med ekologiska produkter från tredjeländer, d.v.s. länder utanför EU.

När produkter från tredjeländer blivit förtullade i ett land inom EU/EES-området kan de sedan fritt säljas vidare.

9.1.2 System för import av ekologiska produkter

Från och med 1 juli 2014 upphörde importsystemet där Livsmedelsverket beviljar tillstånd för importörer att importera ekologiska livsmedel från länder utanför EU och släppa ut dessa på marknaden. Nu är det endast möjligt att importera ekologiska livsmedel antingen genom att landet är godkänd enligt bilaga III i förordning (EG) nr 1235/2008 eller att certifieringsorganet som har kontrollerat varorna utanför EU är godkända enligt bilaga IV i samma förordning.

Det första systemet för import av ekologiska produkter från länder utanför EU bygger på att EU-kommissionen gör en bedömning av reglerna för ekologisk produktion och deras respektive kontrollmyndigheter och certifieringsorgan i varje enskilt land (se 9.1.3). Det andra systemet bygger på att EU-kommissionen gör en bedömning av kontrollmyndigheter och certifieringsorgan med verksamhet i flera olika länder utanför EU. I bilaga IV i förordning (EG) nr 1235/2008 återfinns de godkända certifieringsorganen och kontrollmyndigheterna, och där framgår också vilka länder och vilka ekologiska produkter som omfattas (se 9.1.4.).

9.1.3 Erkända tredjeländer

Ett antal tredjeländers lagstiftning och system för certifiering är erkända av EU för att vara likvärdiga med EU:s förordningar för ekologisk produktion.

De länder som för närvarande är erkända är Argentina, Australien, Costa Rica, Indien, Israel, Japan, Kanada, Nya Zeeland, Sydkorea, Tunisien, USA och Chile. Ekologiska produkter från dessa länder kan importeras med stöd av detta. Från några av länderna är endast vissa produktkategorier godkända för import. För några av länderna är dessutom godkännandet tidsbegränsat. I bilaga III i kommissionens förordning (EG) nr 1235/2008 återfinns de godkända länderna, erkända certifieringsorgan och godkända produktkategorier. Där framgår också hur länge tredjelandet ska finnas med i förteckningen.

Det krävs ett särskilt kontrollintyg (COI) för att styrka att produktionen i landet utanför EU är likvärdig med produktionen av ekologiska produkter inom EU. (se 9.1.8.).

Referens: 834/2007 art 33.2, 1235/2008 art 7-9 och bilaga III

Var uppmärksam på att det kan ske förändringar i vilka certifieringsorgan som är erkända, vilka produktgrupper de får certifiera och hur länge de får finnas med i förteckningen.

9.1.4 Erkända certifieringsorgan

Ett antal kontrollmyndigheter och certifieringsorgan med verksamhet i flera olika länder utanför EU är erkända och behöriga för certifiering i enlighet med EU:s förordningar för ekologisk produktion. I bilaga IV i kommissionens förordning (EG) nr 1235/2008 (samt aktuella ändringsförordningar) återfinns de godkända certifieringsorganen och kontrollmyndigheterna. Där framgår också vilka länder och vilka ekologiska produkter som omfattas. De ändringsförordningar som är aktuella finns publicerade på Livsmedelsverkets webbplats.

Det krävs ett särskilt kontrollintyg (COI) för att styrka att produktionen i landet utanför EU är likvärdig med produktionen av ekologiska produkter inom EU. (se 9.1.8.).

Referens: 834/2007 art 33.3, 1235/2008 art 10-12 och bilaga IV

Var uppmärksam på att det kan ske förändringar i vilka certifieringsorgan som är erkända, vilka produktgrupper de får certifiera och hur länge de får finnas med i förteckningen.

9.1.5 Norge, Island, Schweiz och Liechtenstein

Norge, Island, Schweiz och Liechtenstein har slutit specifika handelsavtal med EU och därför krävs inte kontrollintyg, importtillstånd eller särskild dokumentverifiering vid handel med ekologiska varor mellan aktörer i Sverige och aktörer i dessa länder. Dessa länder räknas dock ur märkningsynpunkt som "Icke-EU" (se 10.1.9).

Referens: Tullverkets webbsida under fliken Innehåll A-Ö/Ekologiska produkter

9.1.6 Produktkategorier för import från erkända länder och certifieringsorgan

Följande produktkategorier är godkända för import från erkända tredjeländer och erkända certifieringsorgan. De flesta certifieringsorgan är erkända för en eller flera kategorier men det är få som är erkända för alla kategorier. Därför är det viktigt att du kontrollerar noggrant att det aktuella certifieringsorganet är listat för den produktkategori du vill importera. Detta gäller både när du importerar produkter som är certifierade i ett erkänt land och när det är ett enskilt certifieringsorgan som har ett erkännande för certifiering i ett land.

A: Obearbetade växtprodukter

B: Levande djur eller obearbetade animaliska produkter

C: Vattenbruksprodukter

D: Bearbetade jordbruksprodukter för livsmedelsändamål (*)

E: Bearbetade jordbruksprodukter som används som foder (*)

F: Utsäde och förökningsmaterial

(*) Alla ingredienser måste certifieras av ett erkänt certifieringsorgan eller en erkänd kontrollmyndighet i enlighet med artikel 33.3, eller produceras och certifieras inom ett erkänt tredjeland i enlighet med artikel 33.2 i förordning (EG) nr 834/2007, eller produceras och certifieras i unionen i enlighet med förordning (EG) nr 834/2007.

Referens: 1235/2008 art 10, bilaga IV

9.1.7 Koder för certifieringsorgan

Kontrollmyndigheter och certifieringsorgan verksamma i tredjeland tilldelas koder av EU-kommissionen (se 10.1.10). I bilaga III och IV i kommissionens förordning 1235/2008 framgår kontrollmyndigheternas och certifieringsorganens koder. Dessa framgår av en lista som finns på: http://ec.europa.eu/agriculture/ofis_public/

Referens: 1235/2008 bilaga III och IV

Observera att ett certifieringsorgan har en kod inom EU men vid slutförpackning i tredje land är det en annan kod som gäller.

Koder inom EU återfinns på:

http://ec.europa.eu/agriculture/ofis_public/pdf/EUCBLIST_report.pdf?uid=A2D6CAC6-C363-5D14-B05E9381CD56A23C

Koder för tredje land hittar du på:

http://ec.europa.eu/agriculture/ofis_public/pdf/CBListAnnexIV.pdf?uid=A2ACCEE6-E90E-1149-F38ABA1446CA5508

9.1.8 Kontrollintyg

Kontrollintyget (Certificate of Inspection, COI) ska finnas elektroniskt i Traces NT. (Intyget ska även följa med/finnas i original när en produkt kommer till EU. (Detta krav kan komma att ändras.)

Det är viktigt att alla uppgifter är korrekt angivna.

Kvantiteterna på intyget ska överensstämma med den mängd produkter som kommer i sändningen.

Intyget i original för **ekologiska livsmedel** skickar du till:

Göteborgs gränskontrollstation, Port 3, Skandiahammen, 418 34 Göteborg. Frågor kan mejlas till eko.granskontroll@slv.se.

Intyget i original för ekologiska produkter som **inte är livsmedel** (ex. foder och utsäde) skickar du till

Göteborgs gränskontrollstation, Port 3, Skandiahammen, 418 34 Göteborg. Frågor mejlas till Bip.Goteborg-Landvetter@jordbruksverket.se

eller till

Jordbruksverkets gränskontrollstation, c/o APHL, Box 98, 19045 Stockholm-Arlanda. Frågor mejlas till Bip.Stockholm-Arlanda@jordbruksverket.se

Livsmedelsverket respektive Jordbruksverket gör en dokumentationskontroll och signerar/stämplar kontrollintyget i ruta 20, vid import. Även första mottagare ska signera intyget, i ruta 21, för att det ska vara giltigt. Du ska även ange företagets organisations- eller EORI-nummer eller eventuellt tull-id samt till vilken adress originalen ska återsändas.

I de fall då produktens första mottagare finns i Sverige, men importören finns i ett annat EU-land, ska importören ta en kopia av kontrollintyget (märkt "kopia"). Originalintyget ska följa med produkten till Sverige och signeras av Livsmedelsverket eller Jordbruksverket (som beskrivet ovan).

För ytterligare beskrivning av förfarandet, se kommissionens förordning 1235/2008. Där

hittar du blanketter för kontrollintyget och förklarande fotnoter i bilaga V och myndigheternas information.

Referens: 1235/2008 art 13 och bilaga V

För mer information kontakta Livsmedelsverket eller Jordbruksverket.

10 Märkning av ekologiska produkter

EU:s lagstiftning för ekologisk produktion har märkningsregler som tar upp hur ordet ”ekologiskt” får användas i beteckning och i ingrediensförteckning. Det står också hur EU:s logo för ekologisk produktion får användas, hur certifieringsorgan ska anges med kod och hur ursprung på ingående jordbruksprodukter ska framgå.

10.1 Generella regler

Produkter som märks eller marknadsförs på så sätt att en köpare får uppfattningen att produkten har framställts i enlighet med reglerna för ekologisk produktion, ska vara försedda med termer som hänvisar till ekologisk produktionsmetod. I synnerhet får ord som syftar på ekologiskt på något EU-språk, eller förkortningar av dessa, som till exempel ”bio” och ”eko”, enskilt eller i kombination, användas.

Referens: 834/2007 art 23

Du kan alltså inte hävda att du med ”eko-honung” avser ”ekonomisk honung”. Vissa undantag finns för företag som har märkesskyddat namn med ”eko” innan förordningen för ekologisk produktion var möjlig att tillämpa.

10.1.1 När det är obligatoriskt med EU:s logo för ekologisk produktion

Det är obligatoriskt att använda EU:s logo för ekologisk produktion på alla färdigförpackade ekologiska livsmedel som är producerade inom EU. Med det avses förpackningar som riktar till konsument. Även för levande eller obearbetade jordbruksprodukter som är färdigförpackade, t.ex. förpackade musslor, är det obligatoriskt med EU-logon.

Logotypen för ekologisk produktion inom EU. Logotypen kallas ofta EU-logon när det är självklart av sammanhanget att det är ekologisk produktion som avses, eller EU-lövet.

Referens: 834/2007 art 24 och 25, 889/2008 art 57 och bilaga XI

Du kan ladda ner EU-logon på Kommissionens webbplats. Reglerna tydliggörs även i riktlinjer som Kommissionen publicerat.

http://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/logo_sv

På Kommissionens webbplats finns också en ”verktygslåda” med olika typer av marknadsföringsmaterial, slogans, broschyrer, bilder m.m.

http://ec.europa.eu/agriculture/organic/toolbox/marketing-material_sv#webbanners

Observera att de obligatoriska uppgifterna för märkning som gäller för alla livsmedel ska finnas med. Uppgifterna om ekologisk produktion ska framgå åtskilt från övriga uppgifter och i en stil som inte framträder tydligare än de andra uppgifterna. Läs mer på Livsmedelsverkets hemsida om produktion av livsmedel, kontroll och märkning av ekologisk mat:

<http://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/produktion-av-livsmedel/kontroll-och-markning-av-ekologisk-mat/>

10.1.2 EU-logons placering och storlek

Märkningsuppgifterna ska vara lätta att läsa och de ska inte kunna avlägsnas. EU-logon ska vara väl synligt och placeras på ett framträdande ställe, där konsumenten kan förvänta sig att hitta märkningsuppgifter. EU-logon kan placeras där ingrediensförteckningen är så länge den är väl synlig. Minimimåttet för logon är 13,5 mm bredd och 9 mm hög. För små förpackningar, där största yta är mindre än 50 cm², får du använda en logo som är minst 6 mm hög.

Referens: 834/2007 art 24.1 och 24.2, 889/2008 art 57 och bilaga XI

I vissa fall består förpackningar av innerförpackningar och yttre delar. EU-logon ska finnas på den förpackning som normalt exponeras i butiken. Det är frivilligt att använda logon på övriga inner- eller ytterförpackningar. Ett exempel är att godispåsen ska ha en EU-logo, medan det är frivilligt att använda logon på omslagspapperet på varje enskilt godis, ifall de inte säljs löst.

10.1.3 Övriga obligatoriska uppgifter

Förutom ordet ekologiskt i beteckningen och EU-logon är det tre punkter som ska finnas på en etikett för ett färdigförpackat livsmedel:

- Kod som anger certifieringsorgan.
- Angivande av jordbruksråvarornas ursprungsland
- Angivande av vilka ingredienser som är ekologiska i ett sammansatt livsmedel.

10.1.3.1 Kod som anger certifieringsorgan

Ett kodnummer som anger vilket certifieringsorgan som stått för den ekologiska kontrollen ska finnas i anslutning till EU-logon. Har slutberedning, som även omfattar paketering och märkning, skett i Sverige och certifierats av svenskt certifieringsorgan är koden SE-EKO-XX. För andra länder inom EU är det andra landskoder som gäller istället för SE och EKO kan bytas ut mot BIO.

Referens: 834/2007 art 24.1 a och 27.10, 889/2008 art 58

Koden anger vilket certifieringsorgan som kontrollerat företaget där den sista beredningsåtgärden gjordes, dvs som fysiskt satte etiketten på produkten. Det innebär att

företag som anlitar flera packerier som certifieras av olika certifieringsorgan måste se till att få rätt kod på produkten beroende på var den packats och märkts.

Exempel: Om en vara är packad i Sverige ska koden för det svenska företagets certifieringsorgan anges, det kan t.ex. vara: Kiwa Sverige AB, SE-EKO-01.

På motsvarande sätt ska koden för utländska företags certifieringsorgan anges, om en vara är packad i ett annat land. Det kan t.ex. se ut på följande sätt: NL-BIO-01.

Kom ihåg att planera för nytryck av etiketter så att rätt kod finns på produkten vid byte av certifieringsorgan.

På Livsmedelsverkets hemsida finns information om vilka certifieringsorgan som är godkända för ekologisk produktion. Du kan även få information om vilka koder som gäller för kontrollmyndigheter och certifieringsorgan i övriga EU-länder. På hemsidan finns kommissionens lista över organ och offentliga myndigheter i land". Samma information går också att hitta på:

http://ec.europa.eu/agriculture/organic/files/consumer-confidence/inspection-certification/EU_control_bodies_authorities_en.pdf.

För slutförpackning utanför EU finns ytterligare koder, se kapitel 9 om import

10.1.3.2 Angivande av ursprungsland

Under certifieringsorganets kod ska det framgå om produkten är från EU eller ett visst lands jordbruk.

- ”EU-jordbruk”, om jordbruksråvaran har producerats i EU.
- ”Icke-EU-jordbruk”, om jordbruksråvaran har producerats i tredjeländer.
- ”EU/icke-EU-jordbruk”, om en del av jordbruksråvarorna har producerats i EU och en del har producerats i ett tredjeländ.
- ”Svenskt jordbruk”, om jordbruksråvaran har producerats i Sverige.

Man kan bortse från ingredienser där den totala mängden av sådana ingredienser är mindre än 2 procent av den totala mängden i vikt av råvaror av jordbruksursprung. Uppgifterna ”EU” eller ”Icke-EU”, ska i färg, bokstavsstorlek och bokstavstyp inte vara mer framträdande än produktens varubeteckning.

Det är inte tillåtet att ange ”EU/icke EU-jordbruk” på en förpackning med produkter vars ursprung är olika vid olika tillfällen.

Referens: 834/2007 art 24.1 c

Observera att för färskvaror där ursprungsland framgår tydligt enligt andra lagstiftningskrav, t.ex. frukt, måste ändå ursprung anges en gång till i anslutning till koden.

10.1.3.3 Angivande om ingredienser

På etiketten för ett färdigförpackat sammansatt livsmedel ska en förteckning ange vilka ingredienser som är ekologiska.

Referens: 834/2007 art 23.4

Ingrediensförteckningen kan skrivas på två olika sätt:

*1: Ekologisk potatis, ekologisk rapsolja, koksalt
eller*

2: Potatis, rapsolja*, koksalt. *= ekologisk ingrediens.*

10.1.4 När det är frivilligt med EU:s logo för ekologiska produkter

10.1.4.1 Importerade produkter

För produkter som importeras till EU från tredjeländer och som inte bereds eller förädlas inom EU är det frivilligt att använda EU-logon.

Referens: 834/2007 art 24.1 c

Exempel: För kaffe som importeras från tredjeländ, men rostar inom EU är EU-logon obligatorisk medan för bananer som mognas men inte bereds på annat vis är EU-logon frivillig.

10.1.4.2 Oförpackade produkter

För oförpackade ekologiska produkter (lös viktsförsäljning) är det frivilligt att använda EU-logon. Det är tillåtet att använda EU-logon på skyltar eller annat material som är placerat direkt i anslutning till produkten, på ett vis som inte kan missförstås av kunden.

Certifieringsorganets kod och livsmedlets ursprung ska finnas i anslutning till EU-logon.

10.1.5 Produkter där EU-logon inte får användas

För produkter som innehåller mindre än 95 viktprocent (räknat på andelen jordbruksprodukter) ekologiska ingredienser är det inte tillåtet att använda EU-logon. Det är heller inte tillåtet att märka vilt och vildfångad fisk som inte kan produceras som ekologiska och produkter som inte omfattas av förordningen (kanin, struts, hjort, sniglar, och foder till sällskapsdjur eller pälsdjur) med EU-logon. Detaljerade regler för hur dessa produkter får märkas, kan du läsa om i avsnitt 10.2, 10.3 och 10.6.

Referens: 889/2008 art 57

Från och med 29 april 2017 omfattas mikroalger av tillämpningsområdet för förordning (EG) nr 834/2007. Därför ska produktionsreglerna för andra alger (889/2008 art 6a) även tillämpas på produktionen av mikroalger för användning som livsmedel. Förutsatt att produktionen uppfyller kraven i lagstiftningen för ekologisk produktion, kan mikroalger märkas med EU-logon.

Referens: 889/2008 art 6a-e, European Commission, interpretative note N° 2015-01

10.2 Märkning av ingredienser i livsmedel

10.2.1 Produkter som innehåller minst 95 procent ekologiska råvaror

För att få märka bearbetade livsmedel med hänvisning till ekologisk produktionsmetod i varubeteckningen, ska minst 95 viktprocent av dess ingredienser av jordbruksursprung vara ekologiska och de ska ha producerats i enlighet med de allmänna ekologiska reglerna för bearbetade livsmedel.

Referens: 834/2007 art 23.4 a

10.2.2 Produkter som innehåller mindre än 95 procent ekologiska råvaror

För produkter som innehåller mindre än 95 viktprocent ekologiska råvaror av jordbruksursprung finns möjligheten att märka ut enstaka ekologiska ingredienser i ingrediensförteckningen. Väljer man denna typ av märkning ska produkten som helhet uppfylla reglerna om tillsatser, processhjälpmiddel, GMO och bestrålning. Däremot behöver du inte följa regeln om att ansöka om godkännande hos Livsmedelverket för de konventionella ingredienser som används i produkten.

Referens: 834/2007 art 23.4 b

10.2.2.1 Ekologiskt ska endast stå i ingrediensförteckningen

Märkning om ekologiskt får enbart finnas i samband med de ekologiska ingredienserna i ingrediensförteckningen. Där ska även finnas en uppgift om den totala procentandelen ekologiska ingredienser i förhållande till den totala mängden ingredienser av jordbruksursprung. Koden för det certifieringsorgan som certifierat företaget som tillverkat livsmedlet ska också finnas utskriven i eller i anslutning till ingrediensförteckningen.

Enligt regeln får du enbart ange att ingrediensen är ekologisk i ingrediensförteckningen utan att på något vis lyfta fram detta, texten måste vara likadan som övrig text i uppräkningslistan. Du får inte heller marknadsföra produkten som ekologisk, utan enbart hänvisa till eller upprepa ingrediensförteckningens uppgift om ekologisk ingrediens.

Referens: 834/2007 art 23.4

10.3 Märkning av produkter med vilt, vildfångad fisk eller vildfångade räkor

Om huvudingrediensen i ett livsmedel är en produkt från jakt eller fiske och livsmedlets övriga ingredienser av jordbruksursprung alla är ekologiska får ordet ekologiskt användas i

samma synfält som varubeteckningen. De övriga ingredienserna måste uppfylla EU:s lagstiftning för ekologisk produktion avseende särhållning, tillsatser, aromer och processhjälpmedel.

Märkning om ekologiskt får enbart finnas i samband med de ekologiska ingredienserna och i ingrediensförteckningen. Där ska även finnas en uppgift om den totala procentandelen ekologiska ingredienser i förhållande till den totala mängden ingredienser av jordbruksursprung. Koden för det certifieringsorgan som certifierat företaget som tillverkat livsmedlet ska också finnas utskriven i eller i anslutning till ingrediensförteckningen.

Referens: 834/2007 art 23.4 c, Livsmedelsverkets information 2010-04-26 "Märkning av produkter från jakt på vilda djur eller fiske efter viltlevande arter"

Du kan alltså skriva "Panerad fisk" och intill skriva "ekologisk panering" om fisken är vildfångad (d.v.s. inte odlad) och paneringen uppfyller övriga regler för ekologiska produkter. Om du har vildfångad sill, kan du vid märkning av t.ex. löksill skriva, i samma synfält som beteckningen, att ingående lök, morötter, kryddor, socker, etc. är ekologiska. I så fall ska du också i ingrediensförteckningen skriva ut vilka ingredienser av jordbruksursprung som är ekologiska. Det senare är enligt artikel 23.4 c i förordning (EG) nr 834/2007 ett krav vid denna typ av märkning. En produkt som enbart innehåller vildfångad fisk kan inte märkas med ordet ekologisk, även om den uppfyller reglerna i någon annan standard för fiske.

10.4 Märkning av ytteremballage

Vid transport av ekologiska produkter till andra enheter, t.ex. annan parti- och/eller detaljhandel ska lämpliga förpackningar, behållare eller fordon vara förseglade på ett sådant sätt att innehållet inte kan bytas ut, utan att det blir tydligt att förpackningen öppnats eller skadats. Produkterna ska även vara försedda med en märkning, som tillsammans med alla övriga uppgifter måste uppfylla EU:s lagstiftning för ekologisk produktion, och ska innehålla följande:

- a) Namn och adress på företaget som producerat produkten, eller i förekommande fall på ägaren eller säljaren av produkten.
- b) Produktens benämning, eller i fråga om foderblandningar, en beskrivning av dessa, försedd med en hänvisning till ekologisk produktion.
- c) Namn och/eller kodnummer för det certifieringsorgan eller den kontrollmyndighet som certifierat företaget (kan vara ett utländskt om produkten packats utomlands).
- d) Identifikationsmärkning för varupartiet, vilket gör det möjligt att koppla varupartiet till bokföringen. Normalt är det artikel- och batchnummer, men kan också vara hållbarhetsdatum (bäst före eller sista förbrukningsdag).

De uppgifter som ska lämnas enligt punkterna a–d kan också lämnas i ett följedokument om det dokumentet obestridligen kan kopplas till produktens förpackning, behållare eller fordon. Följedokumentet ska innehålla uppgifter om leverantören och/eller transportören.

För förpackningar som inte är ytteremballage utan utformas likt färdigförpackade varor är det frivilligt med EU-logon. Om logon ändå används ska även obligatorisk uppgift om ursprung och certifieringsorganets kod finnas med.

Referens: 889/2008 art 24 och 31

När det gäller förpackningar som inte är ytteremballage kan det t.ex. vara förpackningar som används vid transport och säljs mellan företag, till exempel från grossist till restaurang, business till business, så som när kaffepaket säljs av vendingföretag, där köparen fyller på kaffet i kaffemaskiner.

10.5 Märkning av vin och produkter framställda av vin

10.5.1 Märkning av vin och produkter av vin

Vin och vinäger producerat efter den 31 juli 2012 och där druvor och vinframställning uppfyller kraven i lagstiftningen för ekologisk produktion får märkas med EU-logon. Reglerna för kod för certifieringsorgan och ursprung ska följas. Läs mer om märkning under 10.1.1-10.1.3

Referens: 889/2008 art 57 och 58

10.5.2 Märkning av vin producerat före 31 juli 2012

Vin och vinprodukter som producerats i enlighet med EUs lagstiftning för ekologisk produktion till och med den 31 juli 2012 får saluföras som ekologiska, om följande märkningskrav uppfylls:

- EU-logon får användas om vinframställningen följt kraven i 7.6.
- Dokumentation om hur vinet framställts ska bevaras under minst fem år efter att vinet saluförts som ekologiskt.

Om det inte finns den dokumentation som krävs får vinet endast märkas som ”vin av ekologiska druvor”, förutsatt att det uppfyller kraven i 7.6

Vin som märkts som ”vin av ekologiska druvor” får inte märkas med EU-logon.

Referens: 889/2008 art 95.10 a

10.6 Märkning av foder

10.6.1 Foder med minst 95 procent ekologiska råvaror

EU:s logo för ekologiskt och beteckningen ekologiskt får enbart användas på foder om minst 95 procent av produktens torrsubstans utgörs av foderråvaror från ekologiskt jordbruk och produkterna i övrigt inte strider mot ekologiska produktionsregler.

Foder som inte uppnår 95 procent enligt ovan men i övrigt uppfyller de ekologiska förordningarnas regler ska märkas "Får användas i ekologiskt jordbruk enligt förordningarna (EG) nr 834/2007 och (EG) nr 889/2008".

De obligatoriska uppgifterna för märkning som gäller för alla foder ska finnas med. Uppgifterna om ekologisk produktion ska framgå åtskilt från övriga uppgifter och i en stil som inte framträder tydligare än de andra uppgifterna.

Referens: 834/2007 art 23 och 26 a, 889/2008 art 60 och 61

Se Jordbruksverkets webbsida www.jordbruksverket.se, under Djur/Foder/Märkning av foder/Obligatoriska märkningsuppgifter.

10.6.2 Märkning med ordet "ekologiskt"

Om märkning med ordet "ekologiskt" används ska kod för certifieringsorgan enligt 10.1.3.1 anges.

Referens: 834/2007 art 24.1 a

10.6.3 Användning av EU:s logo på foder

Det är frivilligt att använda EU:s logo på foder, men om den används är det obligatoriskt med ursprungsmärkning där produktens ursprung ska framgå, t.ex. vilket lands jordbruk den är från eller om den är från eller utanför EU.

- Land (t.ex. Sverige) eller EU.
- Icke-EU.
- EU/icke EU.

Ursprungsbeteckningen ska stå i samma synfält som EU:s logo.

Referens: 834/2007 art 24.1, 889/08 art 60

10.6.4 Märkning av innehåll i fodret

I samma fält som vikten av torrsubstansen ska du ange:

- a) Det procentuella innehållet av foderråvaror från ekologiskt jordbruk.
- b) Det procentuella innehållet av eventuella foderråvaror under omställning till ekologisk produktion.
- c) Det procentuella innehållet av foderråvaror som inte omfattas av punkterna a) och b).
- d) Totalinnehållet uttryckt i procent av foderråvara från jordbruk.

Detta ska åtföljas av en förteckning över foderråvarorna från ekologiskt jordbruk och av en förteckning över eventuella foderråvaror från produkter under omställning till ekologiskt jordbruk.

Referens: 834/2007 art 24, 889/2008 art 61

10.6.5 Märkning av foder till sällskapsdjur och pälsdjur

Foder för sällskapsdjur och pälsdjur omfattas inte av ovanstående märkningsregler för foder. Förutsatt att du följer Jordbruksverkets regler för foder till sällskapsdjur får du kalla fodret ekologiskt och märka det med ordet ekologiskt, men inte använda EU:s logo.

Referens: 889/2008 art 59 och 95.5, SJVFS 2015:29

Läs mer om foder till sällskapsdjur i avsnitt 8.3.

10.7 Märkning av tillsatser

De livsmedelstillsatser som du får använda i ekologiska livsmedel ska anges i ingrediensförteckningen. Enzym, som t.ex. löpe eller amylas, ska deklarerar på samma sätt som tillsatser i ingrediensförteckningen. Detta framgår av livsmedelsverkets föreskrifter LIVSFS 2004:27 om märkning och presentation av livsmedel.

Referens: 889/2008 art 27.1 b, samt direktiv 95/2/EG om tillsatser och förordning (EG) nr 1332/2008 om livsmedelsenzym, LIVSFS 2004:27 paragraf 4,4 och paragraf 22 och LIVFS 2010:7

Läs mer om vilka tillsatser som är tillåtna i kapitel 7.3.

Bilaga 1. Tillåtna gödselmedel och jordförbättringsmedel

Gödselmedel och jordförbättringsmedel som är tillåtna för användning i ekologisk produktion

Referens: 889/2008 bilaga I

Namn	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning
Stallgödsel	Produkter som består av en blandning av exkrement från djur och vegetabiliska material (ströbädd). Inte från industrijordbruk.
Torkad stallgödsel och torkad fjäderfägödsel	Inte från industrijordbruk.
Komposterat exkrement från djur, inbegripet fjäderfägödsel och komposterad stallgödsel	Inte från industrijordbruk.
Flytande exkrement från djur	Används efter kontrollerad jäsning och/eller lämplig utspädning. Inte från industrijordbruk.
Komposterad eller fermenterad blandning av hushållsavfall	Produkt från källsorterat hushållsavfall som komposterats eller genomgått anaerob fermentering för biogasproduktion. Endast vegetabiliskt och animaliskt hushållsavfall. Endast vid produktion i ett slutet övervakat insamlingssystem som ska godkännas av Jordbruksverket ² . Högsta tillåtna koncentration i mg/kg torrsvikt: kadmium: 0,7; koppar: 70; nickel: 25; bly: 45; zink: 200; kvicksilver: 0,4; krom (totalt): 70; krom (VI): ej påvisbart.
Torv	Får endast användas i samband med trädgårdsodling (grönsaks-, blomster- och trädodling, plantskola).
Avfall från svampodling	Den ursprungliga sammansättningen av substratet ska vara begränsad till de produkter som omfattas av denna bilaga.
Exkrement från maskar (maskkompost) och insekter	
Guano (spillning från fåglar och fladdermöss)	
Komposterad eller fermenterad blandning av vegetabiliskt material	Produkt från blandning av vegetabiliska material som komposterats eller genomgått anaerob fermentering för biogasproduktion.
Rötresten från biogasanläggning som innehåller animaliska biprodukter som samrötats med material av vegetabiliskt eller	Animaliska biprodukter (inklusive biprodukter från vilda djur) i kategori 3 och mag- och tarminnehåll i kategori 2 (kategori 2 och 3 enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009) ³ . Inte från industrijordbruk.

² Som källsorterat hushållsavfall betraktar Jordbruksverket Miljöbalkens definition avfall från hushåll och jämförligt avfall men begränsat till fraktionen sådant matavfall som har passerat ett kök. Animaliskt avfall från slakterier, charkuterier och butikens charkuteridiskar räknas inte dit.

³ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009 av den 21 oktober 2009 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter och därav framställda produkter som inte är avsedda att användas som livsmedel och om upphävande av förordning (EU) nr 11774/2002 (förordning om animaliska biprodukter) (EUT L 300, 14.11.2009, s. 1).

Namn	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning
animaliskt ursprung som förtecknas i denna bilaga	Processerna ska överensstämma med kommissionens förordning (EU) nr 142/2011 ⁴ . Ska inte appliceras på ätliga delar av grödan. <i>Se punkt 3.5.4.2 för definition av vad ätlig del av gröda innebär.</i>
Produkter eller biprodukter av animaliskt ursprung enligt följande: <ul style="list-style-type: none"> • blodmjöl • hovmjöl • hornmjöl • benmjöl eller benmjöl där gelatinet tagits bort • fiskmjöl • köttmjöl • fjädermjöl, hårmjöl och ”chiquette”mjöl (fäll-, päls-, hudmjöl) • ull • päls (1) • hår • mejeriprodukter • hydrolyserade proteiner (2) 	(1) Högsta tillåtna halt krom (VI) i mg/kg torrvtikt: ej påvisbart. (2) Ska inte appliceras på ätliga delar av grödan. <i>Se punkt 3.5.4.2 för definition av vad ätlig del av gröda innebär.</i>
Produkter och biprodukter av vegetabiliskt ursprung till gödsling	T.ex. mjöl av oljekakor, kakaoskal, maltgroddar
Alger och därav beredda produkter	När dessa har erhållits direkt genom <ol style="list-style-type: none"> i) fysiska processer, däribland torkning, infrysning och malning, ii) extraktion med vatten eller sur och/eller alkalisk lösning, iii) jäsning.
Sågspån och träflis	Trä som inte är kemiskt behandlat efter avverkning
Komposterad bark	Trä som inte är kemiskt behandlat efter avverkning
Träaska	Från trä som inte är kemiskt behandlat efter avverkning
Råfosfat, mjukt malet	Produkt enligt specifikation i nr 7 i bilaga I.A.2 till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2003/2003 ⁵ om gödselmedel. Produkt framställd genom malning av mjuka råfosfater samt innehållande trikaliumfosfat och kalciumkarbonat som huvudbeståndsdelar. Krav på minimihalt, löslighet och partikelstorlek för mjukt malet råfosfat finns specificerat i ovan nämnda förordningstext. Kadmiumhalt på högst 90 mg/kg P ₂ O ₅

⁴ Kommissionens förordning (EU) nr 142/2011 av den 25 februari 2011 om genomförande av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter och därav framställda produkter som inte är avsedda att användas som livsmedel och om genomförande av rådets direktiv 97/78/EG vad gäller vissa prover och produkter som enligt det direktivet är undantagna från veterinärkontroller vid gränsen (EUT L 54, 26.2.2011, s. 1).

⁵ EUT L 304, 21.11.2003, s. 1.

Namn	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning
Aluminiumkalciumfosfat	<p>Produkt enligt specifikation i nr 6 i bilaga I.A.2 till förordning (EG) nr 2003/2003:</p> <p>Produkt framställd i amorf form genom värmebehandling och malning och som innehåller aluminium och kalciumfosfat som huvudbeståndsdelar. Krav på minimihalt, löslighet och partikelstorlek för aluminiumkalciumfosfat finns specificerat i ovan nämnda förordningstext.</p> <p>Kadmiumhalt på högst 90⁶ mg/kg P₂O₅</p> <p>Får endast användas på basisk jord (pH > 7,5)</p>
Basisk slagg	<p>Produkter enligt specifikation i nr 1 i bilaga I.A.2 till förordning (EG) nr 2003/2003:</p> <p>Thomasfosfat och thomasslagg som erhålls vid järnframställning genom behandling av en fosforhaltig smälta och som innehåller kalciumfosfatsilikat som huvudbeståndsdel. Krav på minimihalt, löslighet och partikelstorlek för basisk slagg finns specificerat i ovan nämnda förordningstext.</p>
Kaliumråsalt eller kainit	<p>Produkter enligt specifikation i nr 1 i bilaga I.A.3 till förordning (EG) nr 2003/2003.</p> <p>Produkt erhållen ur oraffinerade kaliumsalter. Krav på minimihalt, löslighet för kainit finns specificerat i ovan nämnda förordningstext.</p>
Kaliumsulfat, eventuellt innehållande magnesiumsalt	Framställt av råkaliumsalt genom fysikalisk extraktion, eventuellt även innehållande magnesiumsalt ⁶ .
Vinass och vinassextrakt	Undantaget vinass från salmiakproduktion.
Kalciumkarbonat (kalk, märg, mald kalksten, kalkhaltiga havsalger (maerl), fosfathaltig krita)	Endast naturligt förekommande.
Naturligt förekommande kalcium- och magnesiumkarbonat	Endast naturligt förekommande t.ex. dolomitkalk, mald magnesiumhaltig kalksten.
Magnesiumsulfat (kieserit)	Endast naturligt förekommande.
Lösning av kalciumklorid	Behandling av blad på äppelträd efter konstaterad kalciumbrist.
Kalciumsulfat (gips)	Produkter enligt nr 1 i bilaga I.D till förordning (EG) nr 2003/2003. Endast naturligt förekommande.
Kalk från sockerindustrin	Biprodukt från framställning av socker från sockerbetor och sockerrör.
Industrikalk från produktion av vakuumsalt	Biprodukt från produktion av vakuumsalt från saltfyndigheter i berg.
Rent svavel	<p>Produkter enligt specifikation i nr 3 i bilaga I.D till förordning (EG) nr 2003/2003.</p> <p>Renad naturprodukt eller industriellt framställd produkt. Krav på minimihalt, löslighet för kainit finns specificerat i ovan nämnda förordningstext.</p>
Spårämnen	Oorganiska gödselmedel som innehåller mikronäringsämnen enligt förteckningen i bilaga I.E till förordning (EG) nr 2003/2003 ⁷ .

⁶ Exempelvis kalimagnesia.

Namn	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning
Natriumklorid (salt)	Endast stensalt.
Stenmjöl och leror	Inklusive värmebehandlade produkter av lera/lermineral som vermikulit, perlit och leca.
Leonardite (obehandlat organiskt sediment rikt på humussyror)	Endast om den erhålls som biprodukt vid gruvdrift.
Xylit	Endast om den erhålls som biprodukt vid gruvdrift (t.ex. biprodukt av brunkolsbrytning).
Kitin (polysackarid som framställs ur skal av kräftdjur)	Endast om de erhålls från hållbart fiske, enligt definitionen i artikel 3 e rådets förordning (EG) nr 2371/2002 ⁸ eller från ekologiskt vattenbruk.
Organiskt rikt sediment från sötvatten som bildats under syrefria betingelser (t.ex. sapropel)	Endast organiska sediment som är utvunna som biprodukter från verksamhet i sötvatten eller utvunna från tidigare sötvattenområden. I tillämpliga fall bör utvinning ske på ett sätt som orsakar minsta möjliga påverkan på vattenmiljön. Endast sediment från källor som är fria från föroreningar av bekämpningsmedel, långlivade organiska föroreningar och bensinliknande ämnen. Högsta tillåtna koncentration i mg/kg torrsvikt: kadmium: 0,7; koppar: 70; nickel: 25; bly: 45; zink: 200; kvicksilver: 0,4; krom (totalt): 70; krom (VI): ej påvisbart.

⁷ Förteckningen är ofullständig om chelater och om hur den ska tillämpas i ekologisk produktion för produkter som innehåller kväve. För närmare information om lämpliga produkter med spårämnen lämpliga för ekologisk produktion se Jordbruksverkets informationsmaterial om växtnäring i ekologisk grönsaksproduktion.

⁸ Rådets förordning (EG) nr 2371/2002 av den 20 december 2002 om bevarande och hållbart utnyttjande av fiskeresurserna inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken, (EUT L 358, 31.12.2002, s. 59).

Bilaga 2. Tillåtna växtskyddsmedel

Växtskyddsmedel som är tillåtna för användning i ekologisk produktion

Alla ämnen som förtecknas i denna bilaga måste åtminstone uppfylla de villkor för användning som anges i bilagan till kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 540/2011⁹. Villkor för användning anges i andra spalten i varje tabell. Växtskyddsprodukter som är framställda av ämnena i bilaga 2 måste vara godkända av Kemikalieinspektionen. Du ansvarar själv för att kontrollera aktuellt godkännande. Information om registrerade växtskyddsmedel finns på Kemikalieinspektionens webbplats, www.kemi.se.

Referens: 889/2008 bilaga II

Ämnen med vegetabiliskt eller animaliskt ursprung enligt bilaga II i förordning (EG) nr 889/2008

Namn	Villkor för användning
<i>Allium sativum</i> (vitlöksextrakt)	
Allmänkemikalier	Endast de allmänkemikalier som avses i 1107/2009 art 23.1, som omfattas av definitionen livsmedel i 178/2002 art 2 och som är av vegetabiliskt eller animaliskt ursprung. Ämnena får inte användas som växtbekämpningsmedel, utan endast för bekämpning av skadedjur och sjukdomar.
Azadiraktin från <i>Azadirachta indica</i> (Nimträd, Neem)	
Bivax	Endast som sår balsam/sårskydd.
COS-OGA	
Feromoner	Endast i fällor och dispensrar.
Hydroliserade proteiner utom gelatin	
Kvassia från <i>Quassia amara</i>	Endast som insektsmedel, repellent.
Laminarin	Kelp ska antingen odlas ekologiskt i enlighet med artikel 6d eller skördas på ett hållbart sätt i enlighet med artikel 6c.
Natriumvätekarbonat	
Pyretriner utvunna ut <i>Chrysanthemum cinerariaefolium</i>	
Pyretroider (endast deltametrin eller lambda-cyhalotrin)	Endast i fällor med särskilda lockämnen. Endast mot <i>Bactrocera oleae</i> och <i>Ceratitis capitata</i> Wied.

Repellenter (doftämnen) av animaliskt eller vegetabiliskt ursprung/fårtalg	Endast på ej ätbara delarna av grödan, och om grödan inte äts av får eller get.
<i>Salix spp.</i> Cortex (extrakt av bark från <i>Salix</i> -arter)	
Vegetabiliska oljor (t.ex. olja av mynta tall och kummin)	Alla användningsområden godkända, utom växtbekämpningsmedel.

⁹ Kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 540/2011 av den 25 maj 2011 om tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009 vad gäller förteckningen över godkända verksamma ämnen (EUT L 153, 11.6.2011, s. 1).

Mikroorganismer och ämnen som produceras av mikroorganismer

Namn	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning
Mikroorganismer (bakterier, virus, svamp etc.)	De produkter som avses i bilagan till kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 540/2011 och som inte härrör från genetiskt modifierade organismer”.
Spinosad	

Andra ämnen som traditionellt används i ekologiskt lantbruk

Namn	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning
Aluminiumsilikat (kaolin)	
Etylen	
Fettsyror	Alla användningsområden godkända, utom växtbekämpningsmedel.
Järnfosfat (järn(III)ortofosfat)	Preparat som ska spridas i ett ytskikt mellan odlade växter.
Kalciumhydroxid	Svampmedel. Endast i fruktträd, även i plantskolor, för att bekämpa <i>Nectria galligena</i> .
Kaliumkvävekarbonat (kaliumbikarbonat)	
Kiselgur (diatoméjord)	
Koldioxid	
Kopparföreningar i form av kopparhydroxid, kopparoxiklorid, kopparoxid, bordeauxvätska och tribasisk kopparsulfat	Högst 6 kg koppar per hektar och år. För fleråriga grödor får medlemsstaterna, genom undantag från första stycket, föreskriva att gränsvärdet på 6 kg koppar får överskridas under ett visst år, under förutsättning att den genomsnittliga mängd som faktiskt har använts under en 5-årsperiod som inbegriper det året och de fyra föregående åren inte överstiger 6 kg.
Kvartssand	
Paraffinolja	
Svavel	
Svavelkalk (kalciumpolysulfid)	

Bilaga 3. Foderråvaror

Referens: 889/2008 bilaga V

1. Foderråvaror av mineraliskt ursprung

Kalkhaltiga marina skal

Kalkhaltiga havsalger (maerl)

Lithothamnion (kalkalg)

Kalciumglukonat

Kalciumkarbonat

Magnesiumoxid

Magnesiumsulfat

Magnesiumklorid

Magnesiumkarbonat

Avfluorerat monokalciumfosfat

Avfluorerat dikalciumfosfat

Kalciummagnesiumfosfat

Magnesiumfosfat

Mononatriumfosfat

Kalciumnatriumfosfat

Natriumklorid

Natriumvätekarbonat

Natriumkarbonat

Natriumsulfat

Kaliumklorid

2. Andra foderråvaror

Fermenterings(bi)produkter från mikroorganismer vars celler har inaktiverats eller avdödats

Saccharomyces cerevisiae

Saccharomyces carlsbergiensis

Bilaga 4. Fodertillsatser

Fodertillsatser som förtecknas i denna bilaga måste ha godkänts enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1831/2003

Referens: 889/2008 bilaga VI

1. Tekniska tillsatser

a) Konserveringsmedel

ID-nummer	Ämne	Beskrivning, villkor för användning
E 200	Sorbinsyra	
E 236	Myrsyra	
E 237	Natriumformiat	
E 260	Ättiksyra	
E 270	Mjölksyra	
E 280	Propionsyra	
E 330	Citronsyra	

b) Antioxidationsmedel

ID-nummer	Ämne	Beskrivning, villkor för användning
1b306.i	Tokoferolextrakt från vegetabiliska oljor	
1b306.ii	Tokoferolrika extrakt från vegetabiliska oljor (deltarika)	

c) Emulgeringsmedel och stabiliseringsmedel, förtjockningsmedel och gleringsmedel

ID-nummer	Ämne	Beskrivning, villkor för användning
E 322	Lecitin	Bara om det kommer från ekologiska råvaror Bara för användning som foder till djur i vattenbruk

d) Bindemedel och klumpförebyggande medel

ID-nummer	Ämne	Beskrivning, villkor för användning
E 535	Natriumferrocyanid	Högsta halt: 20 mg/kg NaCl (be räknat som ferrocyanidjon)
E 551b	Silikagel	
E 551c	Kiselgur (diatoméjord, renad)	
1m558i	Bentonit	
E 559	Kaolinleror, utan asbest	
E 560	Naturliga blandningar av stearit och klorit	
E 561	Vermiculit	

	E 562	Sepiolit	
	E 566	Natrolit-fonolit	
	1g 568	Klinoptilolit av sedimentärt ursprung [alla djurslag]	
	E 599	Perlit	

e) *Ensilerings tillsatser*

ID-nummer	Ämne	Beskrivning, villkor för användning
1k	Enzymer och mikroorganismer	För ensilage: Endast om väderförhållandena inte tillåter tillräcklig fermentering

2. Organoleptiska tillsatser

ID-nummer	Ämne	Beskrivning, villkor för användning
2b	Aromämnen	Enbart extrakt av jordbruksprodukter

3. Näringstillsatser

a) *Vitaminer*

ID-nummer	Ämne	Beskrivning, villkor för användning
3a	Vitaminer och provitaminer	Framställda av jordbruksprodukter För icke-idisslare och vattenbruksdjur: bara syntetiska vitaminer som är identiska med vitaminer fram ställda av jordbruksprodukter För idisslare: bara syntetiska vitaminer A, D och E som är identiska med vitaminer framställda av jordbruksprodukter, efter medlemsstatens förhandsgodkännande som grundas på bedömning av möjligheten för idisslare som föds upp ekologiskt att få i sig de livsnödvändiga mängderna av dessa vitaminer via sitt normala foder

b) *Spårelement*

ID-nummer	Ämne	Beskrivning, villkor för användning
E1 Järn	Järnoxid Ferrokarbonat Järnsulfat, heptahydrat Järnsulfat, monohydrat	-
3b201 3b202 3b203	Kaliumjodid Kalciumjodat, vattenfritt Dragerat granulat av kalciumjodat (vattenfritt)	
3b301 3b302 3b303 3b304	Kobolt(II)acetattetrahydrat Kobolt(II)karbonat Kobolt(II)karbonathydroxid(2:3)monohydrat Dragerat granulat av kobolt(II)karbonat	

	3b305	Kobolt(II)sulfatheptahydrat	
	E4 Koppar 3b409	Basiskt kopparkarbonat, monohydrat Kopparoxid Kopparsulfat, pentahydrat Kopparoxiklorid, TBCC	
	E5 Mangan	Manganoxid Mangansulfat, monohydrat Mangankarbonat	
	E6 Zink 3b609	Zinkoxid Zinksulfat, monohydrat Zinksulfat, heptahydrat Zinkkloridhydroxidmonohydrat, TBZC	
	E7 Molybden	Natriummolybdat	
	E8 Selen 3b8.10, 3b8.11, 3b8.12, 3b8.13 och 3b8.17	Natriumselenit Natriumselenat Selenberikad jäst	

4. Zootekniska tillsatser

ID-nummer	Ämne	Beskrivning, villkor för användning
4a, 4b, 4c och 4d	Enzymer och mikroorganismer i kategorin 'Zootekniska tillsatser'	

Bilaga 5. Produkter för rengöring och desinfektion

Produkter för rengöring och desinfektion av byggnader och anläggningar avsedda för animalieproduktion

Referens: 889/2008 art 23.4, bilaga VII

- Kalium- och natriumtvål
- Vatten och ånga
- Kalkmjölk
- Kalk
- Osläckt kalk
- Natriumhypoklorit (t.ex. flytande blekmedel)
- Kaustiksoda
- Kaustikt kali
- Väteperoxid
- Naturliga växtessenser
- Citronsyra, perättiksyra, myrsyra, mjölksyra, oxalsyra och ättiksyra
- Alkohol
- Salpetersyra (mejeriutrustning)
- Fosforsyra (mejeriutrustning)
- Formaldehyd
- Produkter för rengöring och desinfektion av spenar och mjölkkningsanläggningar
- Natriumkarbonat

Bilaga 6. Livsmedelstillsatser inklusive bärare

Livsmedelstillsatser som är markerade med en asterisk (*) i kolumnen för kodnumret, beräknas som ingredienser av jordbruksursprung.

Referens: 889/2008 bilaga VIII, avsnitt A

E-nummer	Namn	Beredning av livsmedel med		Särskilda villkor
		vegetabiliskt ursprung	animaliskt ursprung	
E 153	Vegetabiliskt kol		X	Getost i aska. Morbier-ost.
E 160b*	Annattoextrakt, bixin, norbixin		X	Red Leicester-ost. Double Gloucester-ost. Cheddar. Mimolette-ost.
E 170	Kalciumkarbonat	X	X	Får inte användas för färgning eller kalciumberikning av produkter.
E 220	Svaveldioxid	X	X (endast för mjöd)	I fruktviner ¹⁰ och mjöd med och utan tillsatt socker: 100 mg ¹¹ .
E 223	Natriumpyrosulfit		X	Kräftdjur ¹⁴ .
E 224	Kaliumpyrosulfit	X	X (endast för mjöd)	I fruktviner ¹¹ och mjöd med och utan tillsatt socker: 100 mg ¹² .
E 250 eller E 252	Natriumnitrit Kaliumnitrat		X X	Köttprodukter ¹² : För E 250: Riktvärde för ingående halt uttryckt som NaNO ₂ : 80 mg/kg. För E 252: Riktvärde för ingående halt uttryckt som NaNO ₃ : 80 mg/kg. För E 250: Högsta resthalt uttryckt som NaNO ₂ : 50 mg/kg. För E 252: Högsta resthalt uttryckt som NaNO ₃ : 50 mg/kg.
E 270	Mjölksyra	X	X	
E 290	Koldioxid	X	X	
E 296	Äppelsyra	X		
E 300	Ascorbinsyra	X	X	Köttprodukter ¹³ .

¹¹ I detta sammanhang definieras ”fruktvin” som vin framställt av annan frukt än druvor (inbegripet cider och päroncider).

¹² Maximihalter från alla källor, uttryckta som SO₂ i mg/l.

¹² Denna tillsats får användas endast om den behöriga myndigheten har fått tillfredsställande bevis för att det inte finns något tekniskt alternativ som ger samma säkerhet och/eller gör det möjligt att bibehålla produktens särskilda egenskaper.

¹³ Begränsningen gäller endast animaliska produkter.

E 301	Natriumaskorbat		X	Köttprodukter ¹⁴ i samband med nitriter eller nitrater.
E 306*	Tokoferol-koncentrat	X	X	Antioxidant.
E 322*	Lecitin	X	X	Mjölksprodukter ¹⁴ . Endast när de härrör från ekologiska råvaror (gäller fr.o.m. 1 januari 2019).
E 325	Natriumlaktat		X	Mjölkbaserade produkter och köttprodukter.
E 330	Citronsyra	X	X	
E 331	Natriumcitrat	X	X	
E 333	Kalciumcitrat	X		
E 334	Vinsyra, (L(+)-form	X	X (endast för mjöd)	
E 335	Natriumtartat	X		
E 336	Kaliumtartat	X		
E 341 (i)	Monokalciumpfosfat	X		Jämedel för självjäsande mjöl.
E392*	Extrakt av rosmarin	X	X	Endast när det härrör från ekologisk produktion.
E 400	Alginsyra	X	X	Mjölkbaserade produkter ⁴ .
E 401	Natriumalginat	X	X	Mjölkbaserade produkter ¹⁴ .
E 402	Kaliumalginat	X	X	Mjölkbaserade produkter ¹⁴ .
E 406	Agar	X	X	Mjölkbaserade produkter och köttprodukter ¹⁴ .
E 407	Karragenan	X	X	Mjölkbaserade produkter ¹⁴ .
E 410*	Fruktkärnmjöl	X	X	
E 412*	Guarkärnmjöl	X	X	
E 414*	Gummi arabicum, acaciagummi	X	X	
E 415	Xanthangummi	X	X	
E 418	Gellangummi	X	X	Endast med högt acylgruppsinnehåll.
E 422	Glycerol	X		Av vegetabiliskt ursprung. För växtextrakt och aromer.
E 440(i)*	Pektin	X	X	Mjölkbaserade produkter ¹⁴ .
E 464	Hydroxidpropylmetylcellulosa	X	X	Inkapslingsmaterial för kapslar.
E 500	Natriumkarbonat	X	X	

E 501	Kaliumkarbonater	X		
E 503	Ammoniumkarbonater	X		
E 504	Magnesiumkarbonater	X		
E 509	Kalciumklorid		X	Mjölkoagulering.
E 516	Kalciumsulfat	X		Bärare.
E 524	Natriumhydroxid	X		Ytbehandling av ”Laugengebäck” och reglering av aciditet i ekologiska aromer.
E 551	Kiseldioxid i form av gel eller kolloid	X	X	För örter och kryddor i form av torkat pulver. Aromer och propolis.
E 553b	Talk	X	X	Ytbehandlingsmedel för köttprodukter.
E 901	Bivax	X		Endast som ett ytbehandlingsmedel för konfektyr. Ekologiskt bivax.
E 903	Karnaubavax	X		Endast som ett ytbehandlingsmedel för konfektyr. Endast när det härrör från ekologiska råvaror.
E 938	Argon	X	X	
E 939	Helium	X	X	
E 941	Kväve	X	X	
E 948	Syre	X	X	
E 968	Erytritol	X	X	Endast när det härrör från ekologisk produktion utan användning av jonbytesteknik.

Bilaga 7. Processhjälpmedel och andra processtekniska hjälpmedel

Referens: 889/2008 bilaga VIII, avsnitt B

Namn	Beredning av livsmedel med		Särskilda villkor
	vegetabiliskt ursprung	animaliskt ursprung	
Vatten	X	X	Dricksvatten enligt rådets direktiv 98/83/EG ¹⁴ .
Kalciumklorid	X		Koaguleringsmedel.
Kalciumkarbonat	X		
Kalciumhydroxid	X		
Kalciumsulfat	X		Koaguleringsmedel.
Magnesiumklorid (eller nigari)	X		Koaguleringsmedel.
Kaliumkarbonat	X		Torkning av druvor.
Natriumkarbonat	X	X	
Mjölksyra		X	För reglering av pH-värdet i saltlaken vid ostframställning ¹⁵ .
Citronsyra	X	X	
Natriumhydroxid	X		För sockerproduktion. För oljeproduktion utom olivoljeproduktion.
Svavelsyra	X	X	Gelatinframställning ¹⁶ . Sockerproduktion ¹⁶ .
Saltsyra		X	Gelatinframställning. För reglering av pH-värdet i saltlaken som används vid framställning av ostarna Gouda, Edam, Maasdammer, Boerenkaas och Friese och Leidse Nagelkaas.
Ammoniumhydroxid		X	Gelatinframställning.
Väteperoxid		X	Gelatinframställning.
Koldioxid	X	X	
Kväve	X	X	
Etanol	X	X	Lösningsmedel.
Garvsyra	X		Filtreringsmedel.
Äggalbumin	X		

¹⁴ EGT L 330, 5.12.1998, s. 32.

¹⁵ Begränsningen gäller endast animaliska produkter.

¹⁶ Begränsningen gäller endast vegetabiliska produkter.

Kasein	X		
Gelatin	X		
Husbloss	X		
Vegetabiliska oljor	X	X	Smörj-, släpp- eller skumdämpningsmedel. Endast när den härrör från ekologisk produktion.
Kiseldioxid i form av gel eller kolloid	X		
Aktivt kol	X		
Talk	X		I enlighet med de särskilda renhetskriterierna för livsmedelstillsats E 553b.
Bentonit	X	X	Förtjockningsmedel för mjöd ¹⁶ .
Cellulosa	X	X	Gelatinframställning ¹⁶ .
Kiselgur (diatomit, diatoméjord)	X	X	Gelatinframställning ¹⁶ .
Perlit	X	X	Gelatinframställning ¹⁶ .
Hasselnötskal	X		
Rismjöl	X		
Bivax	X		Släppmedel. Ekologiskt bivax.
Karnaubavax	X		Släppmedel. Endast när det härrör från ekologiska råvaror.
Ättiksyra/ättika		X	Endast när den härrör från ekologisk produktion. För fiskberedning: endast från bioteknisk källa, utom när den produceras av eller härrör från genetiskt modifierade organismer.
Tiaminhydroklorid	X	X	Endast för användning i beredning av fruktviner, inklusive cider och päroncider och mjöd.
Diammoniumfosfat	X	X	Endast för användning i beredning av fruktviner, inklusive cider och päroncider och mjöd.
Träfiber	X	X	Timrets ursprung bör begränsas till certifierat, hållbart avverkat trä. Trä som används får inte innehålla toxiska beståndsdelar (behandling efter skörd, naturligt förekommande gifter eller toxiner från mikroorganismer).

Bilaga 8. Bearbetningshjälpmedel för produktion av jäst och jästprodukter

Referens: 889/2008 bilaga VIII, avsnitt C

Namn	Primärjäst	Jästberedningar och sammansättningar	Särskilda villkor
Kalciumklorid	X		
Koldioxid	X	X	
Citronsyra	X		För pH-reglering vid jästillverkning.
Mjölksyra	X		För pH-reglering vid jästillverkning.
Kväve	X	X	
Syre	X	X	
Potatisstärkelse	X	X	För filtrering. Endast när den härrör från ekologisk produktion.
Natriumkarbonat	X	X	För pH-reglering.
Vegetabiliska oljor	X	X	Smörj-, släpp- eller skumdämpningsmedel. Endast när den härrör från ekologisk produktion.

Bilaga 9. Produkter och ämnen som får användas eller tillsätts i vin

Referens: 889/2008 bilaga VIII a

Typ av behandling 606/2009 bilaga I A	Benämning på produkten eller ämnet	Särskilda villkor Begränsningar inom ramen för de gränser och villkor som anges i 1234/2007 och 606/2009
Punkt 1: Användning för luftning eller syresättning	Luft Syrgas	
Punkt 3: Centrifugering och filtrering	Perlit Cellulosa Kiseldgur (diatomit, diatoméjord)	Enbart för användning som inert filtermaterial
Punkt 4: Användning för att skapa en inert atmosfär och behandla produkten utan påverkan av luften	Kväve Koldioxid Argon	
Punkterna 5, 15 och 21: Användning	Jäst ¹⁷	
Punkt 6: Användning	Diammoniumfosfat Tiaminhydroklorid Inaktiverad jäst, autolysater av jäst och cellväggsdelar från döda jästceller	
Punkt 7: Användning	Svaveldioxid Kaliumbisulfit eller kaliummetabisulfit	a) För rött vin enligt punkt 1 a i del A i bilaga I B till förordning (EG) nr 606/2009 får innehållet av svaveldioxid inte överskrida 100 milligram per liter, med en restsockerhalt som är lägre än 2 gram per liter b) För vitt vin och rosévin enligt punkt 1 b i del A i bilaga I B till förordning (EG) nr 606/2009 får innehållet av svaveldioxid inte överskrida 150 milligram per liter, med en restsockerhalt som är lägre än 2 gram per liter c) Det högsta tillåtna innehåll av svaveldioxid som tillämpas i enlighet med bilaga I B till förordning (EG) nr 606/2009 den 1 augusti 2010 ska för övriga viner minskas med 30 milligram per liter
Punkt 9: Användning	Kol för oenologiskt bruk	
Punkt 10: Klarning	Ätligt gelatin ¹⁸	

	Proteinämnen av vegetabiliskt ursprung, framställda av vete eller ärtor ¹⁸ Husbloss ¹⁸ Äggalbumin ¹⁸ Tanniner ¹⁸ Potatisprotein ¹⁸ Jästproteint rakt ¹⁸ Kasein Kaliumkaseinat Kiseldioxid Bentonit Pektolytiska enzymer	
Punkt 12: Användning för syrning	Mjölksyra L(+)-vinsyra	
Punkt 13: Användning för avsyring	L(+)-vinsyra Kalciumkarbonat Neutralt kaliumtartrat Kaliumbikarbonat	
Punkt 14: Tillsats	Kåda från aleppotall	
Punkt 19: Tillsats	L-askorbinsyra	
Punkt 22: Användning för genomströmning	Kvävgas	
Punkt 23: Tillsats	Koldioxid	
Punkt 24: Tillsats för stabilisering av vinet	Citronsyra	
Punkt 25: Tillsats	Tanniner ¹⁸	
Punkt 27: Tillsats	Metavinsyra	
Punkt 28: Användning	Gummi arabicum ¹⁸	
Punkt 30: Användning	Kaliumbitartrat	
Punkt 31: Användning	Kopparcitrat	
Punkt 31: Användning	Kopparsulfat	
Punkt 35: Användning	Mannoproteiner från jäst	
Punkt 38: Användning	Bitar av ek	
Punkt 39: Användning	Kaliumalginat	
Punkt 44: Användning	Kitosan från <i>Aspergillus niger</i>	
Punkt 51 Användning	Inaktiverad jäst	
Typ av behandling enligt A 2 b i bilaga III till förordning (EG) nr 606/2009	Kalciumsulfat	Endast för 'vino generoso' eller 'vino generoso de licor'

--	--	--

¹⁷ När det gäller enskilda jäststammar ska produkten härstamma från ekologiska råvaror, om så är möjligt.

¹⁸ Ska härstamma från ekologiska råvaror, om så är möjligt.

Bilaga 10. Konventionella ingredienser av jordbruksursprung

Konventionella ingredienser som får användas vid bearbetning av ekologiska livsmedel

Referens: 889/2008 bilaga IX

Observera att avsnitt 2.1 som rör vegetabiliska fetter och oljor istället räknar upp de råvaror som måste vara av ekologisk kvalitet. Där framgår också att om du använder en konventionell olja får den inte vara kemiskt bearbetad, till exempel härdade fetter.

1. Ej bearbetade vegetabiliska produkter samt produkter som framställts ur sådana genom processer

1.1 Ätliga frukter, nötter och frön:

- Ekollon *Quercus* spp.
- Kolanötter *Cola acuminata*
- Krusbär *Ribes uva-crispa*
- Passionsfrukt *Passiflora edulis*
- Hallon (torkade) *Rubus idaeus*
- Röda vinbär (torkade) *Ribes rubrum*

1.2 Ätliga kryddor och örter:

- Rosépeppar *Schinus molle* L.
- Pepparrotsfrön *Armoracia rusticana*
- Galangarot *Alpinia officinarum*
- Safflorblommor *Carthamus tinctorius*
- Källfräne *Nasturtium officinale*

1.3 Övriga:

Alger, även tång, tillåtna i icke-ekologiska livsmedelsberedningar

2. Vegetabiliska produkter

2.1 Fetter och oljor, renade eller icke renade, men inte kemiskt modifierade, som framställts ur andra växter än:

- Kakaoträd *Theobroma cacao*
- Kokospalm *Cocos nucifera*
- Olivträd *Olea europaea*
- Solros *Helianthus annuus*
- Palm *Elaeis guineensis*
- Raps *Brassica napus*, rapa
- Safflor *Carthamus tinctorius*
- Sesam *Sesamum indicum*
- Soja *Glycine max*

2.2 Följande sockerarter, stärkelse och andra produkter från spannmål och rotfrukter:

- Fruktos
- Rispaper
- Papper av osyrat bröd
- Stärkelse från ris och Zea mays convar. ceratina som inte modifierats kemiskt

2.3 Övriga:

- Ärtprotein Pisum spp.
- Rom: bara sådan rom som erhållits från sockerrörssaft.
- Kirsch beredd av frukt och smakämnen

3. Animaliska produkter

3.1 Vattenlevande organismer som inte producerats genom vattenbruk och som får användas i icke-ekologiska livsmedelsberedningar:

- Gelatin
- Vasslepulver ”herasuola”
- Djurtarmar

Bilaga 11. Definitioner

Nedan hittar du definitioner för hela nationella riktlinjerna för ekologisk produktion. I de fall det i lagstiftningen för ekologisk produktion hänvisas till andra regelverk för vissa begrepp, har definitionen tagits från dessa regelverk. Flera av definitionerna är språkligt modifierade jämfört med den som finns i lagstiftningen för att passa till det språk som används i de Nationella riktlinjerna. Den exakta lagstiftningstexten går att hitta genom referenserna.

Aktör: Fysiska eller juridiska personer som ansvarar för att kraven i denna förordning uppfylls inom de ekologiska företag de driver.

Referens: 834/2007 art 2 d

Behörig myndighet: Den centrala myndighet i en medlemsstat som är behörig att anordna officiell kontroll av ekologisk produktion i överensstämmelse med bestämmelserna i denna förordning, eller annan myndighet som har tilldelats denna behörighet; den ska även, om så är lämpligt, innefatta motsvarande myndighet i ett tredje land.

Referens: 834/2007 art 2 n

Beredning: Arbetet med konservering och/eller bearbetning av ekologiska produkter inklusive slakt och styckning när det gäller djurprodukter samt paketering, märkning och/eller ändringar av märkning som gäller den ekologiska produktionsmetoden.

Referens: 834/2007 art 2 i

Certifieringsorgan: En oberoende privat tredje part som utför inspektion och certifiering av ekologisk produktion i överensstämmelse med bestämmelserna i denna förordning; den ska även, om så är lämpligt, innefatta motsvarande organ i ett tredjeland eller motsvarande organ som bedriver verksamhet i ett tredjeland.

Referens: 834/2007 art 2 p

Djurproduktion: Produktion av tama eller tämjda landlevande djur (inklusive insekter).

Referens: 834/2007 art 2 f

Ekologisk: Härstammande från eller med anknytning till ekologisk produktion.

Referens: 834/2007 art 2 c

Ekologisk produktion: Användning av produktionsmetoder som överensstämmer med de regler som fastställs i denna förordning i samtliga produktions-, berednings- och distributionsled.

Referens: 834/2007 art 2 a

Foder: Alla ämnen eller produkter, inbegripet tillsatser, och oberoende om de är bearbetade, delvis bearbetade eller obearbetade, som är avsedda för utfodring av djur.

Referens: 178/2002 art 3.4

Foderföretag: Varje privat eller offentligt företag som med eller utan vinstsyfte bedriver någon av de verksamheter som hänger samman med produktion, framställning, bearbetning,

lagring, transport eller distribution av foder, samt alla producenter som producerar eller lagrar foder för utfodring av djur på sin egen jordbruksanläggning.

Referens: 178/2002 art 3.5

Foderföretagare: De fysiska eller juridiska personer som ansvarar för att kraven i livsmedelslagstiftningen uppfylls i det foderföretag de driver.

Referens: 178/2002 art 3.6

Fodertillsatser: Ämnen, mikroorganismer eller preparat, utom foderråvaror och förblandningar, som avsiktligt tillsätts foder eller vatten för att särskilt fylla en eller fler av dessa funktioner:

- a) inverka positivt på fodrets egenskaper,
- b) inverka positivt på djurprodukternas egenskaper,
- c) positivt påverka färgen på akvariefiskar och burfåglar,
- d) tillgodose djurens näringsbehov, eller
- e) inverka positivt på djurproduktionens miljöpåverkan,
- f) inverka positivt på djurens produktion, prestanda eller välbefinnande, särskilt genom att påverka mag- och tarmfloran eller fodrets smältbarhet, eller
- g) ha en koccidiostatisk eller histomonostatisk inverkan.

Referens: 1831/2003 art 2.1 a och 5.3

Framställd av GMO: Helt eller delvis framställd av GMO, men som inte innehåller eller består av GMO.

Referens: 834/2007 art 2 u

Framställd med GMO: Som är framställd genom användning av en GMO som sista levande organism i produktionsprocessen, men som inte innehåller eller består av GMO eller är framställd av GMO.

Referens: 834/2007 art 2 v

Färdigförpackat livsmedel: Varje enskild vara som i oförändrat skick är avsedd att tillhandahållas konsumenter och storkök och som består av ett livsmedel och den förpackning i vilket det placerades innan det erbjöds till försäljning, oavsett om förpackningen omsluter livsmedlet helt eller endast delvis, men förutsatt att förpackningen om sluter livsmedlet på sådant sätt att innehållet inte kan ändras utan att förpackningen öppnas eller ändras.

Referens: 2000/13/EG art 1 3b

Genetiskt modifierad organism (GMO): En organism, med undantag för människor, i vilken det genetiska materialet har ändrats på ett sådant sätt som inte sker naturligt genom parning och/eller naturlig rekombination. Följande metoder för genetisk modifiering som ger upphov till organismer ska inte betraktas som GMO, förutsatt att de inte inbegriper användning av hybridnukleinsyramolekyler eller de genetisk modifierade organismer förutom sådana som framställts genom användning av en eller båda metoderna nedan:

- Mutagenes.
- Cellfusion (inklusive protoplastfusion) av växtceller av organismer som kan utbyta genetiskt material genom traditionella förädlingsmetoder.

Referens: direktiv 2001/18/EG art 2.2 och bilaga 1B, 834/07 art 2 t

Hydrokultur: En metod för odling där rötterna uteslutande står i en mineralnäringlösning eller ett dött medium, t.ex. perlit, grus eller mineralull, till vilken en näringlösning tillsätts

Referens: 889/2008 art 2 g

Icke-ekologisk: Produktionsmetoder som inte härstammar från och inte har anknytning till EUs lagstiftning för ekologisk produktion. I texten använder vi begreppet konventionellt som synonym till icke-ekologiskt.

Referens: 889/2008 art 2 a

Intensiv djurproduktion: Sådan djurhållning som definieras som industrijordbruk och där gödseln inte får användas i ekologisk produktion. Den gödsel som avses finns listad i 3.5.3.

Jordbruksföretag: Alla produktionsenheter som drivs inom ramen för en enda ledning i syfte att framställa jordbruksprodukter.

Referens: 889/2008 art 2 e

Joniserande strålning: Överföringen av energi i form av partiklar eller elektromagnetiska vågor med en våglängd på 100 nanometer eller mindre eller med en frekvens på 3×10^{15} Hertz eller mer och med förmågan att alstra joner direkt eller indirekt.

Referens: direktiv 96/29 art 1

Kemiskt-syntetiskt framställda veterinärmedicinska läkemedel: Veterinärmedicinska läkemedel, det vill säga motsatsen till preparat som räknas till alternativmedicin.

Marknadsföring: All framställning till allmänheten, på annat sätt än genom en etikett, med avsikten eller möjligheten att påverka och forma attityder, föreställningar och beteenden för att direkt eller indirekt främja försäljningen av ekologiska produkter.

Referens: 834/2007 art 2 m

Märkning: Varje ord, närmare upplysning, varumärke, märkesnamn, illustration eller symbol som avser och finns på förpackning, dokument, skylt, etikett, tavla, ring eller krage som åtföljer eller hänvisar till en produkt.

Referens: 834/2007 art 2 k

Omställning: Övergång från konventionellt till ekologiskt jordbruk inom en viss tidsperiod under vilken bestämmelserna om ekologisk produktion har tillämpats.

Referens: 834/2007 art 2 h

Omställningsfoder: Foder som producerats under omställningsperioden till ekologisk produktion, med undantag för foder som skördats inom 12 månader från inledningen av omställningen enligt artikel 17.1 a i förordning (EG) nr 834/2007.

Referens: 889/2008 art 2 i

Processhjälpmiddel: Varje ämne som inte i sig konsumeras som en ingrediens i livsmedel, men som avsiktligt används vid bearbetning av råvaror, livsmedel eller ingredienser i dessa för att uppnå ett visst tekniskt mål under behandlingen eller bearbetningen och som kan resultera i en oavsiktlig men tekniskt sett oundviklig förekomst av rester av ämnet eller dess derivat i slutprodukten, förutsatt att sådana rester inte utgör någon hälsorisk och inte har någon teknisk inverkan på slutprodukten.

Referens: 834/2007 art 2 y

Produktionsenhet: Alla tillgångar som ska användas inom en produktionssektor, t.ex. produktionslokaler, skiften, betesmark, utomhusrastgårdar, byggnader avsedda för djur, fiskdammar, inneslutningssystem för alger eller vattenbruksdjur, upplåtelser längs kuster eller på havsbotten, lagerlokaler för växter, växtprodukter, algprodukter, djurprodukter, råvaror och alla andra insatsvaror som är relevanta för denna särskilda produktionssektor.

Referens: 889/2008 art 2 f

Produktions-, berednings- och distributionsled: Alla led från och med primärproduktion av en ekologisk produkt till och med dess lagring, bearbetning, transport, försäljning eller tillhandahållande till slutkonsumenten, och i förekommande fall märkning, marknadsföring, import, export och underleverantörsverksamhet.

Referens: 834/2007 art 2 b

Proteinfoder: Som icke-ekologiska proteinfoder, som avses i artikel 43, får räknas:

- *vegetabiliska foderråvaror av proteingrödor*
- *bearbetade produkter av vegetabilier och som definieras som foderråvara*
- *animaliska foderråvaror av animaliska produkter eller dess biprodukter.*

För att få använda dessa icke-ekologiska proteinfoderråvaror i ekologisk produktion, krävs att de är producerade eller bearbetade utan kemiska lösningsmedel.

Ytterligare krav för att få använda dessa icke-ekologiska foderråvaror är att de balanserar foderstaten, för de aktuella djurkategorierna, med avseende på aminosyrainnehåll, och att ekologiska proteinråvaror med motsvarande aminosyrasammansättning inte finns tillgängligt.¹

Veterinärmedicinska läkemedel: Varje substans eller kombination av substanser som tillhandahålls för att behandla eller förebygga sjukdom hos djur. Varje substans eller kombination av substanser som är avsedd att tillföras djur i syfte att ställa diagnos eller att återställa, korrigera eller modifiera fysiologiska funktioner hos djuret anses också vara ett veterinärmedicinskt läkemedel.

Referens: direktiv 2001/82 art 1.2

Veterinärbehandling: Alla botande eller förebyggande behandlingar mot en särskild sjukdom. **Referens:** 889/2008 art 2 h

Vuxna djur: *Som vuxna djur räknas*

1. nötkreatur från 24 månaders ålder,

2. grisar från 9 månaders ålder, och
3. får och getter från 12 månaders ålder.

Som vuxna djur räknas även djur oavsett ålder som är satta i avel.

Referens: SJVFS 2015:29 1 kap, 5 §

Växtskyddsmedel: Verksamma ämnen och preparat som innehåller ett eller flera verksamma ämnen, i den form de levereras till användaren och avsedda att:

- Skydda växter eller växtprodukter mot alla skadliga organismer eller förhindra inverkan från sådana organismer, i den mån sådana ämnen eller preparat inte definieras på annat sätt nedan.
- Påverka växters livsprocesser på annat sätt än som näring (t.ex. tillväxtreglerande medel).
- Bevvara växtprodukter, i den mån ämnena eller produkterna inte omfattas av särskilda bestämmelser om konserveringsmedel som har beslutats av rådet eller kommissionen.
- Förstöra oönskade växter.
- Förstöra växtdelar samt hämma eller förhindra oönskad tillväxt hos växter.

Referens: 91/414 EEG art 2834/2007 art 2 s